

Göteborgs konstmuseum Årstryck 2017

Göteborgs
konstmuseum
Årstryck 2017

Redaktör:

Kristoffer Arvidsson

Medverkande:

Malin Borin, Margaretha Dahlström, Per Dahlström, Susanne Fägersten Sabel, Anna Hyltze, Helena Karlsson, Helene Karlsson, Solveig Lehtonen, Anna Wallin Hallgren, Lina Malm, Philippa Nanfeldt, Eva Nygård, Anna Petters, Mariateresa Pullano, Eva Ranglin, Hossein Sehatlou, Johan Sjöström, Fredrik von Zweigbergk, Kalle Völjemark, Petra Waern och Britt-Marie Widén.

Omslagsbild: scenografi i utställningen **Tove Jansson. Lusten att skapa och leva.**

Foto: Hossein Sehatlou där inget annat anges

Grafisk form: Jonatan Sahlin

Tryck: Lenanders, Kalmar

Göteborgs konstmuseum, Göteborg 2018

ISSN 0432-126X

Innehåll

FÖRORD	6	KONSERVERING	92
2017 – ÅRET I KORTHET	8	UTLÅN	98
UTSTÄLLNINGAR	11	DEPOSITIONER	100
INLÅN AV KONST	20	TEKNIK	101
OMHÄNGNINGAR	22	FASTIGHET	103
PEDAGOGIK	24	SÄKERHET	104
PROGRAM	29	MILJÖARBETE	105
EXTERNA RELATIONER	34	VÄNFÖRENINGAR	106
FORSKNING	40	RESOR	108
PUBLIKATIONER	44	FORTBILDNING	110
BIBLIOTEK	46	MEDARBETARE	112
MUSEIBUTIK	47	BOKSLUT	114
NYFÖRVÄRV TILL SAMLINGEN	48		
FÖREMÅLSREGISTRERING	89	BILAGA: REMBRANDT	
FOTOGRAFERING	91	– MÄSTARE OCH INSPIRATÖR	116

Förord

Göteborgs konstmuseum vill erbjuda ett varierat utbud med både starka upplevelser och möjligheter till kunskap som inspirerar till upptäckter och egna kreativa uttryck. 2017 blev ett år då både nya och gamla besökare engagerades av utställningar och pedagogiskt utbud när museet hade fokus på en av konsthistoriens främsta målare, lyfte fram en mångbottnad och folkkär bildberättare och visade samtidskonst som lyhört sätter fingret på några av samtidens mest angelägna frågor.

Göteborgs konstmuseum har haft ett mycket välbesökt år och det syns i den kraftigt förbättrade besöksstatistiken för 2017 då besökarantalet ökat med 23 procent jämfört med föregående år. Bland dessa finns många förstagångsbesökare. Besökssiffror, deltagandeantal och publikundersökningar visar att besökarna ger högt betyg till såväl utställningar som det omfattande utbudet av pedagogiska aktiviteter.

På Göteborgs konstmuseums ryms både historiska och samtida perspektiv. 2017 är ett bra exempel på hur museet arbetat med ett varierat utställningsprogram för att skapa förutsättningar för ökad kunskap och upplevelse. Året inleddes med utställningen *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva* där en stor satsning gjordes för målgruppen barn och unga. Under våren invigdes utställningen *Rembrandts Batavernas trohetsed* där Rembrandt van Rijns konsthistoriska mästerverk *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis* visades i sällskap med museets samling av holländsk guldålder. Höstens mest uppmärksammade utställning var *Girls, Girls, Girls* med den samtida

fotokonstnären Julia Peirone som arbetar med frågor kring identitet och fotografisk bild.

Den utställning som lockade flest besökare under året var *Lusten att skapa och leva* med Tove Jansson. Till utställningen gjorde Göteborgs konstmuseum sin hitintills största pedagogiska satsning med målsättning att öka dialogen med publiken. Tack vare stöd från Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur och Göteborgs barnhus genom Barnboks bildens Vänner kunde ett omfattande utbud av språkvärdskap, workshoppar, visningar, föreläsningar, museielektioner och lärarhandledning genomföras för att involvera fler och nya besökare. Utställningen besöktes av 52 430 personer varav 39 procent barn och unga (upp till 25 år). Mer än en fjärdedel av besökarna deltog i en pedagogisk aktivitet och 22 procent besökte Göteborgs konstmuseum för första gången. Hela 95 procent av besökarna tyckte att utställningen uppfyllde eller överträffade deras förväntningar. Besöksantalet för såväl samtliga tillfälliga utställningar som samlingen var också anmärkningsvärt högt. Totalt såldes nästan 50 procent fler årsbiljetter jämfört med året innan.

Ett omfattande kontaktnät och en internationellt erkänd samling ger också Göteborgs konstmuseum möjlighet att dela med sig till en större publik. Utanför Sveriges gränser har museet i år fått stor uppmärksamhet med ett flertal internationella utlån. Utställningen *Women Artists in Paris, 1850–1900* i USA hör till ett av de mer intressanta projekten där två verk av Hanna Pauli samt ett verk av Harriet Backer ingår. Utställningen visas på tre platser i USA och lyfter bland

annat fram Paulis konstnärskap som hittills varit okänt för den bredare amerikanska publiken.

Utlån och forskning är centrala delar i museets verksamhet för att tillgängliggöra och bygga kunskap kring den egna samlingen. Under de senaste åren har museernas forskning och bidrag till kunskapsuppbyggnad varit föremål för ett fördjupat intresse och en ny museilag har tillkommit där museernas kunskapsfrämjande uppdrag tydligt uttalas. Lagen pekar på vikten och behovet av starka institutioner som kan bidra och delta i samhällsutvecklingen genom att kulturupplevelser, demokrati och fri åsiktsbildning. Det har gått tio år sedan Göteborgs konstmuseums forskningsavdelning initierades genom medel från Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur. Forskningen har under dessa år utvecklats och integrerats i verksamhetens alla delar och får idag anses vara unik inom ramen för en kommunal museiverksamhet. Föresatsen om att förmera kunskapen om museet både inom Göteborgs konstmuseum och den övriga konst- och museivärlden har uppnåtts. Tack vare forskningsavdelningen har samarbetet mellan museet, externa forskare och universitet intensifierats och gett betydande underlag för att ställa relevanta frågor och synliggöra nya perspektiv.

Det har sedan fler år konstaterats att en större om- och tillbyggnad av Göteborgs konstmuseum är nödvändig för att fortsättningsvis kunna bedriva museiverksamhet av hög internationell standard och för att nå upp till de klimat- och

säkerhetskrav som ställs. I dagsläget krävs stora ansträngningar för att garantera bästa miljö för konstverken. En om- och tillbyggnad är även angelägen för göteborgarnas och andra besökares möjlighet att ta del av stadens unika konstsamling och för stadens attraktionskraft utifrån ett besöksnäringssperspektiv. I enlighet med beslut i kommunfullmäktige 2016 har projektet initialt tilldelats 380 miljoner kronor. Resterande kostnader behöver finansieras på annan väg. Kulturnämnden har därför gett kulturförvaltningen i uppdrag att undersöka möjligheten att hitta samarbetspartner och externa finansiärer för realisering av förstudiens föreslagna åtgärder. Uppdraget ska rapporteras till kulturnämnden under våren 2019. Ett omfattande informationsarbete kring om- och tillbyggnadsprojektet har under året företagits för att förankra det på lokal, regional och nationell nivå. Renoveringsbehoven påverkar självklart museets framtida möjligheter att bjuda på konstupplevelser i världsklass. Göteborg behöver en modern och energieffektiv konstmuseibygnad av internationell standard – med fungerande säkerhet, tillgänglighet och arbetsmiljö.

Jag vill rikta ett stort tack till samtliga medarbetare som med stor kunskap och engagemang skapar förutsättningar för ökad kunskap och rika upplevelser.

Tf. museichef
Anna Hyltze

2017 – året i korthet

VÄSENTLIGA HÄNDELSER OCH VERKSAMHETSUTVECKLING

Göteborgs konstmuseum har fortsatt att stärka sin profil som ett av norra Europas främsta museer för bildkonst. Detta har skett genom ett internationellt utställningsprogram, ett aktivt arbete med värdskap och ett varierat pedagogiskt utbud, nyförvärv, forskning och ett utvecklat kvalitetstänkande inom museets alla verksamhetsområden.

Under 2017 har Göteborgs konstmuseum visat sex utställningar med varierande inriktning i en blandning av samtida och äldre konst, liksom av genrer och medier, svenskt och utländskt. Året inleddes med storsatsningen *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva*, med välkända Mumin-original och mindre kända originalillustrationer och målningar av den finländska konstnären och författa-

ren i en utställning med omfattande scenografisk gestaltning. Under våren öppnade *Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner*, som tog sig an staden sedd ur konstnärernas ögon utifrån ett urval verk ur museets stora samling. *Någon sorts kunskap. Nya verk i samlingen* visade nyförvärv från de senaste åren i olika medier.

Rembrandts Batavernas trohetsed byggde ett sammanhang av egna och inlånade verk av Rembrandt, hans elever och samtida kring Konstakademiens stora mästerverk från Rembrandts sena och mest storslagna period. Under hösten öppnade *Julia Peirone. Girls, Girls, Girls*, den första stora separatutställningen på ett museum med den svenska fotografen som specialiserat sig på flickan som motiv, avklädd, utmattad, utsatt och sexualiserad men också självständig och självmedveten. Året avslutades med en utställning med årets Sten A Olsson kulturstipendiater,

Karin Karinson, Per Kesselmar och Tilda Lovell, som detta år visade upp en stor bredd i uttryck, från maximalistisk keramik till minimalism och drömsk surrealism.

Göteborgs konstmuseum lanserade under hösten en ny grafisk profil, innefattande uppdaterad logotyp, grafiska riktlinjer, typsnitt och profilmärken samt flera profilprodukter. Tillsammans med den nya webbplats som lanserades föregående år, innebär den nya grafiska profilen ett stort steg framåt i museets kommunikations- och tillgänglighetsarbete.

I början av året avslutades Göteborgs konstmuseums del i ett större projekt som syftar till att digitalisera och tillgängliggöra material av konstnären Ivar Arosenius. Ett par större forskningsprojekt har initierats under året, det ena om abstrakt konst under efterkrigstiden, det andra om nya perspektiv på kanon inom svensk konsthistorieskrivning.

Den pedagogiska verksamheten har under året arbetat aktivt med nya stasningar. Välbe-

sökta föreläsningsserier har också genomförts i samband med årets utställningar.

Under våren avgick Isabella Nilsson som museichef efter åtta år på posten, varefter Anna Hyltze och Susanne Fägersten Sabel delat på uppdraget som tillförordnad museichef fram till sista augusti. Då tillträdde Fägersten Sabel som enhetschef för Marknad och kommunikation medan Hyltze fortsatt var tf museichef.

Under hösten genomfördes en omorganisation av museisektorn i kulturförvaltningen i Göteborgs Stad som Göteborgs konstmuseum tillhör. Omorganisationen innebär att vissa funktioner som ekonomi, administration, information och marknadsföring delas mellan museer i sektorn och att museerna får samma enhetsorganisering för att öka samarbetet på tvären i sektorn. Positionen sektorschef har inrättats mellan avdelningscheferna och kulturförvaltningens direktör. Omorganisationen har genomförts för att bättre kunna uppfylla politikens mål för kulturförvaltningen i Göteborgs Stad.

Tove Jansson. Lusten att skapa och leva, Nedre etage.

Utställningar

Utställningar är ett av museets fönster mot publiken där nya perspektiv på konst formuleras. De ska engagera och stimulera till upplevelser och reflektion. Berättelser om människan, kulturen och samhället gestaltas i möten mellan konstverk, konstnärskap och publik.

Göteborgs konstmuseum erbjuder ett varierat utställningsprogram med en blandning av äldre och samtida konst, liksom av svensk, nordisk och internationell konst. Museets mål är att varje år visa en större utställning skapad genom internationella samarbeten. Det är vidare en målsättning att göra problematiserande utställningar där resultat från museets forskningsavdelning kommer allmänheten till del. Museet vill också visa samlingarna ur nya perspektiv och låta den samtida konsten gå i dialog med den äldre.

Det breda utställningsprogrammet riktar sig till olika målgrupper, inte minst till barn och unga genom särskilda pedagogik- och utställningssatsningar. Lektions- och visningsverksamheten utgår i hög grad från aktuella utställningar och en rad funktioner inom museet medverkar i utställningsproduktionen.

TOVE JANSSON

LUSTEN ATT SKAPA OCH LEVA

Etagerna 11 februari–21 maj

Curator: enhetschef/tf museichef Anna Hyltze

Göteborgs konstmuseums stora satsning under 2017 var en separatutställning med finlandssvenska Tove Jansson (1914–2001) – en av Nordens mest folkära konstnärer och författare. Utställningen presenterade Janssons parallella karriärer som bildkonstnär, illustratör, karikatyrtecknare, serietecknare och skapare av de världsberömda Muminfigurerna. Här gavs en chans att lära känna ett mångsidigt konstnärskap och uppleva Tove Janssons fascinerade bildvärld i en lekfull scenografi inspirerad av hennes naturskildringar.

Tove Jansson framstår genom liv och verk som oerhört begåvad och mångsidig. Hon levde ett rikt och intressant liv, ofta på tvärs med tiden, med stor integritet och kärlek till arbetet. Som bildkonstnär var hon en kolorist som beundrade Henri Matisse och en monumentalmålare som behärskade de stora ytorna. Som tecknare hörde hon med säker och kraftfull linje till sin tids mest geniala. Jansson rörde sig mellan olika tekniker

och gav i utställningar och uppdrag prov på ett ständigt sökande efter nya uttrycksformer. Porträtten, och i synnerhet självporträtten, utgör en intressant del i hennes konstnärliga produktion. En stor del av Janssons målningar utgörs av interiörer, stilleben och landskap där hav och öar har en central plats.

För Tove Jansson kom måleriet och karriären som bildkonstnär i första hand men det är genom sina muminfigurer hon nått berömmelse världen över. Dessa skrevs och tecknades för både barn och vuxna, och ger uttryck för en komplex men komplett livsfilosofi. I berättelserna är känslor och kontrasterande teman som skrämmande och trygg, främmande och välbekant, hotande natur och hemmets värme ständigt närvarande. Redan från början var text och bild jämbördiga i berättandet.

Genom de olika utställningsrummen kunde besökaren följa ett landskap som utvecklades och ändrade karaktär från rum till rum, med ett tydligt crescendo i den nedersta salen. En färgpalett i grått, svart, rosa och starkt rött bildade tillsammans med en kraftig konturlinje i textfält och väggmålningar en sammanhållande bas. Utställningens scenografi utformades med omsorg om verkens estetiska kvaliteter i syfte att förhöja besökarens totala upplevelse av utställningen utan att konkurrera med de enskilda verkens styrka. Ökad tillgänglighet till utställningen för yngre målgrupper byggdes in genom att verk hängdes på lägre höjd samt genom läsgrottor och sittplatser.

En samtida hommage till Tove Janssons illustrationer till *Vem ska trösta knyttet?*, i form av ett skogslandskap målat på väggarna i Nedre etage, utfördes av de Göteborgsbaserade graffiti-konstnärerna SCEB (Camilla Boström) och OLLIO (Jonathan Josefsson). Den övriga scenografin skapades av museets tekniker Arthur Ragnarsson.

Utställningen åtföljdes av en rikt illustrerad katalog. För texterna stod dr Tuula Karjalainen, curator för jubileumsutställningen på Ateneum, Boel Westin, professor i litteraturvetenskap,

Paul Gravett, brittisk journalist och seriekännare samt Sir Frank Cottrell-Boyce, engelsk barnboks- och manusförfattare. Under utställningen erbjöds även ett generöst program med fördjupande samtal, visningar och föreläsningar samt ett stort utbud av skapande aktiviteter för barn och unga.

Lusten att skapa och leva är den mest omfattande och mångsidiga presentationen av Tove Janssons verk som gjorts i Sverige. Utställningen producerades av Finlands nationalmuseum Ateneum med utställningsdesign och omfattande pedagogiskt program skapat av Göteborgs konstmuseum.

**STADSLANDSKAP
FRAGMENT, MINNEN, VISIONER**
Stenahallen 18 mars–12 november 2017
Curator: intendent Per Dahlström

Avbildningar av stadslandskap förekommer sedan antiken och det urbana livet gör sig ständigt påmint i konsten. Men en stad består inte bara av fysiska byggnader, gator och torg. Den bär också på sin egen historia i form av minnen och berättelser. Städer är i kontinuerlig förändring och skapas kollektivt av de som lever eller befinner sig där genom vardagliga händelser och praktiker såväl som i sociala nätverk. Tillsammans väver de en själ och en identitet som gör staden meningsfull.

Syftet med utställningen var att inspirera till en annorlunda och breddad syn på vad en stad kan vara i en tid när Göteborg står inför en stor stadsomvandling genom projekt som Älvstadsprojektet, Västlänken, Götaälvbron och en rad andra nya byggnationer. Med verk från Göteborgs konstmuseums samling – allt från rörlig bild, installationer och skulptur till måleri, grafik och fotografi – presenterades i utställningen fragment, minnen och visioner av staden som landskap.

Utställningen tog sin teoretiska utgångspunkt i den utforskning av staden som ledaren för avant-

gardegruppen Situationistiska internationalen, Guy Debord, utvecklade på 1950-talet.

Med en metod han benämnde "dérive", ett slags slumpmässigt flanerande, undersökte han städernas psykogeografi. Genom att "avsiktligt gå vilse" för att länka samman psykologi och geografi skulle de känslor och beteenden som uppstår i människors interaktion med stadsrummet fångas. Metoden kan beskrivas som ett kringdrivande som liknar flanörens men skiljer sig från densamma genom sitt tydliga syfte – att samla upplevelser, stämningar och berättelser kopplade till platsen. Poängen är att få människor att rucka på invanda rörelsemönster och mentala kartor för att medvetandegöra sig om stadens dolda betydelser, psykologiska såväl som politiska.

Konstnärens blick på staden är ofta koncentrerad och metodisk men samtidigt nyttobefriad i uttalad kontrast till vardagsmänniskan som med målmedvetna steg hastar fram genom livet med blicken stadigt fäst på mobilen. På det sättet kan konstnärens arbete liknas vid en psykogeografisk kartläggning av det okända. Konstnären upptäcker staden, inte nödvändigtvis genom att avbilda den utan lika gärna genom att dokumentera det flyktiga eller gestalta upplevelser och minnen.

Utställningen visade, med undantag av SCEB:s väggmålning, verk ur museets samling och genomfördes med stöd från Higab.

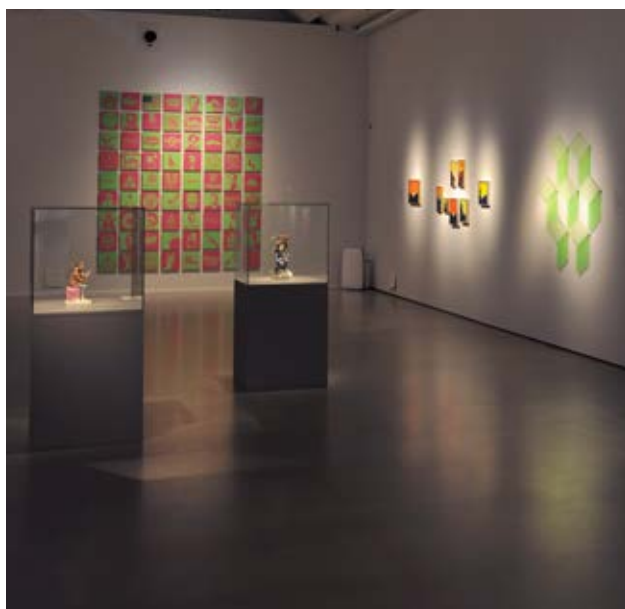
Deltagande konstnärer:

Kristina Abelli Elander (svensk f. 1952)
Mats Ahlgren (svensk 1952–2016)
AKAY (Alexander Kurlandsky) (svensk f. 1969)
Lars Arrhenius (svensk f. 1966)
Hugo Birger (svensk 1854–1887)
Mark Boyle (brittisk 1934–2005)
Trinidad Carrillo (svensk-peruansk f. 1975)
Charles Clifford (brittisk ca 1800–1863)
Leif Elggren (svensk f. 1950)
Sven Erixson (svensk 1899–1970)
Carolina Falkholt (svensk f. 1977)
Carl Hammoud (svensk f. 1976)

Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner, Stenahallen.

Per Hüttner (svensk f. 1967)
Jens S Jensen (svensk 1946–2015)
Torsten Jovinge (svensk 1898–1936)
Anders Kristensson (svensk f. 1958)
Sivert Lindblom (svensk f. 1931)
Kent Lindfors (svensk f. 1938)
David Molander (svensk f. 1983)
Louise Nevelson (amerikansk 1899–1988)
Palle Nielsen (dansk 1920–2000)
Jaakko Niemelä (finländsk f. 1959)
Axel Nilsson (svensk 1889–1980)
François de Nomé (fransk 1593–efter 1644)
Olle Olsson Hagalund (svensk 1904–1972)
Leo Pettersson (svensk f. 1953)
Silja Rantanen (finländsk f. 1955)
SCEB (S Camilla E Boström) (svensk f. 1972)
Peter Tillberg (svensk 1946–2016)
Erik Wessel-Fougsted (svensk 1915–1990)
Martin Wickström (svensk f. 1957)
Anders Åberg (svensk 1945–2018)
Ola Åstrand (svensk f. 1959)

Någon sorts kunskap. Nya verk i samlingen, Övre etage.

NÅGON SORTS KUNSKAP

NYA VERK I SAMLINGEN

Etagerna 14 juni–22 oktober 2017

Curator: intendent Per Dahlström och
tf. museichef Anna Hyltze

Att samla är att skriva konsthistoria! Genom nya förvärv utökar Göteborgs konstmuseum kontinuerligt sin samling. Utställningen *Någon sorts kunskap. Nya verk i samlingen* var en omfattande presentation med ett urval av de nyförvärv som köpts in sedan museets senaste nyförvärvsutställning för drygt tre år sedan. I utställningen visades verk i varierande format och teknik, till övervägande del av nutida konstnärer, innefattande bland annat rörlig bild, installationer i stort format och mindre teckningar på papper. Utställningen visades förutom på etagerna också som nedslag i museets samlingspresentation.

Från start har Göteborgs konstmuseum främst förvärvat samtida konst men också utökat sam-

lingarna med äldre verk. Samlingen omfattar närmare 70 000 verk i olika medier. Omkring 4 300 målningar, skulpturer, installationer och videoverk, 61 000 akvareller, teckningar och grafiska blad, 900 fotografier samt 2 300 barnboksillustrationer. Under åren 2014–2016 förvärvade Göteborgs konstmuseum drygt 200 verk, samtliga inköpta för donerade medel eller förvärvade som gåvor. Precis som när museet öppnade är donationer från privata givare fortsatt viktiga för att museet skall kunna utöka sin samling.

Göteborgs konstmuseums samling håller idag hög internationell klass. En bred och djup samling är en förutsättning för ett konstmuseum som vill vara en relevant aktör i konstvärlden. Den internationellt uppmärksamade samlingen utgör grunden för museets arbete med utställningar, pedagogik och forskning. Varje år lånar museet ut verk ur samlingen till andra museer och konsthallar i Sverige och utomlands. Med den rika samlingen möjliggörs också samarbeten med internationella museer och partners om utställningsprojekt, forskning och inlån av eftertraktade verk.

Deltagande konstnärer:

Patrik Andiné (svensk f. 1968)
Vanessa Baird (norsk f. 1963)
Nils Olof Bonnier (svensk 1945–1969)
Ewa Brodin (svensk f. 1954)
Yngve Brothén (svensk f. 1955)
Jonas Dahlberg (svensk f. 1970)
Ann-Mari Didoff (svensk 1920–2013)
Klas Eriksson (svensk f. 1976)
Tullan Fink (svensk 1919–2003)
Charlotte Gyllenhammar (svensk f. 1963)
Carl-Erik Hammarén (svensk 1922–1990)
Maria Hedlund (svensk f. 1961)
Pia Hedström (svensk f. 1960)
Hannaleena Heiska (finländsk 1973)
Michael Johansson (svensk f. 1975)
Clay Ketter (amerikansk-svensk f. 1961)
Tomas Lundgren (svensk f. 1985)
Åsa Millholm (svensk f. 1973)

Rembrandts Batavernas trohetsed, våning sex.

Måns Müllner (österrikisk 1970–2017)
 Jesper Norda (svensk f. 1972)
 Ride1 (svensk, Ronny Hansson, Jonas Kjellgren,
 Stig Sjölund)
 Bella Rune (svensk f. 1971)
 Ragnar Sandberg (svensk 1902–1972)
 Anna Strand (svensk f. 1979)
 Iiu Susiraja (finländsk f. 1975)
 Alexander Tallén (svensk f. 1988)
 Violet Tengberg (svensk 1920–2014)
 Sten Teodorsson (svensk 1904–1992)
 Magnus Wallin (svensk f. 1965)

REMBRANDTS BATAVERNAS TROHETSED
Sal 23 våning sex 31 maj 2017–2 september 2018
Curator: intendent Per Dahlström

Genom en deposition från Konstakademien i Stockholm fick Göteborgs konstmuseum möjlighet att under drygt ett år visa Rembrandt van

Rijns sena mästerverk *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis* från 1661–1662. Målningen, som är ett av den holländske barockmästarens mest betydande verk, gestaltar en scen ur batavernas uppror mot Rom år 69 e.Kr. som den beskrivs av den romerske historikern Tacitus:

Civilis sammankallade stamhövdingarna och frihetskämparna bland folket till en helig lund med en festmåltid som förevändning, och när han såg att den nattliga festyran gripit deras sinnen, började han tala om deras stams heder och ära, och han fortsatte med att räkna upp de oförrätter de lidit. Hans ord väckte stort bifall, och han band dem alla samman genom fosterländska eder och barbariska riter.

Bataverna sågs på Rembrandts tid som de första holländarna och upproret som en historisk motsvarighet till Hollands frigörelse från det spanska väldet i slutet av 1500-talet. Rembrandt har i målningen använt ljuset för att understryka ögon-

blickets högtidliga allvar. En dold ljuskälla lyser upp en nattlig scen där en brokig skara anhängare grupperade runt ett bord svär en trohetsed till sin enögde rebelledare Claudius Civilis.

Batavernas trohetsed till Claudius Civilis beställdes som en del av ett dekorativt program till det nybyggda rådhuset i Amsterdam. Målningen hängdes på plats men skickades efter en kort tid i retur till konstnären. Troligen var beställarna missnöjda med Rembrandts grovhuggna sätt att framställa motivet. Idag anses Rembrandt vara en av konsthistoriens största mästare och de sena verken betraktas som hans mest fullgångna.

För att lättare kunna sälja den refuserade målningen, som ursprungligen mätte 5,5 × 5,5 meter, beskar Rembrandt den till enbart det centrala partiet. Så småningom hamnade målningen i svensk ägo under andra halvan av 1700-talet och donerades till Konstakademien i Stockholm.

I utställningen *Rembrandts Batavernas trohetsed* visades verket i ett sammanhang av målningar och grafik ur museets och stadens samling av Rembrandt, hans elever och samtida från den holländska guldåldern. Här ingår bland annat Rembrandts *Riddaren med falken*, ett verk av hans danske elev Bernhard Keil samt en stor målning av Jürgen Ovens, som var den som fick slutföra uppdraget i rådhuset när Rembrandts version av *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis* refuserades. Därutöver visades *Konungarnas tillbedjan*, som anses vara en kopia av Rembrandts skola av ett förlorat original av Rembrandt, utfört strax efter att han flyttade till Amsterdam 1631. På utställningen visades vidare Hendrick Terbrugghens *Sångare*, som påvisar inflytandet från Caravaggios ljusdunkelmåleri, vilket via andrahandskällor även påverkade Rembrandt. I *De fyra evangelisterna* utnyttjar Jacob Adriaensz. Backer ljusdunkelmåleriet för ett bibliskt motiv.

Under utställningens gång visades kollektioner av verk ur Göteborgs konstmuseums stora samling med Rembrandtgrafik i en monter i omgångar om cirka fyra månader. Första kollek-

tionen visade grafik av Rembrandt med motiv från i första hand Nya och Gamla Testamentet. Kollektion nummer två bestod av porträtt av Rembrandt och den med Rembrandt samtida italienske konstnären och grafikern Giovanni Benedetto Castiglione. Av Castiglione finns ett sextiototal kända etsningar varav 26 finns i Göteborgs konstmuseums samling. Framför allt hans sena etsningar, där Castiglione är tydligt influerad av Rembrandt, visar hans mästerliga förmåga som grafiker. Castigliones liv var våldsamt och han var ofta föremål för polisingripanden, något som under hans livstid kom att överskugga hans konstnärliga briljans. Trots detta betydde han mycket för den italienska grafikens utveckling under 1600-talet. Kollektion nummer tre visade grafik av Rembrandt och Anders Zorn, som var en stor samlare av Rembrandtgrafik.

I utställningen visades också ett bildspel med bland annat information om Rembrandts måleriteknik.

JULIA PEIRONE. GIRLS, GIRLS, GIRLS
Etagerna 4 november 2017–18 mars 2018
Curator: intendent Johan Sjöström och
vikarierande intendent Camilla Pålsson

Julia Peirone (f. 1973) är en av de mest intressanta konstnärerna i Norden idag. Sedan debuten kring millennieskiftet har hon utforskat relationen mellan identitet och fotografisk bild, ofta med fokus på unga kvinnor i verk som speglar vuxenblivandets ofrånkomliga problematik kring sårbarhet, skam och sexualitet. Med ett hundratal verk, såväl nyproducerade som inlånade från privata samlingar, presenterades Julia Peirone för första gången i en stor museiutställning med fotografi, video och skulptur.

Flickan framträdde inledningsvis som en kontur tecknad med vit penna på gamla vykort, en form av självporträtt där hon försökte ta sin plats i olika sammanhang. Denna tematik om utanförskap har efter hand utvecklats till en pro-

Julia Peirone. *Girls, Girls, Girls*, Mellanetage.

blematisering av normer och föreställningar om flickors roll i samhället.

I flera bemärkelser står Peirone nära den rörliga bilden – två videoverk visas också i utställningen. I sina fotografiska serier arbetar hon ofta med castingprocesser och förberedelser där omtagningar, ögonblick och misslyckanden får framskjutna positioner. Det är knappast fråga om porträtt i vanlig mening, utan snarare undersökningar av tillstånd och bildkonventioner i möte med sociala normer och krav. Inte minst glappet mellan avsikt och handling upptar Peirone: hur minnen och fantasier, krav och begär, skam och förförelse glider över i varandra.

Gemensamt för många av Peirones fotografier är att de utforskar relationen mellan modell och fotograf samt mellan betraktare och den betraktade. Återkommande framtvingar fotografierna en obekväm betraktarposition, där något stör den

voyeuristiska blick som de samtidigt tycks bjuda in till. Modellerna avbildas i obekväma eller misslyckade poser. Den kaxiga självscensättningen kan inte dölja det okontrollerbara och sårbara. Med förföriska titlar hämtade från smink, drinkar eller smycken ges ett glamoröst skimmer fyllt med löften som bilden inte infriar. Detta väcker frågor om relationen mellan subjekt och objekt, om vem som har makt över blicken och bilden. I en tid starkt präglad av sociala medier och en bildkultur som inte sällan används för identitetsskapandet, ter sig dessa frågeställningar särskilt aktuella.

Julia Peirone ställer frågor kring den fotografiska bildens möjligheter och begränsningar, hur den kan utnyttjas för föreställning och avslöjande, hur den både kan avbilda och omskapa verkligheten, inte minst genom reproduktionen av ideala bilder som vi alla på olika sätt försöker men ständigt misslyckas med att leva upp till.

Sten A Olssons Kulturstipendium 2017, Karin Karinsson, Stenahallen.

STEN A OLSSONS KULTURSTIPENDIUM 2017 KARIN KARINSON, PER KESSELMAR OCH TILDA LOVELL

Stenahallen 2 december–28 januari 2018

**Curator: intendent Johan Sjöström och
vikarierande intendent Camilla Pålsson**

Ett mytiskt landskap, vibrerande ytor i vitt och ett altare av sprucket porslin. I december öppnade utställningen med tre av mottagarna av Sten A Olssons Kulturstipendium 2017: Tilda Lovell, Per Kesselmar och Karin Karinsson. De flesta av verken var nyproducerade.

Under de senaste tjugo åren har Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur delat ut ett stort antal utbildningsstipendier till talangfulla personer som arbetar med konst, musik, teater, dans, litteratur, design och scenografi. Vidare har stiftelsen lämnat bidrag till många olika svenska forsknings- och kulturprojekt. 2017 dubblerade stiftelsen stipendiesumman och ger varje stipendiat 300 000 kronor vardera i syfte att ytterligare stimulera till vidareutveckling. Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur är en viktig aktör i Göteborgs kulturliv som ger en unik chans till nyproduktion och synlighet för konstnärer.

Årets utställning var dynamisk och variationsrik med tre mycket olika konstnärskap som kompletterar varandra på ett intressant sätt. Tilda Lovell (f. 1972) arbetar framför allt platsspecifikt med skulptur och installation. I utställningen visade hon en ny rumslig installation med skulptur, animation, ljus och ljud. Lovell arbetar ofta med naturmaterial som snäckor, djurskelett och ben. De senaste åren har undervattens- och havs tematiken präglat hennes konst, något hon fortsatt att utveckla för utställningen.

Motiveringen lyder: "Tilda Lovells konstverk sträcker sig långt bortom vår samtid. Med en paleontologs tidsperspektiv förenar hon mänskliga, djur och natur. Välordnade uppställningar av benrester och andra naturalier kan få en installation att framstå som scenografi för ockult rit, medan en annan rumslig komposition öppnar sig likt en förförisk dröm. Vissa av Tilda Lovells gestalter erinrar om svunna tiders belåten, andra framstår som levande och gåtfulla hybridväsen. I de suggestiva installationerna – ibland förstärkta med rörlig bild – trevar man sig fram i ett mytiskt landskap, fjärran det enskilda människolivets hektiska vardag. Ett varför infinner sig knappast. Konstnäreens omisskännliga sinnlighet och närhet till det utställda materialet befriar betraktaren från kravet att på intellektuell väg konstruera en förklaring till sakernas tillstånd. För sina sensuella och fantasieggande iscensättningar av ett undermedvetet landskap tilldelas Tilda Lovell stipendium för 2017 från Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur."

Per Kesselmar (f. 1960) är en målare som verkar i minimalismens efterföljd. Centralt i hans konstnärskap är ljuset som utforskas genom flera tunna färglager av olika nyanser av vitt. Det handlar om att beskriva och betrakta olika sorters ljus, och att genom höjd närvaro skärpa perceptionen. I utställningen visades flera nya verk tillsammans med en installation med en sorts illusionistiskt trick.

Motiveringen lyder: "Per Kesselmar målar på bly, järn och aluminium, lager på lager av tunt

Sten A Olssons Kulturstipendium 2017, Per Kesselmar,
Stenahallen.

Sten A Olssons Kulturstipendium 2017, Tilda Lovell,
Stenahallen.

påstruken oljefärg i oräkneliga vita nyanser. Sedan 1980-talet har han arbetat med strama och vibrerande målningar och skulpturer genomströmmade av ljus. Långsamt och med mild envetenhet driver han verken in i koncentrerade möten mellan sensibilitet och precision, mellan det förflutna och nuet. Hans djupgående studier av måleriets rum och material präglas av oavvislig exakthet och sällsam klarhet. Per Kesselmar står i förbund med både minimalistiska och lyriska traditioner inom måleriet, men det handlar också om blicken, reflektioner över tiden och verkligheten, vad vi ser och vilka vi är. För ett konstnärskap som öppnar nya rum och som med kompromisslös lätthet förenar vardag och mystik tilldelas Per Kesselmar stipendium för 2017 från Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur.”

Karin Karinson (f. 1970) har konsthantverket som utgångspunkt där lera, glas och glasyr utgör centrala komponenter. Inom ramen för hennes återkommande tema *Objects of Desire* utforskar hon människans villkor för identitetsskapande genom massproducerade föremål. I utställningen visade Karinson ett monumentalt altare av olika keramiska föremål.

Motiveringen lyder: ”Med sina genomgripande omarbetningar av porslinsfigurer och prydnadssaker har Karin Karinson mutat in ett eget område inom svensk keramisk skulptur. Hennes sätt att omforma hemmens och loppmarknadernas överblivna föremål präglas av våldsam kraft och övertygelse. I sitt arbete bejakar hon den dramatiska utlevelsen och den extravaganta gesten. Över sprickor och brottor rinner forsar av glas och glasyr. Bitar och fragment bränns samman och förenas till något tidigare osett, till spretiga gestalter, figurgrupper, berg och monument. Att Karin Karinsons färgstarka och flamboyanta skulpturer byggs upp med skärvor av föremål förknippade med sentimentalitet och hemmets trygga vrå ger dem en sällsam laddning. För sin ostopppbara skaparvilja och för sin förnyelse av den keramiska skulpturen tilldelas Karin Karinson stipendium för 2017 från Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur.”

Till utställningen producerades en rikt illustrerad katalog där samtliga stipendiater presenteras utifrån personliga möten med författaren som ger en unik inblick i respektive konstnärskap.

Inlån av konst

För tillfälliga utställningar lånar Göteborgs konstmuseum återkommande in konstverk från såväl institutioner som privatpersoner. Under verksamhetsåret 2017 har museet lånat in 279 verk och föremål till fyra utställningar. Därutöver har museet lånat in 33 verk till en utställning som visades över årsskiftet 2016/2017. Långgivare har varit museer, universitet, institutioner, företag, utställande konstnärer och privata samlare i såväl Sverige som Finland, England och Tyskland.

Inlånsverksamheten kräver en upparbetad logistik och ställer höga och specifika krav på transporter, klimat och säkerhet. Vid större utställningar krävs statlig utställningsgaranti, vilket fordrar lång framförhållning i dialogen med museer och institutioner, likaså med Kammarkollegiet och Kulturrådet. Nedan följer en redogörelse för inlån av verk till tillfälliga utställningar som öppnat och/eller avslutats under året.

Sten A Olssons kulturstipendium 2016. Lotta Antonsson, Ida-Lovisa Rudolfsson och Fredrik Åkum. 2 december 2016–19 februari 2017

Antal inlånade verk: 33 (textil, måleri, fotografi, collage, installation)

Antal långgivare: 6

Långgivare var Eskilstuna konstmuseum, privata långgivare samt konstnärerna.

**Tove Jansson. Lusten att skapa och leva
11 februari–21 maj**

Antal inlånade verk: 197 (måleri, akvarell, gouache, teckningar med bläck, tusch och blyerts, blandteknik, skrapteckning, offset, fotografi)

Antal långgivare: 18

Långgivare var Tammerfors konstmuseums Mumindal, Tammerfors; Tammerfors konstmuseum, Tammerfors; Konstmuseet Ateneum, Finlands Nationalgalleri, Helsingfors; British Cartoon Archive University of Kent, Canterbury; Samling Löylypoika Auterinen; privata långgivare och företag. I utställningen visades även en teckning ur Göteborgs konstmuseums samling.

**Rembrandts Batavernas trohetsed
31 maj 2017–20 september 2018**

Antal inlånade verk: 2 (måleri)

Antal långgivare: 2

Långgivare var Kungl. Akademien för de fria konsterna, Stockholm samt Göteborgs Stad. I utställ-

ningen visades dessutom fem målningar samt grafik ur Göteborgs konstmuseums samling.

Julia Peirone

4 november 2017–18 mars 2018

Antal inlånade verk: 70 (fotografi, skulptur, installation, video, blandteknik, väggtafet)

Antal långivare: 5

Långivare var konstnären samt privata långivare. I utställningen visades också ett fotografi ur Göteborgs konstmuseums samling.

Sten A Olssons kulturstipendium 2017

Karin Karinson, Per Kesselmar och Tilda Lovell

2 december 2017–28 januari 2018

Antal inlånade verk: 10 (installation, måleri, blandteknik)

Antal långivare: 3

Långivare var konstnärerna.

I de tre tillfälliga utställningarna *Tanken på döden*, *Äldre grafik möter samtid ur Göteborgs konstmuseums samling*, *Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner* samt *Någon sorts kunskap*. Nya verk i samlingen visades under året 132 konstverk ur Göteborgs konstmuseums samling.

Tanken på döden. Äldre grafik möter samtid ur Göteborgs konstmuseums samling

12 november 2016–15 januari 2017

Antal verk: 15 (grafik, 3D-animation)

Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner
18 mars–12 november

Antal verk: 65 (måleri, skulptur, grafik, fotografi, digital animation, installation, graffiti)

Någon sorts kunskap. Nya verk i samlingen
14 juni–15 oktober

Antal verk: 73 (textil, grafik, teckning, måleri, installation, skulptur, HD video, fotografi)

Omhängningar

Liksom tillfälliga utställningar är hängningar av museets samling ett fönster mot publiken där konsten förmedlas och sätts i perspektiv. Då museet förfogar över samlingar från 1400-tal till nutid, svenskt och internationellt och olika medier från grafik, teckning, måleri och skulptur till fotografi, video och installationer, finns stora möjligheter att låta den samtida konsten föra dialog med den äldre.

Ett urval av museets samling hänger alltid framme med sina skilda delar som holländskt och flamländskt 1600-tal, 1700-talssamlingen, Düsseldorfmåleri, romantiken, dansk guldålder, Fürstenbergiska galleriet, det nordiska 1880- och 1890-talsmåleriet, den franska samlingen, Göteborgskolorism med mera. Genom hängningar med oväntade möten och alternativa urval vill museet anlägga nya perspektiv på konsten. Omhängningar görs också i samband med utlån då egna eller inlånade ersättningsverk tillfälligt kan visas. Eftersom museet lider brist på utrymmen för större tillfälliga utställningar används ofta Etagera för utställningar, ett rum som annars är reserverat för samlingen med modern och samtida konst. Då den moderna samlingen

saknar ett fast utrymme har det varit angeläget att på andra sätt aktivera denna del av samlingen.

Våningarna fem och sex, som i normala fall är reserverade för verk i samlingarna, har under året också delvis använts för tillfälliga utställningar. Detta har medfört en del förändringar på våningarna.

Under 2017 har sal 23 på våning sex, där det tidigare visades svensk modernism, utrymmts för att ge plats åt utställningen *Rembrandts Batavernas trohetsed*. Utställningen medförde en del omändringar även på våning fem, då flera verk som hade sin mer permanenta placering i samlingspresentationen där kom att ingå i utställningen. Det gäller Hendrick Terbrugghens (1588–1629) *Sångare*, Jürgen Ovens (1623–1678) *Familjegrupp*, Rembrandts *Riddaren med Falken* och *Konungarnas tillbedjan*, tillskriven Rembrandts skola. Som ersättningsverk för dessa har följande 1600-talsmålningar hängts fram på våning fem: *Dygden och avunden* (okänd konstnär), Gaspar de Crayers (1582–1669) *Porträtt av en adelsman*, och Jan Mijntens (ca 1614–1670) *Promenad i parken*.

Under perioden 14 juni–22 oktober 2017 visade Göteborgs konstmuseum utställningen

Någon sorts kunskap. Nya verk i samlingen, där ett urval av de senaste tre årens nyförvärv presenterades. Utställningen visades i huvudsak på Etagerna men ett tjugotal verk placerads ut i museets övriga salar. Några av verken ingick i utställningen *Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner* i Stenasalen medan andra visades i samlingspresentationen på våning fem och sex. Detta innebar att något verk i varje sal på våningarna flyttades till magasin för att ge plats för nyförvärven.

När utställningen avslutades fick nyförvärven i samlingspresentationen med något enstaka undantag vara kvar. Efter att nyförvärvsutställ-

ningen avslutats fick däremot sal 28 en delvis ny hängning, om än fortsatt med tyngdpunkt på fransk konst från tidigt 1900-tal. Kvar från presentationen av nyförvärv är tre skulpturer (utan titel) av Åsa Millholm (f. 1973). Nya verk i salen är Maurice Estèves (1904–2001) *Kvinna som tvättar fötterna*, André Lhotes (1885–1962) *Picknick*, Robert MacBrydes (1913–1966) *Stilleben* och Jean Souverbies (1891–1981) *Thetis och Jupiter*.

I övrigt har endast mindre omhängningar i museets fasta utställningar genomförts i samband med utlån eller återtagande av utlånade verk. Ansvarig för omhängningarna har varit intendent Per Dahlström.

Pedagogik

Med sin pedagogiska verksamhet verkar Göteborgs konstmuseums kontinuerligt för att göra museets samling och utställningar tillgängliga och angelägna för olika typer av besöksgrupper. Detta sker genom en bred pedagogisk verksamhet med öppna visningar, lektioner för besökande skolklasser, uppsökande verksamhet, bokade gruppvisningar, specialvisningar och olika projekt för unga. Den pedagogiska verksamheten är omfattande och växande. Fler målgrupper tillkommer, samarbeten inleds och nya arbetssätt provas. Museilektioner är sedan många år tillbaka en tyngdpunkt i verksamheten, med över 500 tillfällen årligen för förskola, grundskola och gymnasium.

Bland de 1 365 pedagogiska och publika aktiviteter som genomfördes under 2017 fanns en bredd från bebisvisningar och skapande arbete i Studion för de yngsta till konsthistoriska föreläsningar för studenter och specialintresserade liksom anpassade visningar för olika behov som lätt svenska, syn- eller teckenspråkstolkning och visningar för personer med demens. Tyngdpunkten låg dock fortsatt i arbetet riktat mot förskola och skola, med 550 genomförda museilektioner.

Under 2017 var Tove Jansson-utställningen i fokus under större delen av våren – varför den också tillåts dominera redovisningen. Därutöver gjordes ett par viktiga satsningar för att nå barn och unga i socialt utsatta områden, dels genom sommarlovsverksamheten Art Camp Göta-

platsen, dels genom uppsökande lektioner på skolor som inte brukar besöka stadens museer. Visningar på lätt svenska infördes som ett led i arbetet med att tillgängliggöra museet för nya grupper.

TOVE JANSSON. LUSTEN ATT SKAPA OCH LEVA

Inför vårens stora utställning, *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva*, utarbetade Göteborgs konstmuseum ett omfattande pedagogiskt program. Målsättningen var att det för varje besökare skulle finnas något som tillgängliggjorde utställningen och fördjupade besöket. Museet väntade sig en stor tillströmning av besökare i olika åldrar och med skilda behov och önskemål: de som ville prata om utställningen med en vård, de som ville lyssna till initierade föreläsningar och visningar och de barn men också ungdomar och vuxna som av utställningen inspirerades till eget skapande. Möjlighet till fördjupning och lustfyllda uppgifter för barn att lösa i utställningen var ett sätt att locka dem att stanna lite längre och utforska det som visades.

Det pedagogiska programmet syftade till att visa på de olika delarna i Tove Janssons konstnärskap utöver den välbekanta Muminvärlden. Jansson som målare, illustratör, serie- och satirtecknare lyftes fram i utställningen, vilket återspeglades i den pedagogiska verksamhetens olika teman. Utställningen exemplifierade

Janssons mod, som bland annat kom till uttryck i satirteckningar som skildrar det samtida politiska maktspelet inför och under andra världskriget. Ett annat tema var Tove Janssons värderingar och hennes människosyn: hur både hennes eget liv och många av Muminkaraktärernas präglas av en inkluderande, vidsynt och nyfiken inställning till omvärlden och medmänniskorna samt hur Muminvärlden befolkas av en stor mångfald av individer från olika håll, alla med sina egenheter. Museet ville också visa hur Tove Jansson fann strategier för att i text och bild kommunicera med sina medsystrar inom en lesbisk gemenskap i en tid då homosexuella handlingar var förbjudna. Alla dessa perspektiv gör Tove Jansson aktuell i vår egen tid.

Tre målgrupper prioriterades med utgångspunkt i utställningens innehåll. Dessa målgrupper var barnfamiljer, initierad publik samt en publikgrupp som i vid bemärkelse representerar mångfald och olika språktillhörigheter. En del av de pedagogiska aktiviteterna skedde inom ramen för ordinarie verksamhet, exempelvis museilektioner, *Min konstskola* och en del av de öppna visningarna, medan många andra möjliggjordes tack vare generöst bidrag från Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur och Göteborgs Barnhus genom Barnboksbildens Vänner.

Inför utställningen ändrade museets Studio skepnad. Långväggen disponerades av graffiti-målarna SCEB och OLLIO som målade slutscenen i boken *Den farliga resan* – men utan figurer. Rummet fick en ny och luftigare inredning. Skåpen fylldes med nytt material och för första gången provade museet på att under vardagar låta publiken disponera verkstaden fritt för att skapa figurer till den grönskande ängen på väggen. Snabbt fylldes ängen av en mångfald figurer, såväl två- som tredimensionella. Totalt skapades hela 533 figurer.

Språkvårdar

Tre språkvårdar i åldern 18–25 år anställdes och utbildades i samband med utställningen. Detta var ett led i arbetet med att överbrygga språk-

och kulturbarriärer öka representationen och bredda personalgruppen både vad gäller ålder och bakgrund. Förutom svenska och engelska talade språkvårdarna arabiska, somaliska samt finska. Språkvårdarnas uppgift var att välkomna besökare i utställningen, ge kortare utställningsintroduktioner och svara på frågor. Sagostunden ägde rum bland trädstammarna i den scenografiskt gestaltade skogen på Nedre etage. I samband med workshopar i Studion under helger och lov fungerade en språkvård som språkstöd. Även om få behövde tolk var språkvården en välkommen extra vuxenresurs. Språkvårdarna bidrog också till museets inre arbete med sina språkkunskaper och sin kulturella kompetens och hade också den viktiga funktionen att vara förebilder för barn och unga. På eget initiativ och med ansvar för genomförandet spelade språkvårdarna in varsin presentationsfilm ute på Götaplatsen på sitt eget språk. Språkvårdarna utförde sammanlagt 142 introduktioner och 40 sagostunder.

Museilektioner

Under Tove Jansson-utställningen kunde museet återigen erbjuda skollektioner med en skapande del i Studion. Av omkring 170 museilektioner innehöll nästan en tredjedel skapande arbete i verkstad. I utbudet av lektioner utan verkstad fanns en lektion på lätt svenska med övningar av olika svårighetsgrad beroende på språknivå. Lektionerna för de yngsta avslutades med sagoläsning.

Lördag och söndag i Studion

Göteborgs konstmuseum erbjuder under höst- och vårsäsong *Lördag i Studion* för barn i åldern 5–12 år och deras medföljande vuxna och syskon. Denna aktivitet fyrdubblades under utställningsperioden, vilket innebar två pass såväl lördag som söndag. Återkommande teman var *Illustrera mera* och *De vilda och bråkiga* samt *Skrapkartong*. Under fyra helger var externa illustratörer inbjudna att hålla workshopar som ett komplement till museets egna teman och arbets-sätt. Aktiviteterna var kostnadsfria för barnen.

Ängen med besökarnas alster från **Skapa själv** i Studion.

Lovverksamhet

Under sportlovet hölls serieworkshopar i två pass per dag, för barn i åldern 5–12 år respektive 13–24 år. Dessutom kom Muminrollet på besök. Under påsklovet bjöd museet på *Hattkalas med Mumin* då egna hattar tillverkades och Muminrollet kom tillbaka.

Min konstskola

Min konstskola ägde rum varannan onsdag under höst och vår och var öppen för alla från 13 år som vill släppa fram sin kreativa sida. Till *Min konstskola* välkomnades även engelsktalande deltagare. Under våren ägnades varje tillfälle åt någon teknik som hämtades från utställningen: flytande tusch, skrapkartong och att illustrera text/skriva till en bild.

Matte med Mumin

Tre olika material arbetades fram som besökande barn kunde använda sig av för att upptäcka och utforska utställningen på egen hand. *Matte med Mumin* var en frågepromenad som ledde från

entrén och genom utställningen där uppgiften var att hjälpa Muminrollet och hans vänner med olika mattesvårigheter som de stötte på, som att räkna Snorkfrökens borttappade pärlor eller att komma fram till hur många fänkål Snusmumriken kunde koka soppa på. *Matte med Mumin* var utformat för barn i fyra- till sjuårsåldern. För de något äldre barnen fanns ett korsord och en vänjakt där uppgiften var att i ett myller av bokstäver utläsa namnen på ett antal av Muminrollets vänner. Materialet formgavs i linje med utställningens grafiska tema.

Öppet för förskolor och lågstadielklasser

Varannan torsdag höll museet öppet klockan 9–11 speciellt för förskolegrupper och lågstadielklasser som kom på egen hand med sin förskolelärare eller lärare, detta eftersom berörda grupper har kommunicerat ett behov av att få tillträde under förmiddagen. Det blev en relativt bra spridning mellan Göteborgs stadsdelar.

Föredrag och övrig programverksamhet

För att belysa och fördjupa olika delar av Tove Janssons gärning och det sammanhang hon ingick i arrangerades föredrag, samtal och en teater- och viskväll med skådespelaren Birgitta Ulfsson. Här var den specialintresserade eller redan initierade publiken främsta målgrupp. Programverksamheten gav också en möjlighet att nå nätverk utanför museets egen publik, exempelvis genom samarbeten med Lesbisk frukost och Göteborgs Förening för Filosofi och Psykoanalys. Temavisningarna *Mellan raderna* som anlade ett queert perspektiv väckte stort intresse.

Skolmaterial

Ett skolmaterial för årskurs 5–9, som arbetades fram för att låna i utställningen, kunde också laddas ner via nätet. Materialet följde utställningens avsnitt och syftade till att aktivera eleverna inför, under och efter ett besök i utställningen med hjälp av övningar och uppgifter att lösa ensam eller i grupp. Beto-

ningen låg på reflektion, samtal, bildanalys samt eget skapande. Även skolmaterial formgavs i överensstämmelse med utställningsdesignen.

Den pedagogiska verksamheten under utställningen i siffror

142 utställningsintroduktioner

104 öppna visningar: inklusive några specialvisningar (två visningar på Internationella kvinnodagen med inriktning på att vara konstnär och kvinna, fyra välbesökta queervisningar under rubriken *Mellan raderna*, två öppna visningar på finska under Sverigefinländarnas dag samt utannonserade visningar på somaliska, arabiska och finska under sista utställningsveckan)

58 tillfällen av *Lördag och söndag i Studion*

48 bokade vuxenvisningar

40 sagostunder

15 lovaktiviteter

6 tillfällen av *Min konstskola*

4 bebisvisningar

2 syntolkade visningar

2 teckenspråkstolkade visningar

2 teckenspråkstolkade verkstadsaktiviteter

2 visningar inom satsningen *Möten med minnen* för personer med demensdiagnos och deras följeslagare

2 språkvällar: visning, samtal och gruppövningar på lätt svenska (samarbete med Integrationscentrum)

7 torsdagar med öppet för förskolor och lågstadielklasser torsdagar klockan 9–11

Deltagande

Under 2017 deltog 13 765 personer i en pedagogisk aktivitet vid Göteborgs konstmuseum, 14 295 personer när programverksamheten räknas in. Av dessa var 6 458 barn och unga under 25 år. I den pedagogiska verksamheten arbetade under perioden två tillsvidareanställda konstpedagoger (75 procent) och en intendent (100 procent) samt tio timanställda konstpedagoger och tre språkvårdar (extrajobb).

Återträff med Art Camp, Studion.

ART CAMP GÖTAPLATSEN

Art Camp Götaplatsen var museets och Göteborgs Konsthalls gemensamma sommarlovsverksamhet. Den syftade till att erbjuda kostnadsfria heldagsaktiviteter under en vecka för tolv- till femtonåringar som ville prova på både mer traditionella konstuppslag som lera och gips och mer samtida tekniker som graffiti och stubintrådsteckning. För att möjliggöra för deltagare med begränsade kunskaper i svenska att vara med, engagerades unga tvåspråkiga vårdar (somaliska/arabiska och svenska). Båda hade tidigare varit språkvårdar under Tove Jansson-utställningen. Genom sin ålder blev de också en viktig kontakt för ungdomarna i gruppen. Att en av vårdarna kunde hämta upp deltagare i Bergsjön och tillsammans med dem göra spårvagnsresan in till centrala staden visade sig vara avgörande för några i gruppen. Att kunna ringa föräldrar och tala deras språk var också ovärderligt. Vid veckans slut hade ungdomarna blivit hemmastadda på Götaplatsens båda konstinstitutioner. Ett lyckat grepp var att lägga

en uppstartsträff lite före *Art Camp*-veckan och en återträff i slutet av sommaren. Det skapade en kontinuitet, gav större möjligheter att knyta kontakter inom gruppen och lade grunden för egna återbesök. Under återträffen genomfördes en workshop där gruppen fick göra egna graffiti-tillägg på väggmålningen i Studion.

UPPSÖKANDE LEKTIONSVERKSAMHET INOM RAMEN FÖR FÖRVALTNINGS- GEMENSAM SATSNING

Med start före sommaren förberedde och genomförde museisektorn i Göteborgs Stad samt Göteborgs Konsthall en gemensam satsning för att utarbeta en modell för kontaktskapande och uppsökande museilektioner. Som grund för den uppsökande lektionsverksamheten låg statistik över vilka skolor som museerna i Göteborg sällan eller aldrig når samt ett par olika rapporter som beskriver ojämlika förutsättningar mellan stadsdelarna i Göteborg och vilka av stadsdelarna som kan karaktäriseras som socialt utsatta. (*Särskilt utsatta områden i Göteborg. Analys av rapporterna "Utsatta områden – sociala risker, kollektiv förmåga och önskade händelser" samt "Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg"* från 2017 av N. Khorramshahi, Göteborgs Stad och S. Hellberg, Polisen.) Under hösten etablerades kontakt med skolor i Biskopsgården och 13 lektioner genomfördes för årskurs 6–9. Temat för lektionen var identitet och självbild, med utgångspunkt i den pågående fotoutställningen med Julia Peirone samt verk i samlingen. Upplägget relaterade tydligt till elevernas vardag genom att ta upp selfiekultur och sociala medier, vilka kopplades till konsthistorien. Utvärderingarna visade att lärarna värdesatte de uppsökande lektionerna eftersom många samverkande faktorer försvårar museibesök i centrum. Ur elevperspektiv kunde lärarna se att de uppsökande lektionerna väckte intresse för och "avdramatiserade" ett besök på museet. Satsningen var en del i ett gemensamt uppdrag inom kulturförvaltningens museisektor.

VISNINGAR PÅ LÄTT SVENSKA

Som ett led i arbetet med att tillgängliggöra museet för nya svenskar infördes under hösten öppna visningar på lätt svenska, som ingick i entréavgiften. Visningarna, som varade i 45 minuter, fungerade som en introduktion till museet och dess samling.

PRIO 0 TILL 18

Göteborgs konstmuseum medverkade i Västra Götalandsregionens Barnkulturkonferensfestival *PRIO 0 till 18* i Göteborg den 6–8 september genom att samarrangera en halvdag med seminarier och frukost i museets lokaler. Temat var samtidskonst och barn. Under rubriken "Barn och samtidskonst – tillgänglighet, utmaningar och möjligheter?!" föreläste Mija Renström, Göteborgs Konsthall, Philippa Nanfeldt, Göteborgs konstmuseum och Ýrr Jónasdóttir, Ystad konstmuseum. Moderator var Maria Carlgren, Västra Götalandsregionen.

ÖVRIG PEDAGOGISK VERKSAMHET

Under sommaren och hösten genomfördes pedagogisk verksamhet motsvarande tidigare år. Den bestod av aktiviteter under West Pride och Kulturkalaset, högtidlighållande av tonedalingarnas dag, museilektioner, bebisvisningar, syntolkade visningar, teckenspråkstolkade visningar, språkkvällar, Student Göteborg för nya studenter, undervisning för Göteborgs universitet, höstlovsverksamhet, ficklampsvisningar, kurser och *Min konstskola. Mitt konstmuseum* pausades på obestämd tid på grund av för lågt deltagande. Sammantaget var 2017 ett år med hög aktivitet inom museets pedagogiska arbete, med särskilt fokus på verksamheten kring utställningen *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva*.

Program

Göteborgs konstmuseum erbjuder ett varierat program av föreläsningar och kulturaktiviteter med koppling till museets utställningar, samling och övriga verksamhet.

FÖREDRAG VID GÖTEBORGS KONSTMUSEUM

En serie föredrag i samarbete med Folkuniversitetet hölls under våren i anslutning till utställningen *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva*, och under hösten till utställningarna *Rembrandts Batavernas trohetsed* och *Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner*.

Tove Jansson i ord, bild och brev

Professor Boel Westin, forskare i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet
Hörsalen 29 mars

Målandet är det allra viktigaste

Sointu Fritze, intendent Konstmuseet Ateneum, Finlands Nationalgalleri, Helsingfors
Hörsalen 12 april

Tove Jansson och den moderna bilderboken i Norden

Docent Elina Druker, forskare i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet
Hörsalen 26 april

Batavernas trohetsed till Claudius Civilis.

Rembrandt och Tacitus Historiae

Professor Görel Cavalli-Björkman, tidigare intendent och forskningschef vid Nationalmuseum i Stockholm
Hörsalen 20 september

Döva konstnärer i historien

Freja Holmberg, konstpedagog vid Göteborgs konstmuseum
Hörsalen 27 september

Film i stadens tjänst. Kommunal reklam- och informationsfilm i Göteborg

Erik Persson, doktorand i filmvetenskap vid Göteborgs universitet
Hörsalen 4 oktober

Vardagsrum, strandliv och luftslott.

När vi bygger den värld vi vill leva i

Tekn.dr Katarina Bonnevier, arkitekt
Hörsalen 11 oktober

Street Art. An introduction

Fil.dr Peter Bengtsen, universitetslektor i konsthistoria och visuella studier vid Lunds universitet
Hörsalen 8 november

FÖREDRAG FÖR KONSTMUSEETS VÄNNER

Vårens konstkurs, där Göteborgs konstmuseums medarbetare föreläste för vänföreningen, hade tema *Hur blir det konst?* med följande föredrag:

De gamla mästarnas teknik

Forskningsledare Kristoffer Arvidsson
Hörsalen 13 och 14 februari

De äldre mästarnas avtryck i konsthistorien. Grafikens roll i konsten i norra Europa under 1500-talet

Intendent Eva Nygårds
Hörsalen 20 och 21 februari

Popikoner. Berättelser om Da Vincis Mona Lisa och förstörelsen av Garcia Martinez Ecce Homo

Konstpedagog Emelie Arendorff Runnerström
Hörsalen 20 och 21 mars

Finsk guldålder

Utställningskoordinator Britt-Marie Widén
Hörsalen 27 och 28 mars

Konst eller bara bilder?

Om Tove Janssons donande och om synen på hennes verk

Intendent Philippa Nanfeldt
Hörsalen 3 och 4 april

Särlingskonsten och modernismens konstbegrepp

Intendent Per Dahlström
Hörsalen 10 och 11 april

Vad hände här? Hur tänkte de?

Intendent Johan Sjöström
Hörsalen 24 och 25 april

Höstens konstkurs för vänföreningen hade tema *Med avstamp i Rembrandts 1600-tal* med följande föredrag:

Rembrandt och Bataverna

Intendent Per Dahlström
Hörsalen 18 och 19 september

Rembrandt som mästare och inspiratör.

Grafik ur samlingen

Föremålsregistrator Kalle Våljemark
Hörsalen 25 och 26 september

Kvinnliga konstnärer på Rembrandts tid?

Intendent Philippa Nanfeldt
Hörsalen 2 och 3 oktober

Anders Zorn.

Grafiken och influenser från Rembrandt

Intendent Eva Nygårds
Hörsalen 9 och 10 oktober

Vardagsskildringar i konsten

Konstpedagog Freja Holmberg
Hörsalen 16 och 17 oktober

Rembrandts måleri under skinnet

Konservator Malin Borin
Hörsalen 30 och 31 oktober

Självporträtt.

Konstnärens bild av sig själv som konstnär

Utställningskoordinator Britt-Marie Widén
Hörsalen 6 och 7 november

ARRANGEMANG

Teckenspråkets dag

Föredrag:

Normkritiska perspektiv: fokus på språknormen

Malin Kvitvaer, SDR:s vice förbundsordförande

Dövas tvåspråkighet

Krister Schönström, universitetslektor vid Stockholms universitet

Att välja dövhets. En adoptivpappa berättar

Conny Norén

Att du inte tänkt på det!

Päivi Fredäng, universitetslektor vid Örebro universitet

Övriga aktiviteter:

Utdelning av hedersomnämmande, Instruktion Lär dig tecken, visning av utställningen *Tove Jansson* samt workshop på temat prova på skrapkartong Hörsalen, etagen, studion, entrén 12 maj

Tornedalingarnas dag

Lars Edmar, ledamot i kulturnämnden, höll inledningstal om att stå utanför normsamhället Meri Alarcón, författare och litteraturvetare, talade om identitet och tillhörighet Erik Kuosku, genealog och författare, läste texten Pastoraali/Pastoral Nedre etage 15 juli

KULTURAKTIVITETER**Lesbisk frukost. Samtal och skaparaktivitet**

Lesbisk Frukost Göteborg, konstpedagog Emelie Arendorff Runnerström Etagera och Studion 14 februari

Tove Jansson. Den avslöjande tröstaren

Föreställningen med skådespelaren och teaterregissören Birgitta Ulfsson och pianisten Lowe Pettersson Nedre etage 23 februari

Tove Janssons moderna mytologi.**Familj och existens under 1900-talet**

Ett samtal mellan Annika Stiebe, psykolog och psykoterapeut och Johannes Nordholm, psykolog och konstpedagog, där Tove Janssons konstnärliga gärning diskuterades med ingångar från psykoanalys och filosofi. Samtalsledare: David Arvidsson, leg. psykolog. Samtalet arrangerades i samarbete med Göteborgs förening för filosofi och psykoanalys. Nedre etage 9 mars

Rekonstruktion av Hipp, hipp hurra!

Teater nu Fürstenbergsgalleriet 24 augusti

Kulturnatta

Musik: *The Magnolia* och manskören, Hellmans Drengar Öppna visningar: *Rembrandts Batavernas trohetsed* och *Mannen i konsten* Drop-in-verkstad: Gör din egen stad i papper med kreativt skapande Etagen, Skulpturhallen, vån fem och sex samt Studion 13 oktober

SPECIALVISNINGAR/FÖRELÄSNINGAR**Förhandsvisning av Tove Jansson. Lusten att skapa och leva för Göteborgs konstmuseums vänförening**

Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze Etagera 10 februari 2017

Visning av Tove Jansson. Lusten att skapa och leva för Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur

Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze Etagera 20 februari 2017

Visning av Tove Jansson. Lusten att skapa och leva för Barnboksbildens Vänner

Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze Etagera 15 mars 2017

Visning av Tove Jansson. Lusten att skapa och leva för kulturförvaltningens personal

Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze Etagera 7 april 2017

Föreläsning om Göteborgs konstmuseums verksamhet för Kulturförvaltningens kommunikation och nämndservice

Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze Sammanträdesrummet 7 april 2017

Hellmans Drengar, Kulturnatta, Skulpturhallen.

Presentation av Göteborgs konstmuseums verksamhet för kulturnämndens ordförande Mariya Voyvodova

Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze
Sammanträdesrummet 19 maj 2017

Visning av Rembrandts Batavernas trohetsed för Kulturförvaltningens HR-avdelning

Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze
Sal 23 våning sex 22 juni 2017

Föreläsning för Göteborgs konstmuseums vänförening

Kommande utställningar 2018
Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze
Auditoriet 5 oktober 2017

Studiebesök Norrköpings konstmuseum

5 skilda presentationer
(AH, CP, KA, PN/HK, EN/MTP)
Skilda platser i museet 6 november 2017

Studiebesök Kalmar konstmuseum

4 skilda presentationer (AH, PD/KA, CP, PN/JK)
Skilda platser i museet 13 november 2017

Visning av konstmuseets samlingar för Polens premiärminister Beata Szydło och polska ambassaden

Forskningsledare Kristoffer Arvidsson, tf. museichef Anna Hyltze och intendent Eva Nygårds
Fürstenbergska galleriet och sal 23 våning sex 17 november 2017

Presentation av Tove Jansson.

Lusten att skapa och leva

Stenastipendieutdelningen
Enhetschef/tf. museichef Anna Hyltze
Göteborgs konserthus 1 december 2017

Presentation av årets förvärv och kommande utställningar

Göteborgs konstmuseums vänförenings julfest
Intendent Per Dahlström samt föreläsning av Carl-Johan Olsson, intendent vid Nationalmuseum
Auditoriet och Nedre etage 6 december 2017

UNDERVISNING

MTAB, Kuriruppdrag och riskhantering

Petra Waern
Göteborgs konstmuseum 2 april

Föreläsning och seminarium inom kursen

"Det kommunicerande rummet", del av Kulturvetarprogrammet, Göteborgs Universitet
Göteborgs konstmuseum
Kalle Våljemark

Introduktion om konservering på kursen

"Det kommunicerande rummet", del av Kulturvetarprogrammet, Göteborgs Universitet
Petra Waern
Göteborgs konstmuseum 9 maj

Föreläsning och seminarium inom kursen

"Det kommunicerande rummet", del av Kulturvetarprogrammet, Göteborgs Universitet
Malin Borin
Göteborgs konstmuseum 11 maj och 16 maj

Klimat och riskhantering

Petra Waern
Hallands konstmuseum 4 september

Externa relationer

Externa relationer innefattar alltifrån bemötande av besökare till kommunikation och marknadsföring. Olika funktioner inom Enheten för kommunikation, teknik och säkerhet arbetar med externa relationer, däribland kommunikatör och marknadsförare. Museets receptionspersonal arbetar direkt med publikbemötande men även andra av museets medarbetare har på olika sätt kontakt med publiken. Till följd av en omorganisation har Kommunikation och marknadsföring blivit en central enhet inom Sektor museer från och med den 1 september 2017.

KOMMUNIKATION OCH PUBLIKBEMÖTANDE

Göteborgs konstmuseum arbetar med olika instrument för att kommunicera museets verksamhet till publiken. Museets publik är inte begränsad till besökare i museet. Användare av kanaler som webbplats, webbkatalogen *Sök i samlingen* och sociala medier utgör även de museets publik. Några av dessa kanaler är inte bara marknadsföringsytor utan också mötesplatser för konst och kulturintresserade där dialog mellan museet och besökare, liksom besökare

sinsemellan, äger rum. De sociala medierna Facebook och Instagram är numera centrala kanaler för att sprida information. Stor vikt läggs vid ett inkluderande och tillgängligt tilltal såväl i det fysiska som i det digitala mötet.

KOMMUNIKATION OCH MARKNADSFÖRING

För att nå ut med museets verksamhet till olika publikgrupper arbetar museet aktivt med marknadsföring i ett flertal kanaler. Enheten Kommunikation och marknadsföring ansvarar för planering och genomförande av kampanjer för tillfälliga utställningar samt marknadsföring av museets samling, programverksamhet och övrig riktad verksamhet. Vidare ansvarar kommunikatören för museets webbplats, sociala medier och presskontakter. En viktig del i arbetet är att omvärldsbevaka hur kommunikation i digitala medier utvecklas, liksom att söka nya kanaler och sammanhang att möta publiken i.

Grafisk identitet

Hösten 2017 lanserades museets nya grafiska identitet efter ett omfattande förberedande arbete vid museet i samarbete med en reklam-

**GÖTEBORGS
KONSTMUSEUM**

Göteborgs konstmuseum
Gothenburg Museum of Art
Götaplatsen SE-412 56 Göteborg Sweden
Phone: +46 31 368 35 00
info.konstmuseum@kultur.goteborg.se

Britt-Marie Widen

Utställningskoordinator
Coordinator Exhibitions

britt-marie.widen@kultur.goteborg.se
Phone: +46 31 368 35 09
Mobile: +46 730 46 44 46

**GÖTEBORGS
KONSTMUSEUM**

Göteborgs konstmuseum
Gothenburg Museum of Art
Götaplatsen SE-412 56 Göteborg Sweden
Phone: +46 31 368 35 00
goteborgskonstmuseum.se

byrå. Göteborgs konstmuseum konkurrerar med många välkända museer i Europa och måste presentera sin verksamhet och sitt utbud på ett sätt som lever upp till såväl göteborgarens som de internationella besökarnas förväntningar. För att både budskap och avsändare ska göras tydliga är det avgörande att ha en grafisk identitet som är enhetlig, attraktiv och funktionell för alla kommunikationssammanhang. Målet är, i enlighet med museets uppdrag, att öka tillgängligheten till kultur och att fler ska få upp ögonen för det museet har att erbjuda.

En grafisk identitet kan vara omfattande till sitt innehåll med en mängd olika komponenter. I det här fallet identifierades fyra delar som väsentliga för att få en bas som täcker de viktigaste behoven: logotyp, färgprofil, typografi och grafiska element.

Museets nya grafiska identitet bygger på ledorden *dualitet* och *öppenhet*. Göteborgs konstmuseum öppnar sig mot omvärlden, vilket den nya logotypen tar fasta på genom att den kan delas upp i två delar och därmed rama in konst, färg och budskap i layouten. Logotypen hämtar inspiration från museibyggnadens form och de karaktäristiska valven. Den är vänsterställd för att ge en mer informell känsla med attityd och bli enklare att placera i olika layoutsammanhang. De sju valven har också en bärande del i den grafiska identiteten som helhet där strategin är att arbeta in dem som en visuell symbol för museet och generera en större medvetenhet om vilken byggnad museet är placerat i.

Typografin fångar bokstavligen upp idén om dualitet med en karaktärsfylld serif och en geometrisk sans serif som kompletterar varandra visuellt och turas om att spela huvud- respektive biroll. I typografins växelverkan ställs samtid mot historia, precis som konsten museet presenterar. Färgprofilen består av sex kulörer som är framtagna med inspiration från Fürstenbergskas galleriet och museets samling av nordisk sekel-skifteskunst. Färgerna består av en ljus respektive mörk nyans av rosa, grönt och blått. De kan

användas i flera olika kombinationer för såväl text som grafiska mönster.

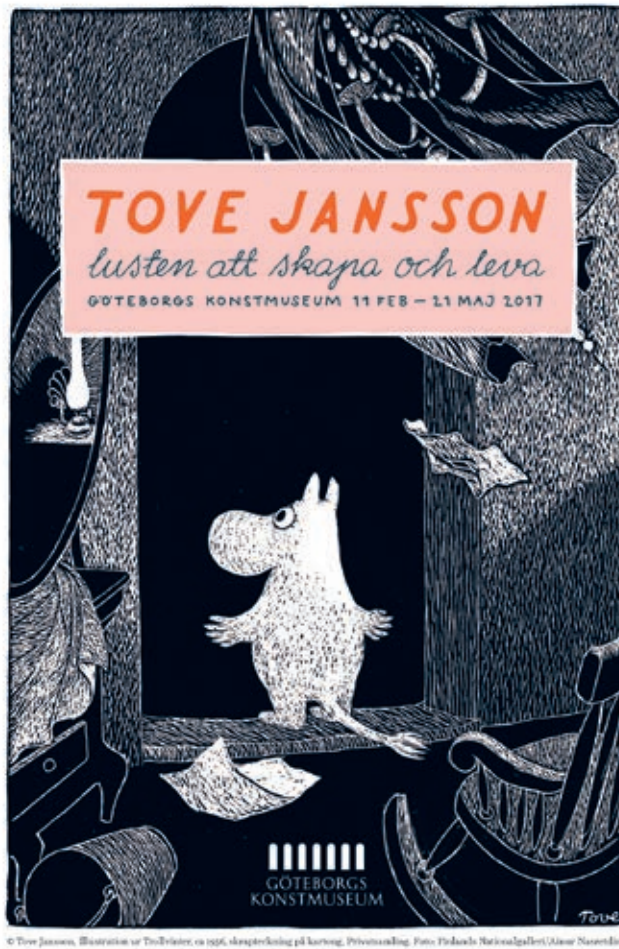
Ett koncept för formspråk till grafiska element togs fram med valvens form som utgångspunkt och resulterade i ett antal ikoner och mönster i olika färgkombinationer. Ikonerna används i första hand på webb och till skyltar men de har även gjorts rörliga i animationer på tre olika teman som berättar om Göteborgs konstmuseum. Animationerna är ett steg i målsättningen att jobba mer med rörlig bild framöver. Mönstret används både som komplement till fotografier och till layout för profilprodukter, kataloger och andra trycksaker.

Den nya grafiska identiteten togs i bruk den 31 oktober 2017. Därmed uppdaterades externt kommunikationsmaterial som skyltar, webbplats, dokument- och presentationsmallar, kuvert, visitkort, offertmappar, etiketter med mera. Tack vare den nya grafiska identiteten kommer Göteborgs konstmuseum bli tydligare och mer inbjudande som avsändare i all extern kommunikation. Den grafiska identiteten utarbetades av Brandwork i samarbete med museet.

Marknadsföring av utställningar och programaktiviteter

Marknadsföring av Göteborgs konstmuseums utställningar, samling och programaktiviteter innefattar information på museets webbplats, annonsering i tryckta och digitala media, digitala utskick av nyhetsbrev och vernissagekort, information i kalendarier och på museets sociala medier (Facebook och Instagram).

För årets sex utställningar har annonsering skett i dagspress, riktade medier inom konst- och kulturområdet samt inom turistnäringen. Exempel på annonsering i dagspress är *Göteborgs-Posten*, *Metro* och lokaltidningar i Västra Götalandsregionen. Museet har annonserat i fack- och populärpress som *Nöjesguiden* och *10TAL* samt i *Resmål* och *Kupé* för att nå segmentet turister. Information om utställningar och tillhörande

© Tove Jansson, Illustration av Tove Jansson, ca 1956, skulpturering på kartong, Privatsamling. Foto: Fildesko Nationalgalleriet / Åke Näsström.

Flyers, Tove Jansson. Lusten att skapa och leva.

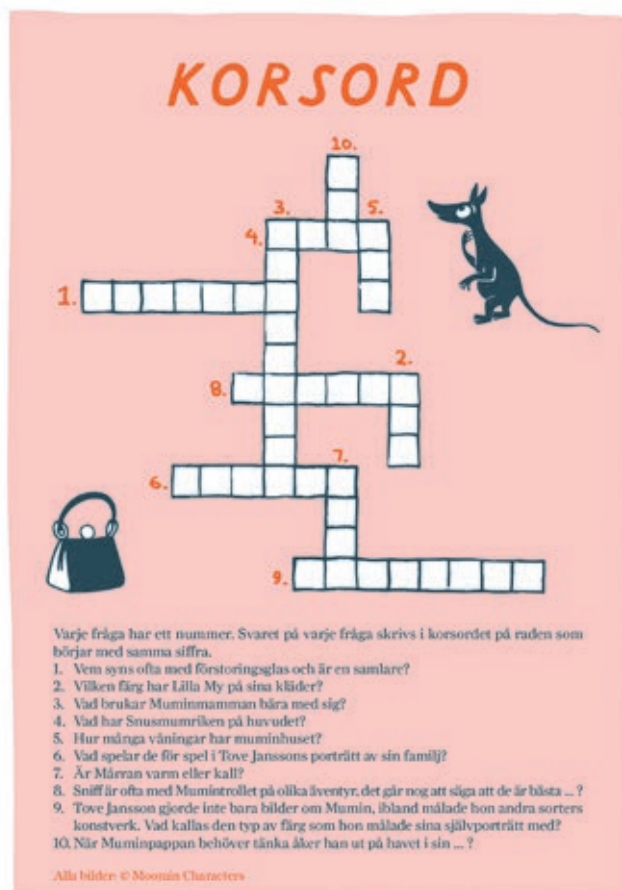

© Tove Jansson, Lådan (1940/1955) 1941-43, Privatsamling. Foto: Fildesko Nationalgalleriet / Åke Näsström.

programaktiviteter har även kommunicerats i ett antal kalendarier och guider som *Svenskt kulturarv*, *Artlover*, *Konstguiden Göteborg*, *Artguide Sweden*, *goteborg.com* och *GP-guiden*.

Årets största marknadsföringsinsats gjordes för utställningen *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva*. De primära målgrupperna för marknadsföringen identifierades som konst- och kulturintresserade i Sverige, med visst fokus på Västra Götalandsregionen, turister från Norden

samt familj, barn och unga. Målet med kampanjen var att nå ut med information och väcka förväntningar i ett tidigt skede innan utställningen öppnades. Kampanjen inleddes i sociala medier med inlägg redan ett par månader före vernissagen. Den fortsatte i breda och publika medier för att skapa kännedom om utställningen: vernissageannons i *Göteborgs-Posten*, annons i *Metro*, en tre-veckors kampanj i lokaltrafiken (spårvagnar och buss) som därefter togs vid av en

Korsord, Tove Jansson. Lusten att skapa och leva.

tvåveckorskampanj på stadsinformationstavlor i centrala Göteborg. Printannonser fördelades i dagstidningar i Västra Götalandsregionen samt i magasin med en konst- och kulturintresserad målgrupp som Göteborg Film Festivals program, *Konstperspektiv*, *Artlover*, *Opsis Barnkultur* och *Elle Decoration*.

För att nå målgruppen turister annonserades i Resmål och Kupé. För målgruppen familj, barn och unga gjordes en digital satsning med banners i webbmagasin, kalendarier och bloggar som Mama.nu, Nöjesguidens nyhetsbrev,

Barnguiden.com, Hej Barn och Trendenser.se. Strategin var att nå ut med kännedom om utställningen på de platser där målgruppen söker efter familjeaktiviteter. Utöver detta distribuerades över 6 000 flyers och 200 affischer till bibliotek, kulturhus, öppna förskolor, kaféer, restauranger och butiker runt om i Göteborg. Utställningen marknadsfördes även i gemensamma kanaler som Göteborgs Stads intranät, goteborg.se samt kalendarier som Föräldraledighet.se, ADA, GP-guiden och goteborg.com.

Webbplats

Sedan museets nya webbplats lanserades hösten 2016 har den haft en central roll i den externa kommunikationen. Där presenteras all information besökare kan efterfråga och sidan uppdateras kontinuerligt på både svenska och engelska. I samband med att museets gick över till en ny grafisk identitet i slutet av oktober 2017 gjordes designuppdateringar med nya färger, typsnitt och grafiska element.

Under 2017 har antalet besökare till webbplatsen ökat med hela 115 procent jämfört med föregående år. Förstasidan har haft den största andelen besökare och vidare i fallande ordning har flest besökt översiktssidan om utställningar, sidan om Tove Jansson-utställningen, sidan om samlingen och sidan som presenterar pedagogiska aktiviteter.

Sociala medier

Under året har Göteborgs konstmuseum fortsatt att arbeta med sociala medier för att öka museets synlighet och nå ut till befintliga såväl som nya publikgrupper. I dessa kanaler presenteras fördjupad information om enskilda konstnärer och konstverk, inbjudningar till programaktiviteter, marknadsföring av museibutikens utbud, omhändertagningar, utlån och mycket mer. Innehållet i inläggen har ett kunskapsbaserat fokus där olika perspektiv på konsten presenteras för att öka förståelsen och intresset kring pågående utställningar och samlingen.

För att nå ut med inlägg till museets följare på Facebook används i många fall betald, riktad marknadsföring (sponsrade inlägg). Även på Instagram har sponsrade inlägg använts under året. För de större programaktiviteter som museet arrangerar, som föreläsningar med inbjudna gäster och vernissager, används Facebookevent på grund av den stora spridning dessa ger.

Även i sociala medier gjordes en stor satsning på utställningen *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva*. För att upprätthålla intresset under hela utställningsperioden postades ett till två inlägg i veckan på Instagram respektive Facebook, varav flera som sponsrade inlägg för större spridning. I en serie inlägg presenterades en fördjupad bild av Tove Janssons konstnärskap. Information om utställningskatalog och museibutikens utbud av produkter med koppling till utställningen spreds också genom inlägg. På Facebook tipsades det regelbundet om olika programaktiviteter som erbjöds för barn och vuxna.

Antalet följare till museets Facebooksida har ökat från 6 600 följare 2016 till 8 650 följare 2017. En stor ökning har skett av antal likes jämfört med 2016. Då låg snittet på mellan 100 och 160 likes och under 2017 har samma snitt ökat till 150–300 likes. Det inlägg som fått absolut störst respons från följare var det som berättade om öppningen av utställningen *Rembrandts Bata-vernans trohetsed* (772 likes, 69 delningar, 26 kommentarer). På andra plats kommer inlägget som visade bygget av Tove Jansson-utställningen (578 likes, 69 delningar, 39 kommentarer) och på tredje plats ett inlägg som berättade om vernissagen för samma utställning (325 likes, 45 delningar, 8 kommentarer).

Även antalet följare på Instagram har ökat rejält från 2 880 följare 2016 till 4 700 under 2017. Även interaktiviteten från följare har ökat och de inlägg som fick flest likes var ett par som presenterade Tove Janssons konstnärskap från olika perspektiv. De mottog 315 respektive 237 likes vilket är fler än snittet på 100 likes för inlägg om pågående utställningar.

I en mindre publikundersökning, som gjordes under våren 2017, ställdes frågan "Hur skulle du vilja få information från Göteborgs konstmuseum?" Den största andelen svarade att de önskar få information via museets webbplats och sociala medier. Detta bekräftar att prioriteringen av dessa kanaler är motiverad.

Bildbank

För marknadsföring av museet finns stort behov av bilder till framför allt de digitala kanalerna. 2015 grundades därför en bildbank som kontinuerligt byggs på i detta syfte. Under 2017 anlätades en extern reklamfotograf för ett brett foto-uppdrag av såväl interiörbilder med människor i olika åldrar som exteriörbild av museet samt detaljbilder på verk i samlingen. Tack vare denna satsning kan museets stora utbud av visningar och skapande aktiviteter till olika åldrar presenteras på ett inspirerande sätt.

Event

I enlighet med beslut föregående år har Göteborgs konstmuseum fokuserat på att hyra ut lokaler till samarbetsparter och inte till företag och organisationer. Exempel på genomförda event har varit samarbeten med Hasselblad Center och Stenastiftelsen.

Forskning

Forskningsavdelningen vid Göteborgs konstmuseum instiftades 2008 med finansiellt stöd under tre år av Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur. Avsikten var att bygga upp ett dynamiskt forskningscentrum i samarbete med det omgivande vetenskapssamhället för att bedriva forskning om och kring museets samlingar. Det handlar bland annat om att undersöka och granska samlingen, öka kunskaperna om Göteborgs konstliv och berika utställningsverksamheten med fördjupande studier och kritiska perspektiv.

Kunskap kan berika konstupplevelsen. Vet vi mer ser vi också mer. Att ta fram ny forskning och förmedla den är därför en viktig uppgift för museerna. Vid sidan av att samla och bevara konst förmedlar Göteborgs konstmuseum konsten på olika sätt. Forskning är ett exempel på sådan förmedling.

Genom att olika perspektiv anläggs kan konsten förmås tala till oss på nya sätt och berätta något både om sin egen tid och om oss som betraktar den idag. Men inte bara konsten utan även konstmuseet har en historia värd att reflektera kring. Förståelsen av konst påverkas i hög grad av de sammanhang där den visas. Därför är det angeläget att studera konstens ramverk och institutioner för att se hur dessa historiskt understött olika sätt att se på konst.

Göteborgs konstmuseum bedriver forskning i fristående projekt men också i anslutning till särskilda utställningar och som fördjupning kring museets samling. Forskningsprojekten involve-

rar museets forskare liksom externa forskare från Sverige eller utlandet. Ett flertal projekt har tagit form av större tvärdisciplinära samarbeten.

Forskningsresultaten tillgängliggörs genom publikationer, utställningar, konferenser, föreläsningar och museets webbplats. I museets skriftserie *Skiascope* publiceras regelbundet forskningsprojekt på teman knutna till museer, konsthistoria och Göteborgs konstliv. Samtliga publikationer i skriftserien finns tillgängliga som nedladdningsbara pdf-filer från museets webbplats. Vid sidan av *Skiascope* medverkar forskningsavdelningen i produktionen av forskningsbaserade kataloger och böcker som anknyter till samlingen eller utställningar vid museet men också i textproduktion till utställningar, webbplats och sociala medier.

I Göteborgs konstmuseums årstryck, som även det är tillgängligt från webbplatsen, dokumenteras museets verksamhet i en forskningsunderstödjande publikation. Grundforskning kring samlingen tillgängliggörs genom webbkatalogen *Sök i samlingen*. Där kan besökare söka efter konstnärer och verk, och till ett stort antal poster få fram bilder på verk ur samlingen och basala faktauppgifter men också pedagogiska texter, utställningshistorik och litteraturreferenser motsvarande informationen i en resonerande katalog.

Under året har ett samarbetsprojekt om digitalisering av Ivar Arosenius-samlingen avslutats samtidigt som två forskningsprojekt initierats.

FORSKNINGSPROJEKT

Hur frammanas konstnären ur arkiven?

Exemplet Arosenius

Under året avslutades Göteborgs konstmuseums medverkan i projektet *Hur frammanas konstnären ur arkiven? Exemplet Arosenius*, som leds av professor Mats Malm vid Göteborgs universitet med medel från Riksbankens Jubileumsfond och Vitterhetsakademien. Projektet syftar till att digitalisera och tillgängliggöra material av och om konstnären Ivar Arosenius (1878–1909) ur olika museer och arkiv på en gemensam plattform på nätet. Därtill kommer forskare att undersöka vilka nya aspekter som framkommer när materialet sammanförs på detta sätt.

Ivar Arosenius alltför tidiga död 1909 har färgat läsningen av konstnärskapet, vilken domineras av biografiska perspektiv. Varje utställning och studie har befäst bilden av konstnärens liv och verk, till övervägande del utifrån hans kända konstverk som till större delen återfinns i Göteborgs konstmuseums och Nationalmuseums samlingar. Utställningarna och studierna har baserats på olika urval av det kända materialet: de olika bilderna av konstnären har frammanats eller konstruerats på grundval av olika ambitioner, ideologiska och estetiska trender och praktiska hänsyn.

Genom detta projekt kan bilden av konstnären förändras när forskning såväl som allmänhet får samlad tillgång till materialet och dessutom en mer fullständig dokumentation av Arosenius liv och verk genom brev, fotografier, dagböcker, anteckningar och skisser. När detta material, som finns i Göteborgs universitetsbibliotek, digitaliseras och tillgängliggörs tillsammans med det mer välkända, uppstår en mängd möjligheter att förstå konstnären på nya sätt och samtidigt granska de bilder av konstnärskapet som tidigare presenterats.

Projektet avser att främja analysen av vad institutionernas arkivering och tillgängliggörande betyder idag och har betytt i det förflutna

för uppfattningen av kultur och kulturarv. Dessa insikter ska också berika besökarnas upplevelse och förståelse av konstnärskapet.

I Göteborgs konstmuseum finns 386 verk av konstnären i olika tekniker som olja, akvarell och teckning. Forskningsledare Kristoffer Arvidsson har varit projektledare för Göteborgs konstmuseums instas i projektet, vilken består av forskning, fotografering, registrering och konservering. Forskare Cornelia Cederleuf har utfört grundforskning kring museets verk av Arosenius och lagt in en kortare beskrivning av verket, grunduppgifter, utställningshistorik och litteraturreferenser i museets databas. Därutöver har föremålsregistrator Kalle Våljemark, konservator Mariateresa Pullano och fotograf Hossein Sehatlou medverkat inom projektet. Materialet kommer att tillgängliggöras på webbplatsen <http://aroseniusarchive.org>.

Det universella språket.

Efterkigstidens abstrakta konst

Under året inleddes arbetet med forskningsprojektet *Det universella språket. Efterkigstidens abstrakta konst*, vilket ligger till grund för en kommande utställning med verk ur museets samling. Forskningen utförs av forskningsledare Kristoffer Arvidsson, som även kommer att vara curator för utställningen tillsammans med intendent och forskningssamordnare Per Dahlström.

Decennierna efter andra världskriget dominerade abstraktionen det internationella konstlivet. Abstrakt var synonymt med modern, men abstraktionen betraktades också som ett universellt språk som renodlat konstens egentliga innehåll, bestående av färg- och formrelationer. Med utgångspunkt i Göteborgs konstmuseums, Konsthallen Göteborgs, Moderna Museets och Liljevalchs konsthalls utställningshistorik under perioden 1945–1970 undersöks idéer om vad som är nationellt och internationellt, kulturspecifikt och universellt i konsten. Vilka värden och föreställningar knöts till det abstrakta uttrycket? Varför var det så dominerande och hur kunde det

så plötsligt förlora sitt tolkningsföretade några år in på sextioalet?

Forskningsprojektet redovisas i nummer 9 av museets skriftserie *Skiascope* under 2018 samtidigt som utställningen öppnar i Stenahallen.

Młoda Polska. Sekelskifteskunst från Polen

Under året har forskningsledare Kristoffer Arvidsson och intendent Eva Nygårds arbetat med utställningen *Młoda Polska. Sekelskifteskunst från Polen* som visas på Göteborgs konstmuseum 2018–2019, ett projekt som initierades av intendent Johan Sjöström. Utställningen genomförs genom inlån från tre polska konstmuseer, Nationalmuseet i Warszawa, Nationalmuseet i Kraków och Konstmuseet i Łódź.

Utställningen fokuserar på Młoda Polska (Det unga Polen), en betydande konstriktning i Polen kring sekelskiftet 1900. I symbolistiska uttryck gestaltas frihetslängtan och nationell identitet mot bakgrund av att Polen 1795 delats mellan Ryssland, Preussen och Österrike för att förenas som en nation först 1918. Många betydande konstnärer debuterade under perioden. En dynamisk anda uppstod där poesi och politik möttes och personliga berättelser sammanflätades med mytologiska. I myter, traditioner, folkliv och natur fann konstnärerna uttryck för en polsk identitet samtidigt som de inspirerades av konstnärliga strömningar i övriga Europa. Med influenser från symbolism, nyromantik och tidig modernism skapades ett unikt och distinkt konstnärligt klimat där Kraków och Warszawa utgjorde viktiga kreativa mötesplatser.

Den forskningsbaserade utställningskatalogen kommer att innehålla tre essäer som både introducerar Młoda Polska för en nordisk publik och bidrar med fördjupande perspektiv. Dr Agnieszka Morawińska, tidigare direktör för Nationalmuseet i Warszawa, belyser de historiska och kulturella omständigheterna för Młoda Polska. Konsthistorikern Dr Andrzej Szczerski, universitetslektor vid konsthistoriska institutet, Jagellonska universitet i Kraków, lyfter fram och

diskuterar betydelsen av kontakter mellan Młoda Polska och konstscenen i andra länder genom utlandsvistelser, studieresor och kontakter. Den polsk-svenska konstkritikern Joanna Persman reflekterar över de dekadenta, romantiska och till och med satanistiska ideal som frodades i miljöerna runt Młoda Polska. Utöver dessa fördjupande essäer publiceras kortare presentationer av verken i utställningen samt en inledning av utställningens curatörer.

Kanon. Perspektiv på svensk konsthistorieskrivning

Under året har ett forskningsprojekt kring kanon och konsthistorieskrivning initierats i samarbete med Institutionen för kulturvetenskaper vid Göteborgs universitet och Norrköpings konstmuseum.

I *Kanon. Perspektiv på svensk konsthistorieskrivning* undersöks kanoniseringsprocesser i svensk konsthistoria med utgångspunkt i två konstmuseer: Göteborgs konstmuseum och Norrköpings konstmuseum. Fokus ligger på perioden från 1800-tal fram till nutid. Projektet använder sig av ett kritiskt historiografiskt perspektiv för att kartlägga, granska och diskutera hur såväl museala praktiker som konstvetenskap upprättat en kanon över svensk konsthistoria, det vill säga ett allmänt accepterat urval av "det främsta". Hur ser dessa kanoniseringsprocesser ut? Vad skrivs in i den svenska konsthistorien och vad utelämnas? Här söks förklaringar till varför vissa konstnärskap, grupperingar och riktningar inkluderas i kanon medan andra hamnar utanför, först skrivs in för att sedan skrivas ut, eller tvärtom skrivs in i ett senare skede. I vilken grad är denna kanon statisk eller föränderlig? Råder det konsensus kring vad som ska ingå eller skiljer sig urvalet mellan olika konsthistoriska översiktsverk åt? Påverkar museernas förvärv och hängningar vad som inkluderas i den konsthistoriska litteraturen? Kan man också se tecken på det omvända, att det som skrivs fram i konsthistoriska verk därefter

i högre grad visas i museerna? Projektet syftar till att öka medvetenheten om och den kritiska blicken på hur den konsthistoriska berättelsen upprättas och förändras.

Deltagande forskare i projektet är fil.dr Kristoffer Arvidsson, forskningsledare vid Göteborgs konstmuseum, fil.dr Per Dahlström, intendent och forskningssamordnare vid Göteborgs konstmuseum, fil. dr Alexandra Herlitz, universitetslektor i konst- och bildvetenskap vid Göteborgs universitet, fil.dr Martin Sundberg, intendent vid Norrköpings konstmuseum och Tintin Hodén, doktorand i konstvetenskap vid Linköpingsuniversitet. Forskningsprojektet publiceras som nummer 10 i museets skriftserie *Skiascope* 2019.

Tillgängliggjord beståndsdatabas

Arbetet med den resonerande webbkatalogen över museets samling, *Sök i samlingen*, har fortsatt under året med ett flertal publicerade poster

och texter. Till museet inkomna publikationer går igenom av forskare som noterar på vilka sidor museets verk är omnämnda och avbildade, information som därefter registreras i databasen och visas i anslutning till respektive verkspost i webbkatalogen. Efter utgivningen av boken om museets samling, *Samlingen. Göteborgs konstmuseum* (2014), har ett stort antal nya poster publicerats för att de verk som presenteras i boken också ska vara tillgängliga i *Sök i samlingen*.

ÅRSTRYCK

Arbetet med tryckta årsrapporter, som på ett tillgängligt sätt berättar om museets verksamhet, har fortsatt. Årstrycket för 2016 redigerades av forskningsledare Kristoffer Arvidsson i samverkan med museichef Isabella Nilsson med assistans av museets medarbetare.

Publik- ationer

UTSTÄLLNINGSKATALOGER

Tove Jansson. Lusten att skapa och leva

Redaktör: Otto Ekman

Författare: Tuula Karjalainen, Paul Gravett, Boel

Westin, Frank Cottrell-Boyce

Språk: svenska/engelska

Grafisk form: Kobra Agency

Förlag: Förlaget

Helsingfors 2016

Mjukband, 146 sidor

ISBN 978-952-333-023-8 (svenska)

ISBN 978-952-333-044-3 (engelska)

Finlandssvenska Tove Jansson (1914–2001) är en av Nordens mest folkkära konstnärer och författare. Den trunerande utställningen *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva* presenterade Janssons parallella karriärer som bildkonstnär, illustratör, karikatyrtecknare, serietecknare och skapare av de världsberömda Muminfigurerna. I samband med utställningen gav Förlaget i Helsingfors ut en rikt illustrerad bok om Tove Jansson, som fungerade som utställningskatalog.

Julia Peirone. Girls, Girls, Girls

Redaktör: Johan Sjöström

Assisterande redaktör: Camilla Pålsson

Författare: Cyril Hellman, Johan Sjöström och

Niclas Östlind

Språk: svenska/engelska

Grafisk form: Linnaea Silfvergrip

Förlag: Göteborgs konstmuseum

Göteborg 2017

Mjukband, 104 sidor

ISBN 978-91-87968-98-3

Sedan debuten kring millenieskiftet har Julia Peirone utforskat identitet och fotografisk bild, ofta med fokus på unga kvinnor. Utställningskatalogen gavs ut i samband med Peirones utställning på Göteborgs konstmuseum. Boken gavs ut med stöd från Rådman och fru Ernst Collianders stiftelse för välgörande ändamål, Stiftelsen Anna Ahrenbergs fond för vetenskapliga m.fl. ändamål och Stiftelsen Långmanska kulturfonden.

Julia Peirone. Girls, Girls, Girls var en av vinnarna av designpriset Svensk Bokkonst 2017. Motiveringen lyder: "Noggrant lagd bildsekvens

Julia Peirone. Girls, Girls, Girls.

Stena A Olssons Kulturstipendium 2017.

Göteborgs konstmuseum. Årstryck 2016.

i rosa nyanser i en fotobok som skickligt balanserar mellan oskuldsfullhet och obehag. Tonat papper ger värme och mjukhet åt bilderna och den rosa färgen ger associationer till en hudton snarare än till stereotyp flickrosa. Bra tryck och fint pappersval. Blåddringsvänligt Schweizerband med en plåsterlik textilremsa över ryggen.”

Sten A Olssons Kulturstipendium 2017

Redaktör: Magnus Haglund och Sara Michaëlsson
Författare: Madeleine Olsson Eriksson och Sara Michaëlsson

Språk: svenska

Grafisk form: Ola Ingvarsson Design

Förlag: Sten A Olssons Stiftelse för Forskning och Kultur

Göteborg 2017

Mjukband, 168 sidor

ISBN 978-91-979978-6-7

ÖVRIGT

Göteborgs konstmuseum. Årstryck 2016

Redaktör: Kristoffer Arvidsson

Medredaktör: Isabella Nilsson

Författare: Kristoffer Arvidsson, Isabella Nilsson et al.

Grafisk form: Jonatan Sahlin

Förlag: Göteborgs konstmuseum

Göteborg 2017

Mjukband, 94 sidor

ISSN 0432-126X

Bibliotek

Göteborgs konstmuseums bibliotek har en unik samling konstböcker som främst anknyter till museets samling. Här finns konstnärsmonografier, böcker om konsteori och konsthistoria, utställningskataloger och kataloger över olika museers samlingar. Biblioteksbeståndet uppgår till omkring 20 000 volymer, vilket under året utökats med 135 titlar. De flesta har erhållits genom det katalogutbyte som museet har med 163 museer över stora delar av världen. Under året har museet skickat *Sten A Olssons Kulturstipendium 2016*, *Julia Peirone. Girls, Girls, Girls* samt *Sten A Olssons Kulturstipendium 2017* till utbytesmuseerna. En översyn har gjorts över böcker och kataloger som förvarats i externt magasin och en del av dem kommer att införlivas i biblioteksamlingen.

Biblioteket används främst av museets personal. Forskare, och om särskilda skäl föreligger även andra externa personer, kan efter överenskommelse få möjlighet att studera materialet på plats. Bibliotekarien besvarar även förfrågningar via telefon och e-brev. Sedan 2006 registreras bibliotekets bestånd i den nationella bibliotekskatalogen LIBRIS, vilket gör att samlingen blir mer tillgänglig. För närvarande finns 3 713 titlar registrerade där, främst de senaste årens nyförvärv. Övriga böcker finns registrerade i bibliotekets kortkatalog.

Samarbetet med andra museibibliotek i Göteborg har fortsatt i den museibiblioteksgrupp som varit verksam sedan 2008. Göteborgs konstmuseum har även samarbete med andra konstabliotek, främst i Göteborgsregionen, genom medlemskap i konstablioteksföreningen ARLIS/Norden.

Museibutik

I Göteborgs konstmuseums museibutik erbjuds ett brett urval produkter som knyter an till museets verksamhet, främst ett rikt sortiment av konstilliteratur med en välsorterad avdelning för arkitektur och fotografi. Förutom museets egna publikationer som utställningskataloger, boken om samlingen och skriftserien *Skiascope*, säljer butiken vykort med motiv av många av museets mest efterfrågade verk.

2017 blev ett framgångsrikt år för museibutiken med en rekordstor omsättning. En starkt bidragande orsak till den starka försäljningen

var vårens utställning med Tove Jansson. Under denna utställning hade butiken ett brett utbud av både böcker och presentprodukter presenterat på inlånad möblemang från Moomin Characters. För att ytterligare stimulera försäljningen deltog butiken under bokmässan i *Fotobok Gbg* på A-venue med ett anpassat utbud av fotoböcker och boksigneringar. Museibutikens lagervärde har under året kunnat minskas med 15 procent tack vare noggrannare planering av inköp och en framgångsrik bokrea i början av våren.

Nyförvärv till samlingen

Inköp till Göteborgs konstmuseums samling görs helt med fondmedel från privata donationer.

INKÖP

Fredrik Åkum (f. 1987)

Shirt (Cloth) II, 2016, akryl och olja på duk, 180×120 cm, GKM 2017-1

Inköpt från konstnären, 48 000 kr
Bild 1

Jens S Jensen (1946–2015)

Ur serien **Hammarkullen**, 1973, silvergelatinfotografi, 30,5×20,6 cm, GKM 2017-5

Ur serien **Hammarkullen**, ca 1973, silvergelatinfotografi, 24,4×18,1 cm, GKM 2017-6

Ur serien **Hammarkullen**, 1973, silvergelatinfotografi, 19,7×30,4 cm, GKM 2017-7

Nettan på fritidsgården ur serien **Hammarkullen**, 1973, silvergelatinfotografi, 22,3×30,9 cm, GKM 2017-8

Vinterbarn ur serien **Hammarkullen**, 1973, silvergelatinfotografi, 31,1×24 cm, GKM 2017-9

Ur serien **Hammarkullen**, 1973, silvergelatinfotografi, 30,9×24 cm, GKM 2017-10

Utanför mina fönster i Hammarkullen ur serien **Hammarkullen**, 1973, silvergelatinfotografi, 30,4×40,2 cm, GKM 2017-11

Ur serien **Hammarkullen**, 1973, silvergelatinfotografi, 30×40,5 cm, GKM 2017-12

Ann. Hovs Hallar ur serien **Oavslutat**, 1982, silvergelatinfotografi, 30,4×23,9 cm, GKM 2017-13

Gertrud och Allegra. Hovs Hallar ur serien **Oavslutat**, 1974, silvergelatinfotografi, 23,8×30,5 cm, GKM 2017-14

Jesper och Lotta i solregnet. Hovs Hallar ur serien **Oavslutat**, 1972, silvergelatinfotografi, 18×23,9 cm, GKM 2017-15

Ur serien **Bilfabriken**, 1976, silvergelatinfotografi, 30,1×24,5 cm, GKM 2017-16

Ur serien **Bilfabriken**, 1976, silvergelatinfotografi, 23,9×30,3 cm, GKM 2017-17

Ur serien **Bilfabriken**, 1976, silvergelatinfotografi, 18×24 cm, GKM 2017-18

Ur serien **Bilfabriken**, 1976, silvergelatinfotografi, 18×23,9 cm, GKM 2017-19

Inköpta från konstnärens dödsbo,
150 000 kr för samtliga
Bild 2–16

Magnus Wallin (f. 1965)

Cylinder, 2011, blodpulver, akryl och trä,
225×100×100 cm, GKM 2017-20

Formation 1, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-21

Formation 2, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-22

Monument 1, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-23

Monument 3, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-24

Exercise 1, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-25

Formation 3, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-26

Position 1, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-27

Position 2, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-28

Monument 2, 2002, datorgenererad lambda-print,
175×250 cm, GKM 2017-53

Inköpta genom Galerie Nordenhake med bidrag
av Föreningen Konstmuseets Vänner i Göteborg,
300 000 kr för samtliga
Bild 17–26

Mina Carlson-Bredberg (1857–1943)

Studie av man, 1886, olja på duk, 40,4×31,5 cm,
GKM 2017-29

Inköpt på Bukowskis Helsingfors,
13 200 kr (1 250 EUR)
Bild 27

Torbjörn Nolkrantz (1936–2016)

Utsiktsplats, 2013, akryl på duk, 89×89 cm, GKM
2017-30

Inköpt från Mats Dahlberg och Marianne
Nolkrantz, 25 000 kr
Bild 28

Ulla Wiggen (f. 1942)

Minnescentrum – Gott minne, 1967, akryl på
masonitpannå, 90×78,7 cm, GKM 2017-31

Inköpt på Bukowskis, 65 000 kr
Bild 29

Camilla Vourenmaa (f. 1979)

Blue, 2014, måleri och gravyr på trä, 151×120 cm,
GKM 2017-33

Inköpt genom Galleri Thomassen,
56 000 kr
Bild 30

Carolina Falkholt (f. 1977)

Ear 2 the Ground, 2017, ljud, akryl, collage och trä,
diameter 150 cm, höjd 15 cm, GKM 2017-34

Inköpt genom Galleri Thomassen,
20 000 kr
Bild 31

Julia Peirone (f. 1973)

Twisted Cherry, 2016, rörlig bild, DV, ljud, 3:55 min, GKM 2017-45

Ocean Dream ur serien **Diamonds Dancing**, 2017, C-print, 120×200 cm, GKM 2017-46

Inköpta från konstnären,
201 600 kr för samtliga
Bild 32-33

Jone Kvie (f. 1973)

Star Cluster I, 2013, brons, 32×41×39 cm, GKM 2017-50

Star Cluster II, 2013, brons, 44×31×19 cm, GKM 2017-51

Recall to mind of a long forgotten presence IV, 2016, brons, 29×27×30 cm, GKM 2017-52

Inköpta från konstnären, 340 480 kr för samtliga
Bild 34-36

Tori Wrånes (f. 1978)

Beanbag 3, 2015, blandteknik, 150×100 cm (omkrets 300 cm), GKM 2017-47

Mom, Don't You Miss the Real Me, 2015, blandteknik, överkropp: 100×70×67 cm, ben: 62×88×55 cm, GKM 2017-48

Inköpta från Carl Freedman Gallery, 250 232 kr för samtliga
Bild 37-38

GÅVOR

Folke Persson (1905-1964)

Till Britta, 1949, olja på duk, 61×46 cm, GKM 2017-2

Gåva av Karl-Henrik Leissner
Bild 39

Tage Törning (1925-2012)

Komposition med sågbock, utan år, etsning och torrnål på papper, 27,5×30,5 cm, GKM 2017-3

Gåva av Karl-Henrik Leissner
Bild 40

Jörgen Fogelquist (1927-2005)

Rapsfält, 2001/2002, akryl på duk, 211×283 cm, GKM 2017-4

Gåva av Jonas, Jakob, Jenny och Maria Fogelqvist
Bild 41

Ivan Ivarson (1900-1939)

Man i äppleträd, utan år, olja på duk, 64,5×75,5 cm, GKM 2017-32

Testamentarisk gåva av Margareta Walerius
Bild 42

Andreas Gedin (f. 1958)

Christophe & Christophe, 1998, tvåkanalig videoinstallation, 33:50 min, GKM 2017-35

Gemini, 2000, rörlig bild, betacam, ljud, 9:06 min, GKM 2017-36

Ich bin ein Berliner, 2000, rörlig bild, betacam, ljud, 29 min, GKM 2017-37

So far, so good, 2002, rörlig bild, betacam, ljud, 4:32 min, GKM 2017-38

Gåva av konstnären
Bild 43-46

Folke Gullby (1912-1982)

Ronciglione, 1967, etsning på papper, 20×25 cm, GKM 2017-39

Ett rotvalv, 1970, etsning på papper, 15,9×20,8 cm, GKM 2017-40

Ponte Fabricio, utan år, etsning på papper, 13,5×18,5 cm, GKM 2017-41

Julinatt, Flatvarp, Loftahammar, 1974, etsning på papper, 19,6×16,5 cm, GKM 2017-42

Frötallar i kvällsol, 1971, etsning på papper, 14,6×11,6 cm, GKM 2017-43

En klase nötter, 1971, etsning på papper, 6,9×6 cm, GKM 2017-44

Gåva av Hellney Rendahl
Bild 47–52

Patrik Bengtsson (f. 1978)

Topografin mellan vandring och flykt, 2015,
installation av plast, glas, trä, gips och sluten
biosfär, 276×60×41,5 cm, GKM 2016–49

Gåva av Föreningen Konstmuseets Vänner i
Göteborg
Bild 53

Dorte Karrebæk (f. 1946)

15 illustrationer till boken Idiot!, 2009, akvarell,
bläck och pastell på papper, BBV 13–27/2017
50 illustrationer till boken Biblia Pauperum Nova,
2012, gouache, tusch och blyerts på papper, BBV
28–77/2017

Gåva av Barnboksbildens Vänner
Bild 54–55

Emma Hanquist (f. 1980)

**12 illustrationer till boken Vi smular vi härmar en
gök**, 2016, gicléestryck på papper, BBV 1–12/2017

Gåva av Barnboksbildens Vänner
Bild 56

SAMMANLAGDA FÖRVÄRV

Antal förvärvade verk: 56
Antal förvärvade verk av kvinnor: 11
Antal förvärvade verk av män: 45

Antal konstnärer som verk förvärvades av: 19
Antal kvinnor som verk förvärvades av: 7
Antal män som verk förvärvades av: 12

Det har förvärvats:
25 fotografi (1 av en kvinna, 24 av män)
8 målningar (3 av kvinnor, 5 av män)
7 grafiska blad (7 av män)
6 skulpturer (2 av en kvinna, 4 av män)
5 rörlig bild (4 av män, 1 av kvinna)
1 ljudskulptur (1 av en kvinna)
1 installation (1 av en man)
Illustrationer till 3 barnböcker (3 av kvinnor)

De förvärvade konstnärerna föddes:

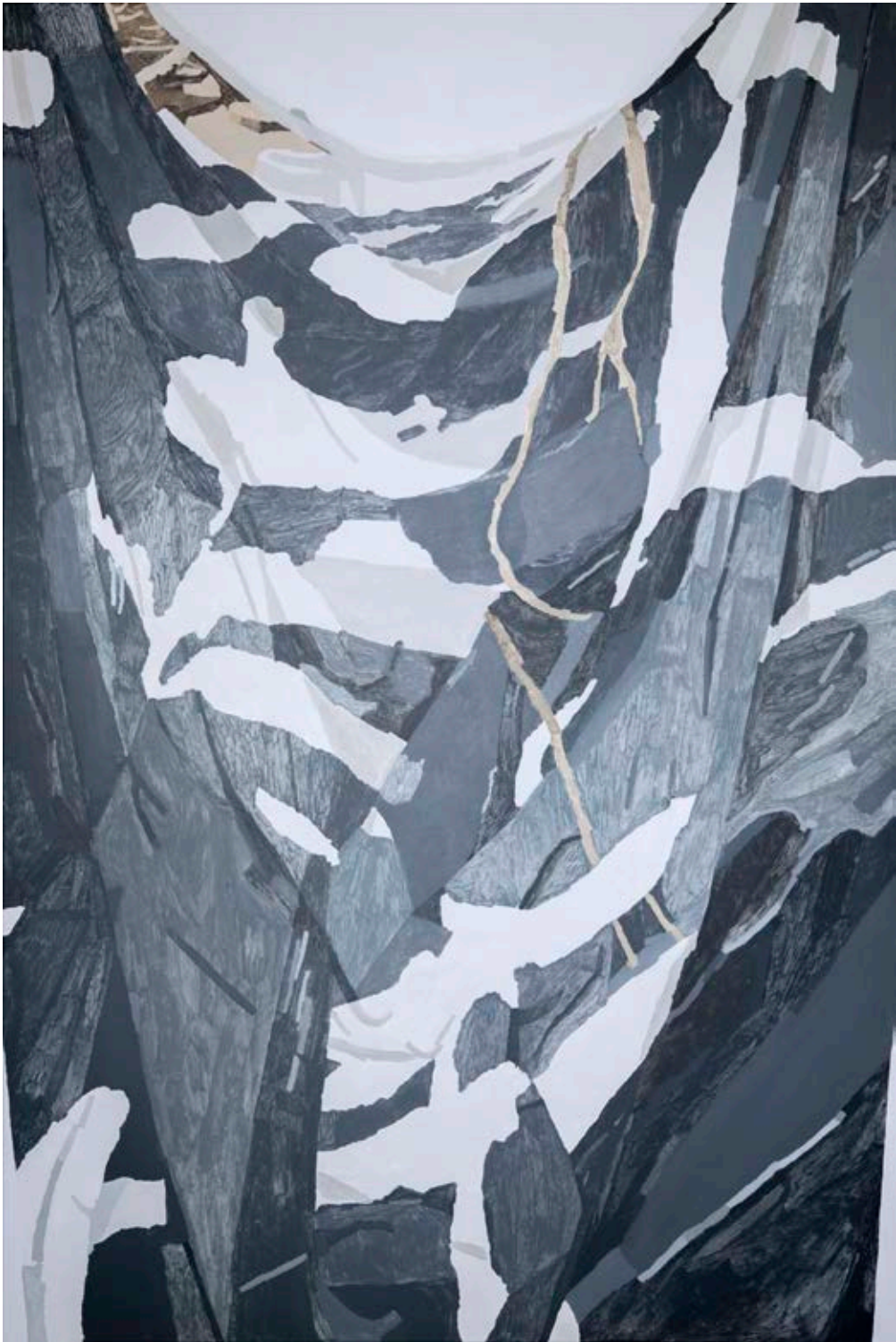
1850–1859: 1 (1 kvinna)
1900–1909: 2 (1 män)
1910–1919: 1 (1 man)
1920–1929: 2 (2 män)
1930–1939: 1 (1 man)
1940–1949: 3 (2 kvinnor, 1 man)
1950–1959: 1 (1 man)
1960–1969: 1 (1 man)
1970–1979: 5 (3 kvinnor, 2 män)
1980–1989: 2 (1 kvinna, 1 man)

Nationalitet på de förvärvade konstnärerna:

Svensk: 15 (4 kvinnor, 11 män)
Norsk: 2 (1 kvinna, 1 man)
Dansk: 1 (1 kvinna)
Finländsk: 1 (1 kvinna)

Förvärvsomständigheter

Antal gåvor: 17
Antal inköp: 38

01

02

03

04

05

06 →

07

08

09

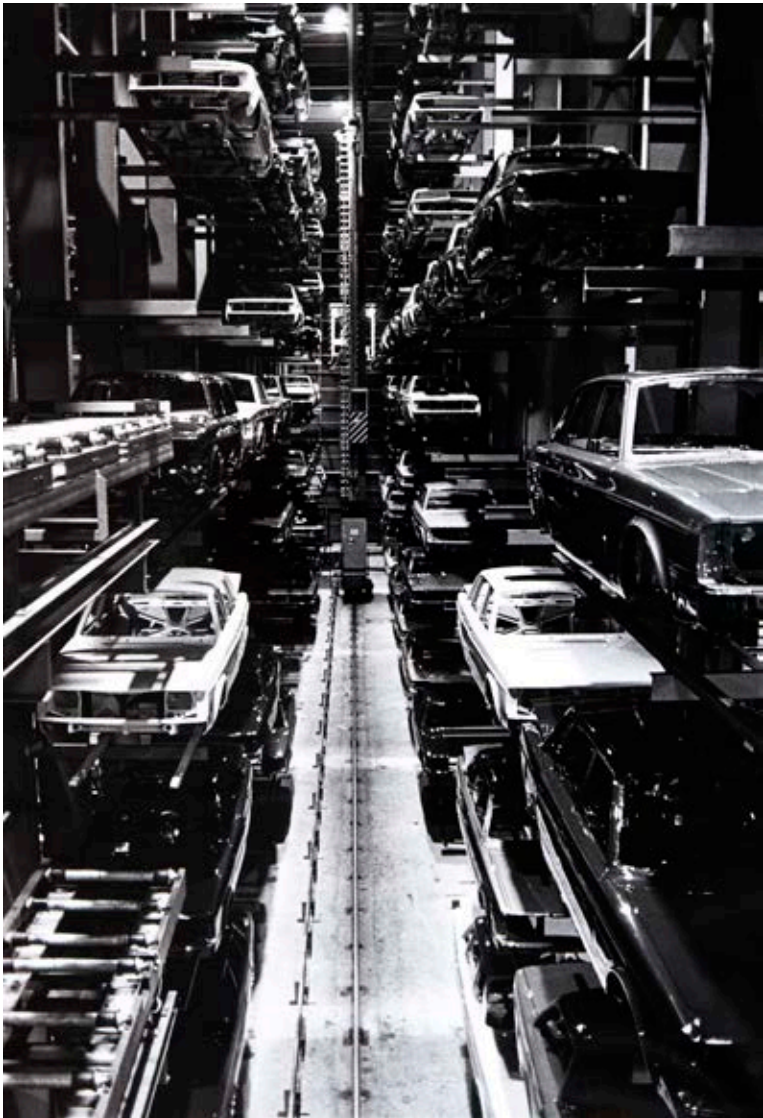
10

11

12

13

14

15

16

← 17

18

21

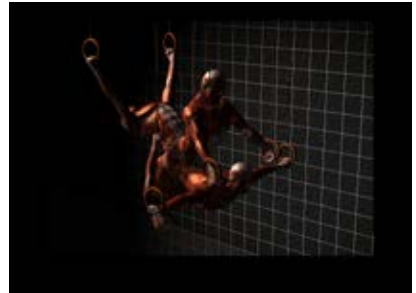
24

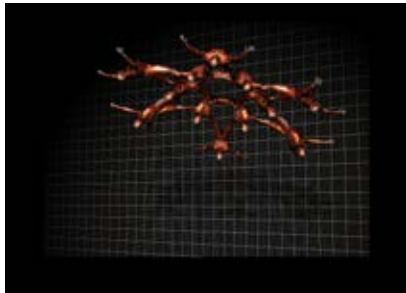
19

22

25

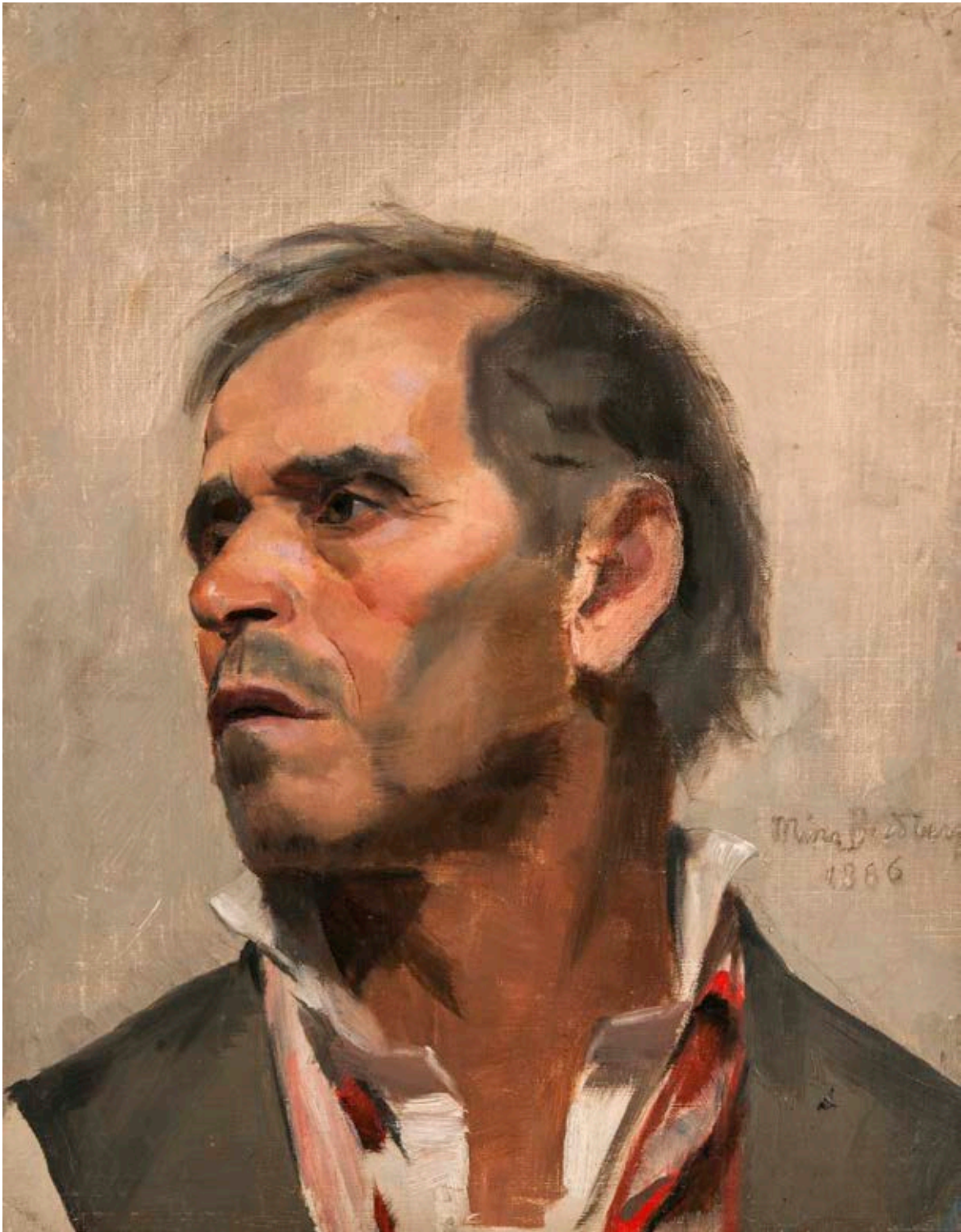
20

23

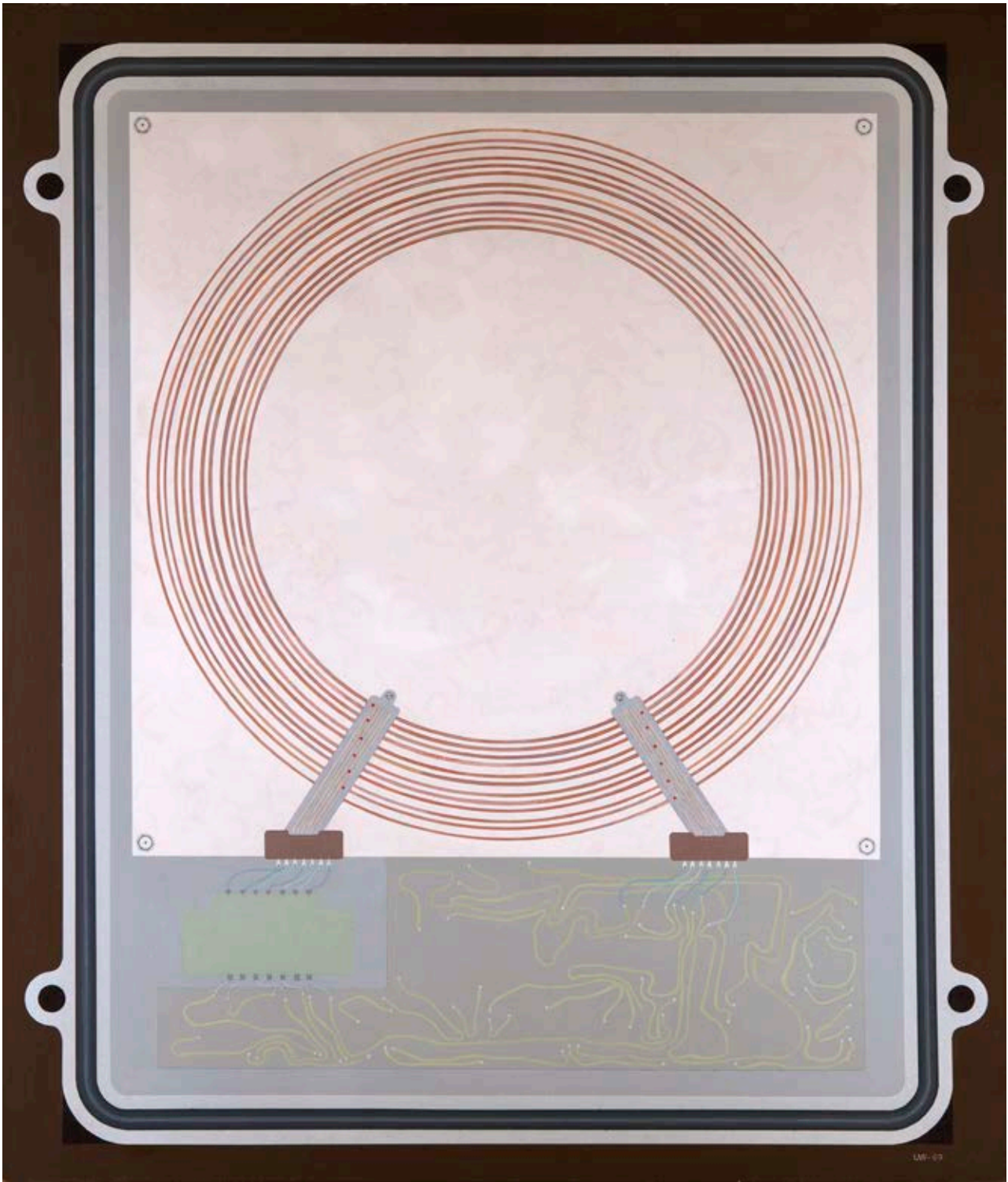
26

27

28

30

31

32

33

34

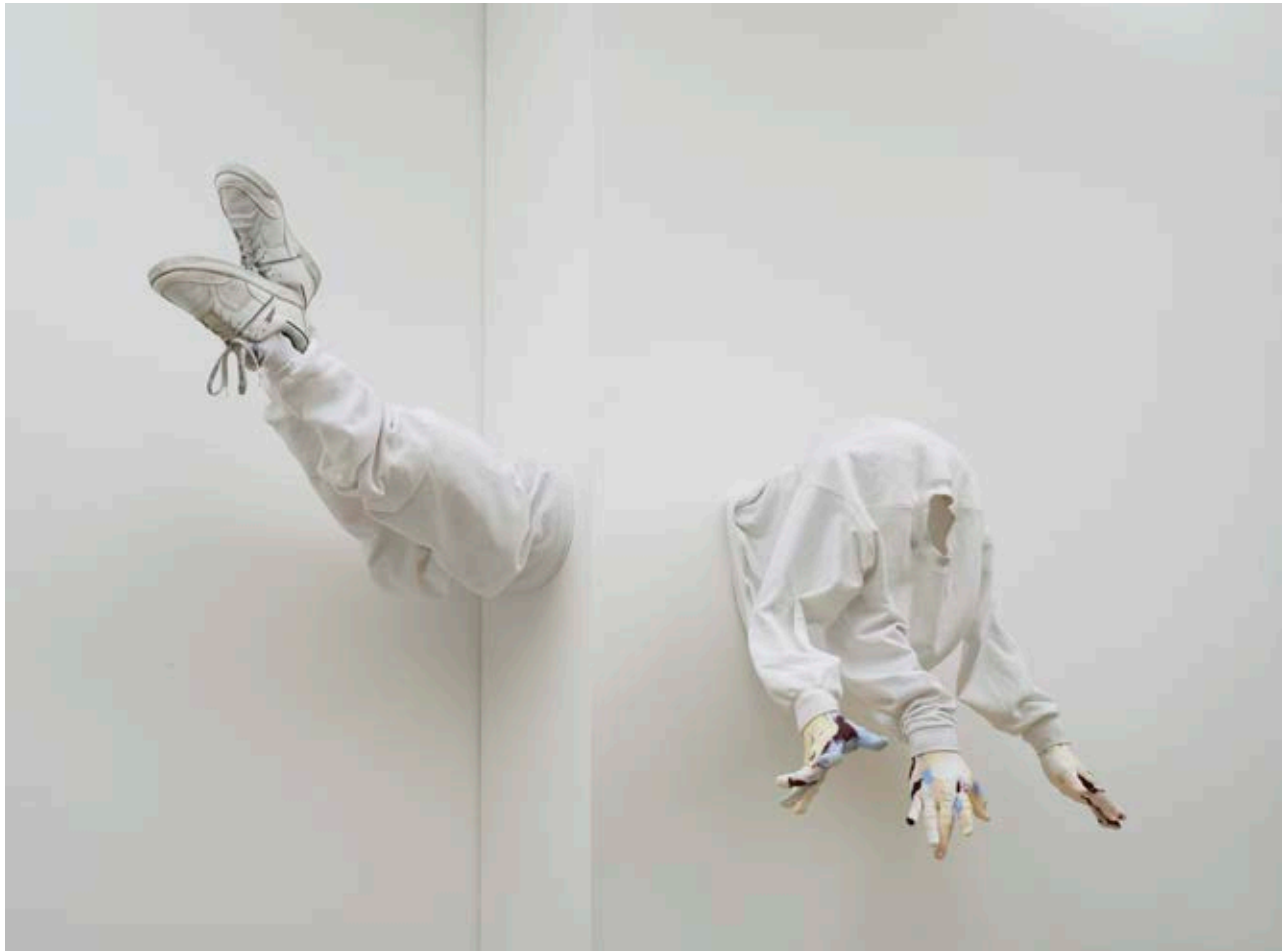
35

36 →

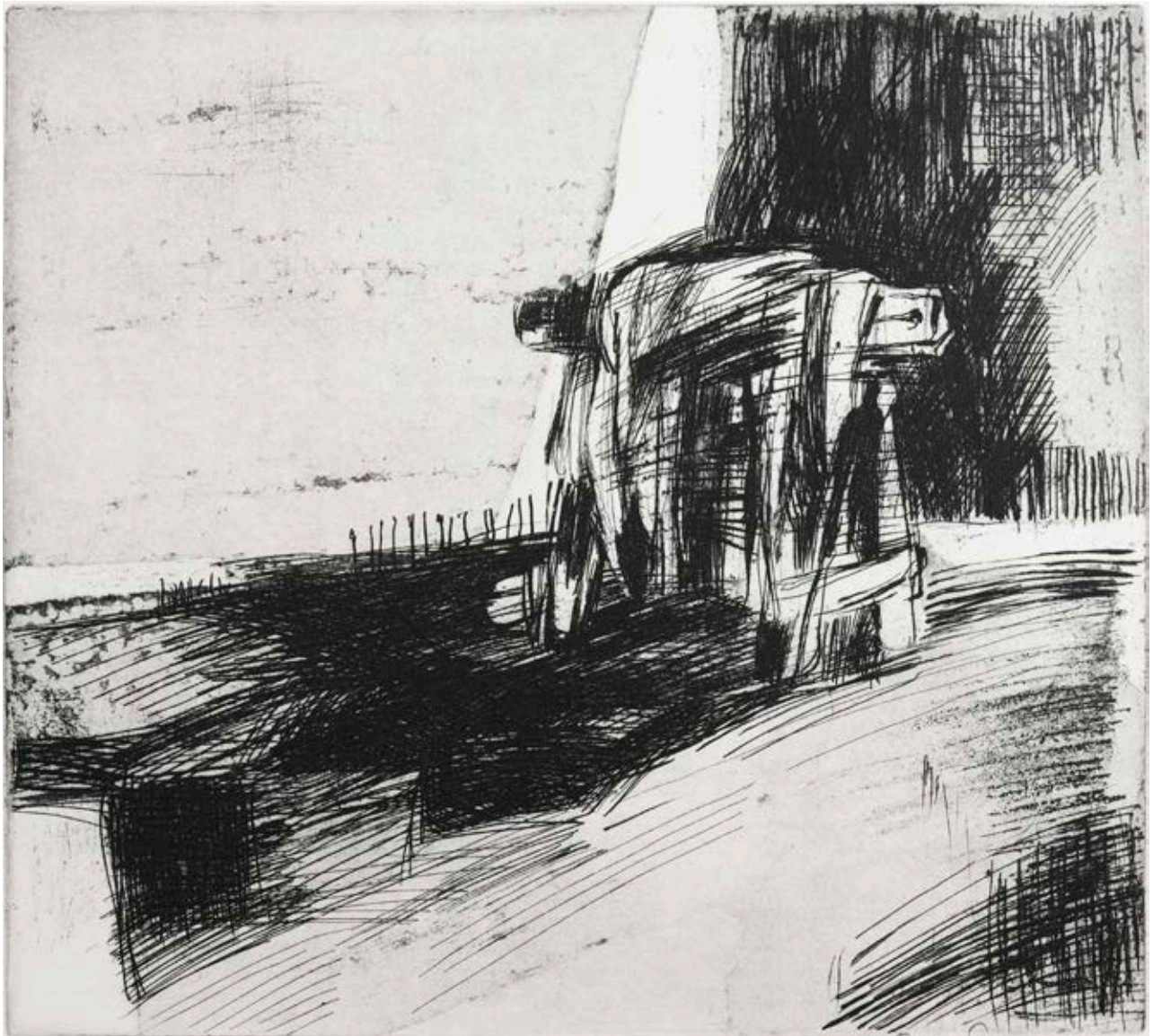
37

38

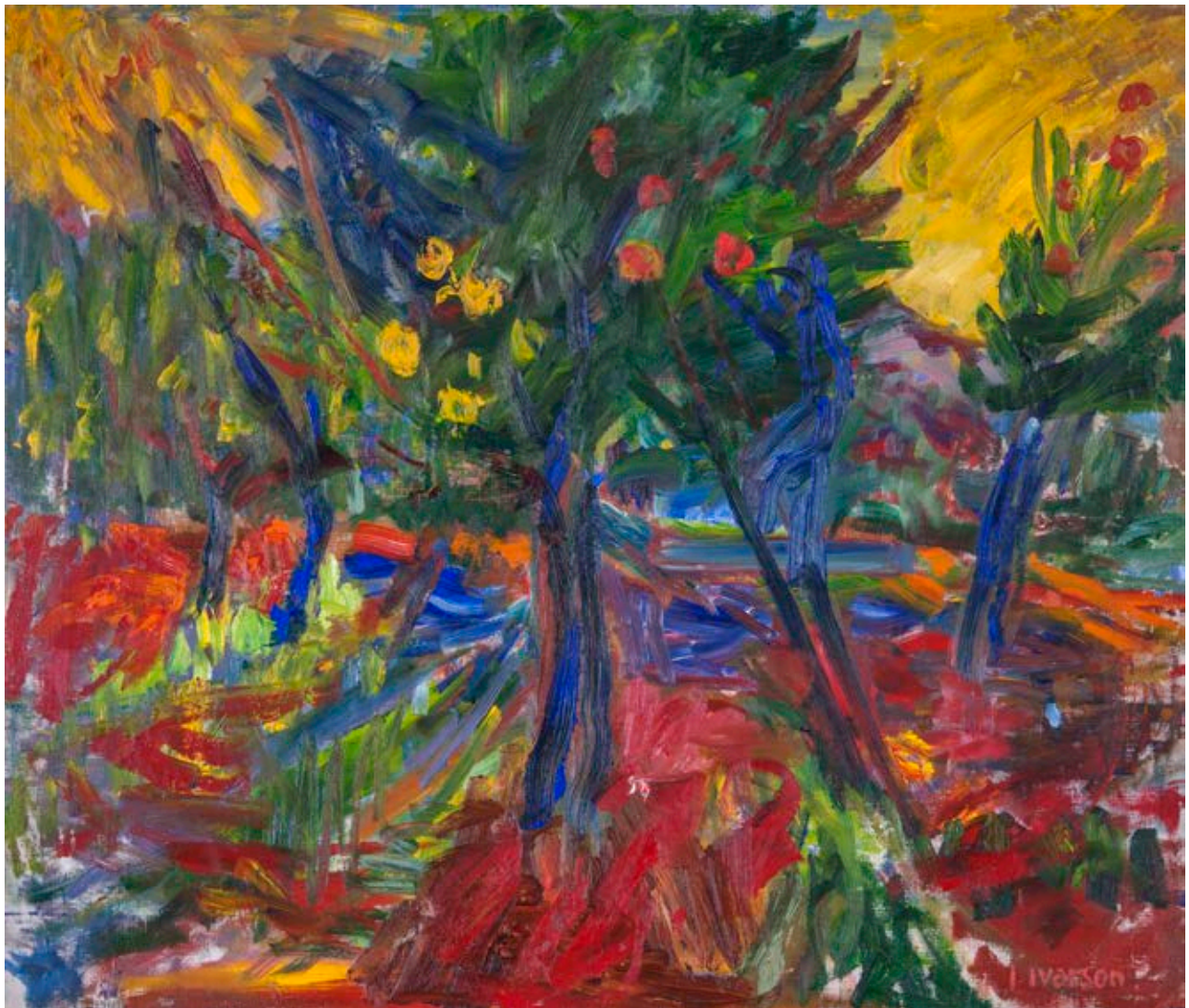
39

40

41

42

43

44

45

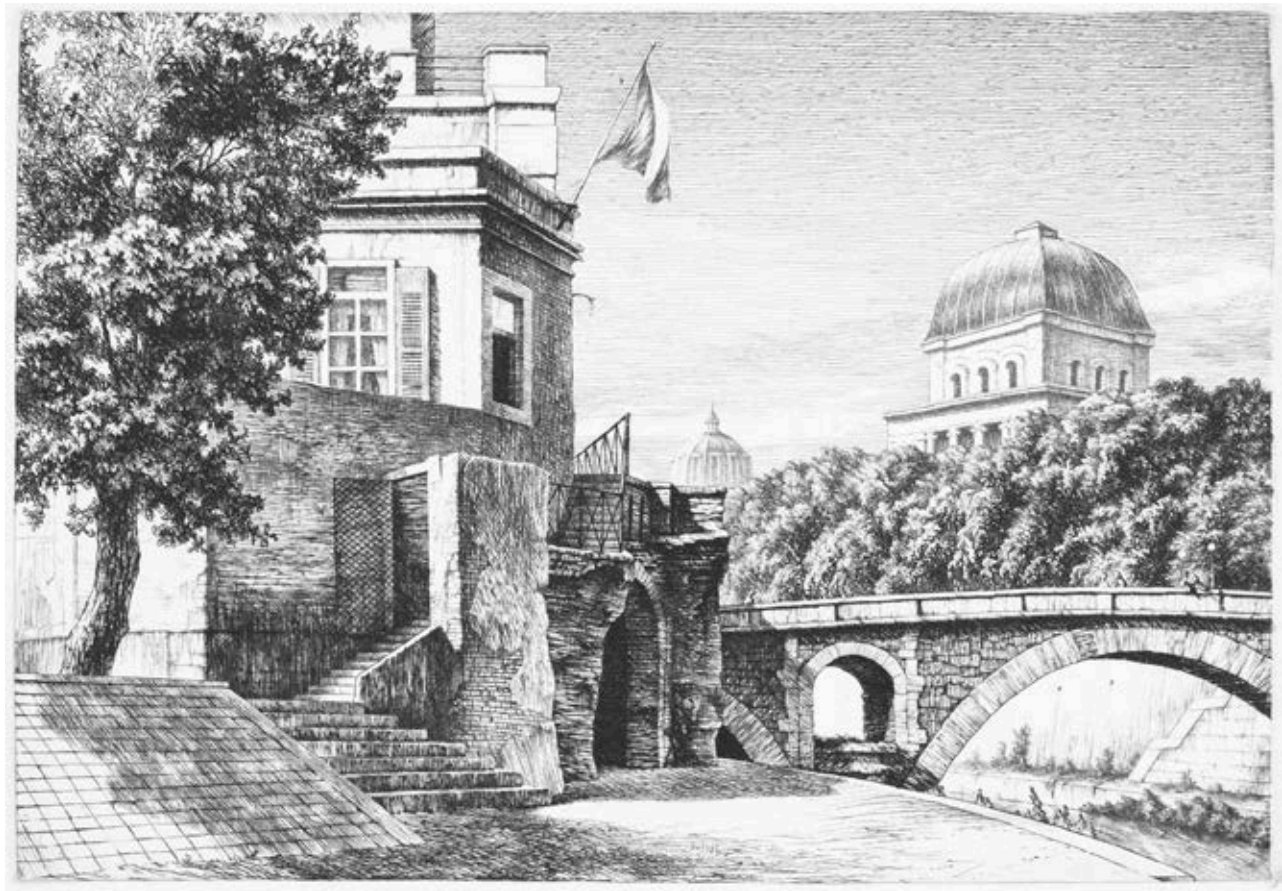
46

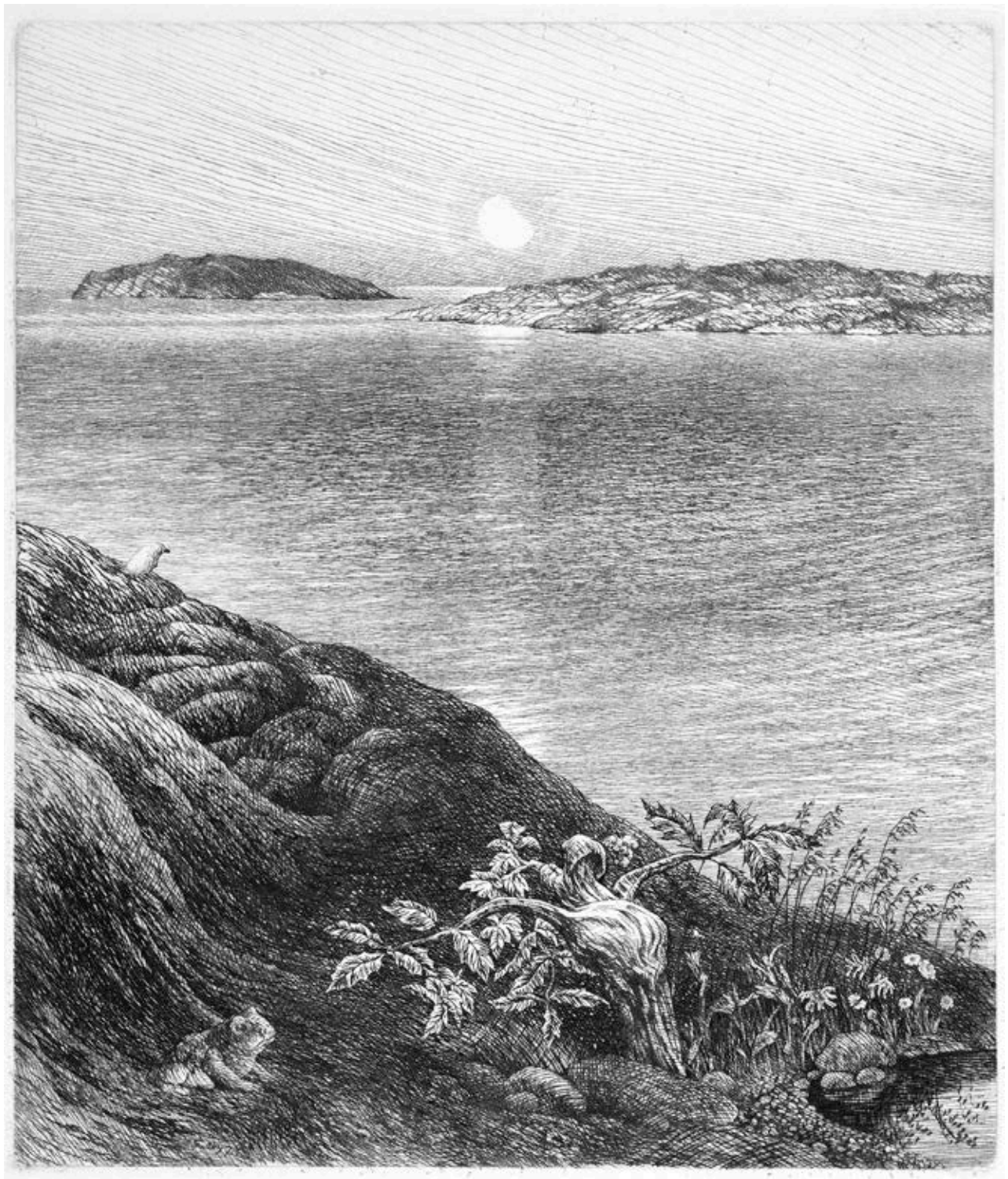
47

48

49

50

← 53

54

55

56

Föremåls- registrering

Föremålsregistratorn arbetar med att registrera nyförvärv i museets föremålsdatabas MuseumPlus och har ansvar för övervakning och underhåll av databasen och rutiner kring denna i kontakt med det företag som levererar systemet. Museets föremålsregistrator ansvarar vidare för registrering och hantering av samlingen med konst på papper samt för webbpubliceringen av poster i databasen i funktionen *Sök i samlingen*. Föremålsregistrator Kalle Våljemark har under året därutöver haft uppgifter inom GLO/Den angelägna kulturinstitutionen.

Under 2017 förvärvades 55 konstverk till Göteborgs konstmuseum.

MUSEUMPLUS

MuseumPlus, som installerades 2010, är sedan några år tillbaka ett arbetsverktyg för flertalet medarbetare på Göteborgs konstmuseum, i högre eller mindre omfattning beroende på ansvarsområde. Under året har utbildningsinsatser genomförts av främst nyanställd personal. Fokus har dock legat på att utöka katalogen med nyförvärv och verk som visats i utställningar

samt komplettering av uppgifter till befintliga poster. Därutöver fortsatte arbetet med att registrera och publicera konstverk samt att iordningställa poster som 2010 migrerades från det gamla systemet MBase.

Tidigt på hösten beslutades inom museisektorn att MuseumPlus ska uppgraderas till det mer användarvänliga och moderna systemet MuseumPlus RIA. Då tre av Kulturförvaltningens museer använder MuseumPlus (Göteborgs konstmuseum, Röhsska museet och Sjöfartsmuseet Akvariet) kom arbetet med utformning av och mappning till det nya systemet att göras gemensamt. Målet är att det nya systemet ska finnas på plats i mitten av januari 2018.

EMUSEUMPLUS

Museets webbkatalog *Sök i samlingen* (eMuseumPlus) har varit tillgänglig för allmänheten sedan augusti 2012 och nya poster publiceras allteftersom. Under 2017 publicerades omkring 500 verksposter, vilket innebar att drygt 3 500 verk i museets samling vid årsskiftet 2017/2018 var tillgängliga online. De drygt femton QR-koder, som

satt uppe bredvid konstverk i samlingen under 2016, har fortsatt funnits på plats under 2017. QR-koderna länkar till verkens föremålsposter i *Sök i samlingen*, där mer information om verken finns. Utöver dessa har QR-koder använts i utställningarna *Någon sorts kunskap. Nya verk i samlingen* och *Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner*. QR-koderna har under året lästs 3 719 gånger av museets besökare, vilket är en ökning med 106 procent jämfört med föregående år. *Sök i samlingen* har under 2017 besökts 36 894 gånger, vilket är en ökning med 51 procent från 2016.

Statistik över antal besökare *Sök i samlingen* 2017

Januari	2 412	(ca 6,5 % av årets besök)
Februari	2 663	(ca 7,2 %)
Mars	3 215	(ca 8,7 %)
April	3 442	(ca 9,3 %)
Maj	3 568	(ca 9,7 %)
Juni	2 638	(ca 7,2 %)
Juli	3 032	(ca 8,2 %)
Augusti	3 116	(ca 8,4 %)
September	3 014	(ca 8,2 %)
Oktober	3 205	(ca 8,7 %)
November	3 342	(ca 9,1 %)
December	3 247	(ca 8,8 %)
Totalt 2017	36 894	

GLO

Arbetet med Generic Learning Outcomes (GLO) har fortsatt under 2017, om än i mindre skala. GLO är ett språk utvecklat i Storbritannien för att hjälpa kulturinstitutioner att beskriva vad de vill att besökare ska uppleva och lära sig i mötet med deras verksamhet, men också att undersöka vad som händer i detta möte. Verksamhetens effekter på besökarna står i centrum, vilket innebär att kvalitativa värden betonas framför kvantitativa resultat. Även personalens och samarbetspartners upplevelse är av intresse. GLO kan vidare beskrivas som ett verktyg som hjälper kulturinstitutioner att identifiera klara, nåbara mål.

Årets GLO-arbete hade fokus på utställningen *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva* (februari–maj 2017). En kort tid in i utställningsperioden väcktes idén att genomföra en publik undersökning för att utforska de effekter som utställningen har på besökarna. Effektmål hämatades från nedtecknade målformuleringar för utställningsprojektet. Utifrån dessa utformades en besökarenkät som lämnades ut till besökare i utställningen av värdar på plats. Mer om resultatet av den publika undersökningen finns att läsa i texten om utställningen under rubriken "Utställningar".

Foto- grafering

Fotografen ansvarar för dokumentation av utställningar och hängningar, fotografering av verk i samband med bildbeställningar samt skanning och bildbearbetning. Bildbeställningar inkluderar fotografering av konstverk i samband med publikationer och pressbilder till utställningar, bilder av konst efter externa förfrågningar, besiktningsbilder och utlånsdokumentation, depositionsbilder och bilder till föreläsningar.

Verk i mindre format fotograferas i fotoateljén medan större målningar fotograferas på plats i sal eller i tillfälligt upprättad fotostudio i magasin. Inför fotografering tas ramar av för att ge bästa resultat.

Fotografen matar in komprimerade bilder i databasen MuseumPlus där de automatiskt visas i anslutning till varje post. Därutöver har fotografen ansvar för museets fotoarkiv, som innehåller bilder i olika format som papperskopior, negativ, diapositiv och digitala bilder. Under året har de högupplösta bilder av muse-

ets verk som förvaras på den så kallade L-disken utökats, en lagringsplats tillgänglig för vissa funktioner inom museet.

Ett nytt elektriskt justerbart stativ har tagits fram. Blixtar och lampor har köpts in för bättre ljussättning.

BILDUTLÅN

Mot en avgift förmedlar Göteborgs konstmuseum bilder av museets verk till olika ändamål.

Bildutlånen minskade under 2017 jämfört med tidigare år. Sammantaget lånades 103 bilder ut till utställningskataloger, böcker och tidskrifter jämfört med 141 bilder 2016.

Hanna Paulis *Konstnären Venny Soldan-Brofeldt* och Martinus Rørbyes *Utsikt från romerska Campagnan* har fått stor medial exponering, då bilder av verken använts i marknadsföringssyfte för de utställningar som de lånats ut till.

Konser- vering

Museets konservatorer svarar för preventiv och aktiv konservering av museets samlingar. Konservatorerna hanterar verk som hängs i basutställningar eller tillfälliga utställningar, lånas ut eller deponeras till andra institutioner. Det preventiva arbetet innefattar att skapa förutsättningar för en god miljö i utställningsrum och magasin. Det aktiva konserveringsarbetet innebär åtgärder som säkerställer konditionen på konstverk i museets samlingar.

Konservatorerna arbetar även med att tillgängliggöra information om konservering till allmänheten, studenter vid Göteborgs universitet och andra museer, till exempel genom rådgivning, ateljévisningar och föreläsningar. Museets konservatorer samverkar i nätverk för utbyte av erfarenheter, medverkar i en nationell dialog kring lagförslag på museiområdet samt deltar i utveckling av internationell museistandard inom Svenska Standard Institutet.

UTLÅN

Verk ur Göteborgs konstmuseums samlingar är ofta eftersökta av andra museer, nationellt som

internationellt. I samband med låneförfrågningar gör konservator efterforskning och riskbedömning gällande fastighet, klimat, säkerhet och arbetsrutiner. För utlånen används ändamålsenliga lådor och andra preventiva åtgärder för att förebygga skador och nedbrytning under transport. Vissa speciella transportlådor har konstruktionsritats av konservator. Kvaliteten på transportlådor har utvecklats av transport- och logistikföretaget MTAB. Göteborgs konstmuseum är validerad och godkänd av Transportstyrelsen sedan 2013 enligt förordningen (EU) nr 185/2010 samt (EG) nr 300/2008. Under året har lådbeståndet omstrukturerats och en förbättrad policy för lådbeställning utvecklats.

Personal vid de nordiska dotterbolagen inom MTAB besökte Göteborgs konstmuseum under våren och fick en specialvisning av konservator gällande riskhantering vid utlån av konst. Under året har 44 verk lånats ut, och protokoll för konditionsbesiktning av samtliga av dessa har upprättats. Många verk som lånats ut har behövt aktiv konservering i olika omfattning och verk på papper har ommonterats med ny syrafri passepartout.

Särskilt omfattande åtgärder behövdes under åren 2016 och 2017 för utlån av *Sol och ungdom*

(1910) av den danske konstnären Jens Ferdinand Willumsen till Skagens museum och Willumsens Museum i Danmark på grund av verkets dimensioner (266 × 427 cm). För monteringen specialtillverkades massiva metallbleck av en smed i samarbete med Skagens Konstmuseer.

Ett textilt verk av Marie-Louise Ekman med stora dimensioner efterfrågades för en utställning under 2017 på Moderna Museet. Även detta verk krävde särskilda åtgärder. Dessa insatser har utförts i samarbete med textilkonservator Anne Marie Ryding från Studio Västsvensk Konservering.

Göteborgs konstmuseum fick under 2017 möjligheten att låna Rembrandts *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis* (1661–1662) av Konstakademien i Stockholm. På grund av den komplexa transporten och installationen reste konservator till Rijksmuseum och Stockholm för förberedelser.

UTSTÄLLNINGAR

Konservator medverkar i utställningsarbetet för att säkerställa att konsten hanteras och installeras på ett säkert sätt. Detta gäller såväl inlånade verk som verk ur museets egen samling. Arbetet innebär bland annat övervakning av ljus- och klimatförhållande, medverkan vid upp- och nerpackning vid inlån samt, då behov föreligger, iordningställande av verk ur samlingen för visning. Det kan handla om aktiva konserveringsinsatser, inramning av verk på papper med mera.

Fem utställningar och 312 verk har tagit konservatorerna i anspråk under år 2017. Till dessa har konditionsprotokoll synats eller upprättats och konditionsbesiktning utförts. Med vissa av utställningarna kommer kurirer med inlån och under året tog konservatorerna emot tre kurirer. Flera verk inlånade till utställningar har krävt aktiva konserveringsinsatser, exempelvis verk av Tilda Lovell, Per Kesselmar och Julia Peirone. Två utställningar innehöll ett större antal verk ur

samlingarna och i samband med dessa gjordes rengöring, en generell genomgång av montage och aktiva konserveringsåtgärder.

I samband med utställningen *Rembrandts Batavernas trohetsed* har konservator sammanställt dokumentation om måleriteknik och materialanalys för ett bildspel till utställningen.

DOKUMENTATION

Under året har en fortsatt uppbyggnad av dokumentationen kring konservering skett i föremålsdatabasen. Dokumentationen är ett led i arbetet för att strukturera bevarandearbetet men syftar även till att tillgängliggöra korrekt teknisk information om museets verk på nätet. Museets konservatorer arbetar kontinuerligt med att registrera kondition och åtgärdsbehov för verk i samlingen. Under 2017 har 290 verk ur samlingarna fått en konserveringspost i databasen med struktur- och konditionsbeskrivning. För 250 verk har åtgärdsförslag upprättats, med prioriteringsordning för åtgärd. Drygt 200 verk har genomgått konservering där åtgärderna dokumenterats i konserveringsrapporter. I samband med en planerad övergång till databassystemet MuseumPlus RIA, som ska genomföras 2018, har konservator under 2017 förberett migrering av konserveringsdata samt nya funktioner. På museets webbplats finns en presentation av museets arbete med konservering utformad under rubriken "Bevarande av samlingen".

PREVENTIV OCH AKTIV KONSERVERING

Preventiva åtgärder som exempelvis rengöring och ny montering av baksidesskydd och syrafria passepartouter hör till konservatorernas vanliga arbete med museets konstverk. Under året har drygt 100 verk på papper fått nya syrafria passepartouter monterade. 200 verk har genomgått aktiva konserveringsåtgärder varav vissa har

varit mer genomgripande. Större åtgärder har till exempel utförts på en större gouachemålning på textil av Marie-Louise Ekman. I samarbete med textilkonservator på Studio Västsvensk Konservering plangjordes verket och revor i konstsilket laminades. Ett nyförvärvat 1700-talsporträtt visade många skador och stärktes genom laminering mot ny duk. Vidare avlägsnades en undermåligt applicerad fernissa och verket retuscherades och nyfernissades. Inför utlån av Harriet Backers målning *Storebror spelar* genomgick verket konsolidering av ett större antal färgresningar. Nils von Dardels *Självporträtt* från 1906, en akvarell och gouache på papper med en störande fläck av fernissa, fick en estetisk behandling och fläcken avlägsnades med gott resultat.

Arbetet med att förbättra kontrollen över konstverkens placeringar har fortsatt. För framtida säkring av inventarietkontroll eftersträvas tillgång till museets databas i magasin. Till det magasin som arkiverar samlingen med barnbokillustrationer beställdes under hösten ett nytt specialkonstruerat kompaktarkiv. Hela arkivet tömdes och lokalen renoverades med nya ytskikt och ny miljövänlig belysning. Installation sker under 2018.

Klimat

I begreppet preventiv och aktiv konservering ingår uppgiften att skapa det klimat som möjliggör tillgänglighet till museets samlingar nu och i framtiden. Klimat utgörs av temperatur, luftfuktighet, luftkvalitet och ljus. Därav övervakas och styrs museets klimat dygnet runt. Det gäller klimatet för tillfälliga utställningar, som måste uppfylla långivares och Kammarkollegiets krav, och vidare även basutställningar och magasin. Samtliga klimatvärden registreras och lagras i en databas. Klimatmätare och ljusmätare avläses kontinuerligt och skickas till ackrediterat klimatlaboratorium för kalibrering och underhåll. Salar för tillfälliga utställningar uppfyller kraven på ett stabilt klimat. Klimatet i övriga utställningssalar och magasin är däremot inte

Undersökning av Picassos **Akrobatfamilj** med elektronmikroskop.

tillfredställande för museets uppdrag. Konservator arbetar kontinuerligt tillsammans med andra sakkunniga hos fastighetsförvaltaren Higab, energieffektiviseringsföretaget KTC och analys- och teknikkonsultföretaget WSP för att utveckla och förbättra klimatsstyrning och energieffektivisering men större investeringar och fortsatt arbete behövs för att museets klimatanläggning skall fungera fullvärdigt i hela byggnaden. Det finns exempelvis behov av isolering av tegelväggarna i salar som är placerade i hörnlägen i den äldre fastigheten. Jourrutiner för akuta händelser har förbättrats under året. Driftsstörningar har krävt ökad manuell bevakning och hantering för att säkerställa ett stabilt inomhusklimat. Tillfälliga lösningar stör utställningsmiljön och ger icke önskade tillägg till upplevelsen och förståelsen av presenterade utställningar. Alla portabla avfuktare är utbytta till nya eller servade. En ny larmsändare har installerats för att säkerställa redundans vid larmöverföring.

Magasin

I begreppet preventiv konservering ingår även uppgiften att bevara de delar av samlingen som förvaras i magasin. Även här deltar konservator aktivt i arbetet med att se till att magasinerna håller erforderlig standard, samt att långsiktigt verka för mer ändamålsenliga magasin för museet. (Se rubriken "Fastighet".)

Arbetet med att förbättra kontrollen över konstverkens placeringar har fortsatt. För framtida säkring av inventarietkontroll eftersträvas tillgång till museets databas MuseumPlus i magasin.

I arbetet med skadedjursprevention har åtgärder utförts för att underlätta städning i magasin och förråd. Utrensningar av äldre rekvisita har gjorts från förråd på Polstjärnegatan samt i huvudbyggnaden. Förvaringsvagnar på hjul har införskaffats för att underlätta rengöring och skaddjurskontroll, samt för att optimera utnyttjandet av magasinstrymme.

Statusen i Göteborgs konstmuseums bevarandearbete kontrollerades under året av revisionen. En översikt över de senaste tio årens åtgärder, utifrån behov noterade i museets Bevarandeplan 2007/2008, sammanställdes. Förutom behov gällande magasin och arkiv påtalades de svårigheter och risker som samlingsarbetet alltjämt utsätts för på grund av brister i lokaler och underhåll. Dessa rör avsaknad av transportintag och transporthissar, sluss och karantänutrymmen samt återkommande takläckage.

NYFÖRVÄRV

Museets nyförvärvade konstverk besiktigas av konservator och uppgifter om material, teknik, mått, komponenter, installationsanvisningar, påskrifter och signaturer registreras i databasen. Stor vikt läggs vid den förebyggande konserveringen. Konstverken stabiliseras och får lämpliga skydd och förvaringsaskar för att kunna presenteras och bevaras på ett bra sätt. Enstaka verk har haft större behov av konserveringsåtgärder vid

införlivande i samlingen. Vid förvärv av konst på papper har undermåliga montage bytts ut mot syrafria material.

SAMARBETEN

Projektet *Gästkollega vid Riksantikvarieämbetet*, med analyser av fyra av Carl Larssons akvareller av barnen Suzanne, Esbjörn, Karin och Kerstin samt Ulf och Pontus har fortsatt under året. Museets papperskonservator har tillsammans med Kaj Thuresson och Tom Sandström, utredare i konserveringsvetenskap från Riksantikvarieämbetet, arbetat med pigmentanalyser genom XRF och RAM-instrument för att följa upp tidigare Microfadingprojekt. Resultaten är under bearbetning och kommer att publiceras. Under hösten genomfördes en workshop med en specialkamera, XpE-CAM X01 för multispektralanalys, av det portugisiska företaget Xpectraltek. Tekniken möjliggör bildupptagning inom olika ljusspektra exempelvis IR och UV. Den 17 november arrangerades ett papperskonserveringsseminarium på Göteborgs konstmuseum i samarrangemang med Studio Västsvensk Konservering och Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet. I papperskonserveringsstudion gjorde papperskonservator en presentation och en workshop om rengöringstekniken *Gells in Paper Conservation*.

Nätverket för anställda som arbetar med samlingar vid Kulturförvaltningens museer har under året genomfört en studieresa och en träff. För nätverksträffen var intendent Anneli Blom och samlingsregistrator Cilla Ingvarsson värdar och de presenterade arbetet inför ombyggnad av entrén och akvariet. En studieresa genomfördes till M/S Museet för Søfart i Helsingör där museichef Morten Tinning delgav det stora projektet med byggnationen. Även museets externa magasin besöktes. Hallands konstmuseum fick en specialvisning av konservator och klimatkonsult från analys- och teknikföretaget WSP under hösten med fokus på riskhantering och klimatkontroll.

HANDLEDNING

Papperskonservator har handlett tre studenter från konservatorsutbildningen vid Institutionen för Kulturvård vid Göteborgs universitet. För en av studenterna innefattade praktiken material- och teknikundersökning av ett av museets verk, *Akrobatfamiljen* av Picasso. Undersökningen finns dokumenterad av Eleonora Papa i C-uppsatsen: *Picasso under Investigation. Condition Assessment of the Acrobat Family by Pablo Picasso* och gav information om pigment, underlag och andra material som Picasso arbetade med under tiden för tillkomsten av *Akrobatfamiljen*. Nästa steg i bevarandeprocessen av verket är att undersöka möjligheterna för förebyggande åtgärder som bromsar nedbrytningsprocessen. En bevarandeplan ska utformas för att möta målningens behov, exempelvis med en ny montering som innehåller ett system med låg syrehalt, kallad *Low-oxygene frame*. Syret i luften accelererar de processer som leder till nedbrytning av material. Originalramen har under den här perioden också konserverats av konservator Susanne Stenbäcken från Röhsska Museet som under en stor del av året arbetat vid Göteborgs konstmuseum då Röhsska museet varit stängt.

Viktoria Skalleberg från Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet har skrivit en C-uppsats om Ivar Arosenius med titel *Identify-*

ing Pigments. A Multi-Instrumental Study of Ivar Arosenius' Use of Pigments. En annan praktikant, Edith Steen, skrev sin uppsats om fotografi i museets samling: *Charles Clifford's Photography. An Examination of Nine Photographs from the Collection at Gothenburg Museum of Art*. Ytterligare en fjärde student inom papperskonservering är Elisa Albano från Accademia delle Arti di Brera i Milano. Hon har haft ett tre månaders Erasmusprojekt och har arbetat med preventiva och aktiva konserveringsinsatser av samlingen, bland annat i form av montering i nya syrafria passepartouter för hela Charles och Jane Cliffords fotosamling.

Konserveringsenheten har under året undervisat studenter från Institutionen för Kulturvård samt Institutionen för Kulturvetenskaper, båda vid Göteborgs universitet. I föreläsningar för studenter ingår laborationer, studieuppgifter och examination.

UTRUSTNING

För samlingen av konst på papper med extra stora dimensioner har en ändamålsenlig arkivbyrå av metall köpts in. Även specialkonstruerade konsttransportvagnar har förvärvats. Vidare har kompaktarkiv för barnsboksillustrationer installerats i magasinet.

Utlån

Göteborgs konstmuseum lånar ut konstverk till andra museer för utställningar i Sverige och utlandet. Utlånen innebär att museets verk möter en ny och större publik och på detta sätt blir tillgängliga för fler. Att Göteborgs konstmuseum förfogar över nationellt och internationellt eftertraktade verk i samlingen ökar möjligheterna för museet att i sin tur kunna låna verk för att göra angelägna utställningar. Av dessa skäl ställer sig museet positivt till låneförfrågningar även om dessa måste bedömas i varje enskilt fall med hänsyn till verkets kondition, att säkerhets- och klimatkrav kan uppfyllas samt med beaktande av verkets plats och betydelse i museets hängning. Utlån av konst innebär stor administration och kräver insatser från intendent, konservatorer, tekniker och fotograf, vilket också är en aspekt som tas med i bedömningen vid låneförfrågningar.

Utlånsverksamheten synliggörs på museets webbplats med Göteborgs konstmuseums lånevillkor, policy för utlån och praktisk information för att tydliggöra den långa framförhållning som krävs vid lån från Göteborgs konstmuseum.

Antalet utlån minskade något under 2017 jämfört med föregående år. Antalet låntagare har inte minskat i samma omfattning som antalet verk, men många av institutionerna har lånat färre verk än vanligt. Minskningen gäller svenska låntagare medan de utländska institutionerna låg kvar på samma nivåer som tidigare.

Av internationella utlån hör utställningen *Women Artists in Paris, 1850–1900* i USA till ett av de mer intressanta projekten, där två verk av

Hanna Pauli samt ett verk av Harriet Backer visas. Utställningen visades på tre platser i USA och lyfte bland annat fram Paulis konstnärskap, som hittills varit okänt för den bredare amerikanska publiken. Även Edvard Munchs *Den sjuka flickan* fick stor uppmärksamhet internationellt när målningen visades på SFMOMA i San Francisco och Metropolitan Museum of Art i New York i en större presentation av konstnären. Lånen till institutionerna i USA har krävt en hel del administrativt arbete då de amerikanska institutionerna ofta ifrågasätter formuleringar i lånekontraktet. Dessa fall har varit tidskrävande men samtidigt lärorika och en bra erfarenhet inför framtida internationella utlån.

Antal utlånade föremål

44 (2017)	109 (2016)
-----------	------------

Låntagare (det vill säga antal utställningar inom följande geografiska spridning)

	(2017)	(2016)
Göteborg/Västsverige	3	6
Stockholm	3	7
Övriga Sverige	3	4
Utländ	10	11
Totalt	18	28

LÅNTAGARE:

Göteborg och Västsverige

Under 2016 minskade antalet låntagande institutioner i Västsverige. Totalt lånades 16 verk ut till

3 utställningar. En större del av de utlånade verken ingick i Bohusläns museums utställning med Göteborgskolorister och har inte visats för publik på länge. Samarbetet med Mjellby konstmuseum och Nordiska Akvarellmuseet har fortsatt.

Mjellby Konstmuseum, Halmstad: *100 år av svensk skulptur*

Bohusläns museum, Uddevalla: *Med kärlek till färgen – möt Göteborgskoloristerna*

Nordiska Akvarellmuseet, Skärhamn: *Arne Isacson*

Stockholm

Låntagande institutioner i Stockholm minskade under 2017. Totalt lånades 7 verk ut till 3 utställningar. Ett av utlånen till Moderna Museet, Marie-Louise Ekmans textila verk *Utan titel*, krävde särskild planering och ett omfattande konserveringsarbete.

Moderna Museet: *Marie-Louise Ekman*
Prins Eugens Waldemarsudde: *Form och färg. André Lhote och svensk kubism*
Sven-Harrys konstmuseum: *En annan Zorn*

Övriga Sverige

Utlånen till institutioner i övriga Sverige låg kvar på samma nivå som tidigare år. 4 verk lånades ut till 3 utställningar. Samtliga utlån ingick i utställningar som tidigare visats på andra platser eller turnerat vidare.

Zornmuseet, Mora: *Zorn och Frankrike*
Malmö konstmuseum: *Carl Kylberg. Med färgen bortom ytan*
Eskilstuna konstmuseum: *Ledtrådar – Carl Johan De Geer*

Utländ

Utlånen till utlandet låg kvar på samma nivå som föregående år, både vad gäller antalet verk (17) och antalet låntagare (10). Ett av de större utlånen ingick i den stora Zornutställningen på Petit Palais i Paris, *Zorn. Sweden's Master Painter*.

J.F. Willumsens Museum, Fredrikssund: *Sol och Ungdom*
Fondation Beyeler, Basel: *Monet. Reflections and Shadows*
Statens Museum for Kunst: *Japonamania in the North*
Hamburger Kunsthalle: *The School of Titian. Paris Bordone and Venetian Painting*
Blaafarveværket, Vikersund: *Drømmen om en hage. Nordiske hagemotiver*
San Francisco Museum of Modern Art: *Edvard Munch. Between the Clock and the Bed*
Metropolitan Museum, New York: *Edvard Munch. Between the Clock and the Bed*
Denver Museum of Art: *Women Artists in Paris, 1850–1900*
Groninger Museum, Groningen: *Romanticism in Northern Europe*
Petit Palais, Paris: *Zorn. Sweden's Master Painter*

Depositioner

Sedan drygt ett sekel driver Göteborgs konstmuseum en depositionsverksamhet i främst kommunala lokaler. Konsten finns deponerad på ett åttiototal olika platser och antalet verk uppgår idag till cirka 700. De verk som deponeras i externa lokaler är sådana som normalt inte visas i museets publika samlingar men som i och med depositionsverksamheten möter en annan

publik. Göteborgs konstmuseum hyr sedan år 2000 även ut konst till ett fåtal företag, för närvarande fyra. Detta görs enligt en årlig tariff om 2 500 kronor per originalverk samt 500 kronor per grafiskt blad.

Under 2017 hanterades 87 verk i depositionsverksamheten vilket inkluderade tekniker, konservatorer och fotograf.

Teknik

Tekniker arbetar med att säkerställa att museets verksamhet kan genomföras genom att tillhandahålla en fungerande infrastruktur och ett kvalificerat tekniskt stöd. Museets tekniker hänger fasta och tillfälliga utställningar, vilket i många fall innefattar större tekniska installationer och tillfälliga ombyggnationer, ommålning, ljussättning, AV-teknik, montering av texter, materialinköp med mera. I vissa fall inbegriper utställningsarbetet formgivning av utställningsrummet med utformning av väggar, väggdekor, färgsättning, montrar, sittmöbler med mera. Vid in- och utlån samt depositionsärenden medverkar tekniker i hantering, packning och transport av konstverk.

Teknikfunktionen arbetar i nära samarbete med andra funktioner vid museet med konsten utifrån olika perspektiv där samlings- och utställningsarbete är de bärande delarna. Utöver det stöttar funktionen praktiskt kring vissa fastighetsrelaterade uppgifter, event och skyltning. Uppgifter som rör samlingen är till exempel omhängningar, databasarbete, verkshantering inför och efter utlån, depositioner och logistik.

FÖRÄNDRINGAR

Under året har arbetet med utställningsformgivning utvecklats. En ateljé för arbete med digitala ritningar och skalenliga modeller har skapats. Här finns även plotterskrivare för utskrift av plottertext på vägg. I samråd med ansvarig curator tar tekniker fram förslag på scenografisk utform-

ning av utställningsrummet med färg- och materialprover. Ateljén möjliggör ett större fokus på scenografisk gestaltning i utställningar där det är motiverat, men även hängningsarbetet i mer traditionellt utformade utställningar underlättas av modellarbetet.

Maskinparken i verkstaden har uppdaterats och arbetsmiljön där har förbättrats. Nya verktyg (slipmaskin, bormaskin, tigersåg, dammsugare, stativ för kapsåg) har köpts in och ombyggnad av spånutsug har planlagts.

UTSTÄLLNINGAR

Under året har teknikfunktionen deltagit i arbetet kring sex nya utställningar. De utställningar som krävde mest utställningstekniskt arbete var *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva* och *Rembrandt Batavernas trohetsed*.

Tove Jansson. Lusten att skapa och leva utmärker sig genom den omfattande scenografiska gestaltningen, som var unik för den version av utställningen som visades på Göteborgs konstmuseum. Tekniker Arthur Ragnarsson formgav den scenografiska utformningen i samverkan med ansvarig curator.

Utställningen *Rembrandts Batavernas trohetsed* innebar särskilda insatser kring säkerhetsarbete på grund av verkets storlek, ikonstatus, ålder och höga värde. Rembrandtutställningen ställde stora krav på såväl utställningsteknik som säkerhet.

Tekniker Anders Hammarstrand och tekniker Arthur Ragnarsson under installering i **Någon sorts kunskap. Nya verk i samlingen.**

Inlånet medförde bland annat särskilda krav på montering. Utställningen formgavs med en särskilt framtagna väggfärg, punktbelysning och en nytillverkad monter för grafik. Vidare prövades en ny form av hållare för verkstexter med inbyggd belysning.

För utställningen *Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner* formgav Ragnarsson bland annat en genomgående, diagonal vägg i utställningsrummet i samråd med ansvarig curator. Även i övriga utställningsprojekt bidrog tekniker

till utformning med förslag på väggfärg, idéer och modellarbete.

SAMLINGEN

Omhängningar har under året framför allt gjorts på våning fem och sex i samband med utställningen *Rembrandts Batavernas trohetsed*. Även i samband med utställningen *Någon sorts kunskap. Nya verk i samlingen* har omhängningar gjorts. (Se rubriken "Omhängningar".)

Fastighet

Göteborgs konstmuseum uppfördes 1923 och har byggts till i två omgångar 1968 och 1996. Verksamheten ställer stora krav på byggnaden vad gäller bland annat säkerhet, klimat och tillgänglighet. Övervakning måste kontinuerligt göras för att säkerställa att byggnaden uppfyller de krav som ställs. Återkommande sker förbättringar för att uppdatera fastigheten efter nutida krav. Byggnadens skick bevakas i dialog med fastighetsförvaltaren Higab.

Under året har en godkänd utrymningsväg skapats genom ombyggnation av teknikerutrymmena. I samband med det kunde en ateljé för utställningsformgivning skapas.

MAGASIN

Göteborgs konstmuseum lider fortsatt brist på ändamålsenliga magasin för samlingen. För närvarande hyrs externa magasin, vilket innebär att samlingen blir mindre tillgänglig för personal, forskare och gästcuratorer. Externt placerade

magasin innebär även större kostnader för hyra, transporter och hantering förutom en ökad belastning på föremålen. Fortfarande råder dessutom platsbrist och avsaknad av lämpliga förvaringsmoduler. I underlag för förstudien inför en planerad om- och tillbyggnad av Göteborgs konstmuseum ingår behovet av magasin i anslutning till museets huvudbyggnad för att effektivisera drift, god föremålssäkerhet, hållbart bevarande och ekonomi.

Bristen på plats för magasinering av konstverk med behov av full klimatisering har under åren blivit särskilt påtaglig då bland annat många konstverk återtagits från deposition. För att lösa problemet har magasinssytan hos extern leverantör utökats samtidigt som interna magasin omorganiserats med nya hyllsystem. Ytterligare utökade ytor för magasinering externt har planerats för 2018. De transportlådor som museet använder vid in- och utlån skall enligt kontrakt förvaras klimatiserat vid inlån. Även i detta fall har museet brist på anpassade ytor. Behovet har påtalats inom kulturförvaltningen museisektor.

Säkerhet

Säkerhetsarbetet är en förutsättning för den verksamhet som bedrivs vid Göteborgs konstmuseum. För bevarande av samlingen, men även för att kunna göra utställningar med inlån av konstverk, krävs att de krav som ställs av samarbetspartner, internationellt arbetande institutioner och försäkringsbolag uppfylls. Enhetschefen för kommunikation, teknik och säkerhet har ett övergripande ansvar för arbetet. Vidare har fastighets- och säkerhetssamordnare ett operativt uppdrag kring säkerhetsfrågor. Fastighets- och säkerhetssamordnare ansvarar även för uthyrning av lokaler i samband med event samt för av- och påbyggnad av teknisk utrustning. Museets tekniker är delaktiga i utveckling av lokalernas användbarhet och säkerhet.

Säkerhetsfrågor har behandlats i den operativa säkerhetsgruppen och detta möte har regelbundet kompletterats med stormöten där aktuella ämnen tas upp med hela bevakningspersonalen. Under året har även bevaknings- och larmtjänster upphandlats, vilket krävt insatser

från museets fastighet- och säkerhetssamordnare. Som tidigare nämnts krävde utställningen *Rembrandts Batavernas trohetsed* särskilda insatser vad gäller säkerhetsarbete, innefattande planering, intagning, uppackning, installering och bevakning.

KLIMAT

Klimat är en viktig del av museets säkerhetsarbete. För att garantera att museets samling, såväl som till utställningar inlånade verk, inte utsätts för onödiga risker eller påverkan övervakas museets klimat enligt gällande krav. Konservator arbetar kontinuerligt tillsammans med andra sakkunniga hos fastighetsförvaltaren Higab, energieffektiviseringsföretaget KTC och analys- och teknikkonsultföretaget WSP för att utveckla och förbättra klimatsstyrning och energieffektivisering. (Se rubriken "Konservering".)

Miljö- arbete

Göteborgs konstmuseums miljöarbete följer en handlingsplan som uppdateras årligen. Till åtgärderna hör återanvändning av transportlådor, liksom fortsatt utfasning av glödlampor till förmån för energisparande LED-armatur.

Vän- föreningar

KONSTMUSEETS VÄNNER

Föreningen Konstmuseets Vänner i Göteborg bildades 1942 och stöder Göteborgs konstmuseum genom inköp av konstverk till samlingen efter förslag från museet. Ordförande är Torbjörn Molander. Eva Lekvall avgick som sekreterare under våren. Lekvall ersattes av Anna Wallin Hallgren som deltidсанställd för föreningens kansli. Museichefen är adjungerad ledamot i vänföreningens styrelse.

Vänföreningens volontärarbetare har under 2017 utfört ett ovärderligt arbete vid förhandsvisningar, kursstarter, kursavslutningar och medlemsträffar, vid vänföreningens julavslutning och inte minst vid vänföreningens 75-årsjubileum.

Medarbetare vid Göteborgs konstmuseum föreläser för vänföreningens medlemmar i en konstkurs som hålls varje termin. Under våren genomfördes konstkursen på måndagar och tisdagar i konstmuseets hörsal. Vårens kurs hade tema "Hur blir det konst?" och för höstens kurs var temat "Med avstamp i Rembrandts 1600-tal".

Liksom tidigare år har Konstmuseets Vänner under året arrangerat ett flertal förhandsvisningar, vänträffar samt kortare och längre resor både inom landet och i Europa. En vänträff med tidi-

gare museichef docent Björn Fredlund anordnades, liksom besök vid Göteborgs Auktionsverk under vår och höst. Föreningens medlemmar bjöds på förhandsvisningar av *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva, Stadslandskap. Fragment, minnen, visioner, Julia Peirone. Girls, Girls, Girls* och *Sten A Olssons kulturstipendium 2017*. Dagsresor till Malmö och Lund, Kinnekulle, Bohuslän, Fredrikstad och Moss, Halmstad och Oslo anordnades. De längre resorna gick till Benelux, Island, Tyskland och Kanada.

BARNBOKSBILDENS VÄNNER

Barnboksbildens Vänner (BBV) är en ideell vänförening till Göteborgs konstmuseum som arbetar för att öka kunskapen om barnboksillustrationer samt stimulera intresset för dessa. Under 28 år har föreningen donerat originalillustrationer till museet och den unika samlingen omfattar i dag över 2 000 barnboksbilder av ett åttio-tal nordiska konstnärer. I första hand förvärvas hela sviter av bilder till en barnbok. Alla förvärv föregås av ett godkännande från museets sida. Föreningen har runt 300 medlemmar. Ordförande

är Margaretha Dahlström och museets intendent för samlingar ingår i styrelsen.

Föreningen har under året haft flera möten och aktiviteter. I samband med årsmötet den 27 mars på Göteborgs konstmuseum höll den norske barnboksillustratören Akin Dutzakin ett föredrag med rubriken "Hvorfor er jeg her". På vårmötet den 30 maj talade barnboksillustratören och författaren Catarina Kruusval på temat "Det trivsamma rummet". Den danska barnboksillustratören Dorte Karrebaeck höll föredrag på höstmötet den 25 oktober. Hon talade om "Fordelen ved at være ordblind, er at tegne misforståelser". På adventsmötet den 7 december talade barnboksillustratören Emma Hanquist och författaren Lina Ekdahl om sin gemensamma bok *Vi smular, vi härmar en gök*.

Den 15 mars var föreningen inbjuden till en visning av museets utställning *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva*.

BBV deltog i Bok & Biblioteksmässan med egen monter för att informera om föreningen. Under året har föreningen arbetat med vandringsutställningen *Hemma i bilderboken*. Utställningen, som beräknas vara klar att visas 2018, består av bilder som BBV donerat till Göteborgs konstmuseum. Museet har bidragit med fotografering av alla verk som ingår i utställningen.

Föreningen har under året donerat bilderna till boken *Idiot* av danskan Dorte Karrebaeck, *Bibel pauperum nova, Bibel för de fattiga i anden* av samma illustratör samt Emma Hanquists bilder till *Vi smular, vi härmar en gök*.

Resor

Forskningsledare Kristoffer Arvidsson

Hearing på Vitterhetsakademien, Stockholm 6 september.

Studieresa till inom projektet Filmens Göteborg, Oslo 24–25 oktober.

Möten på Nationalmuseet i Warszawa 4–5 december.

Konservator måleri Malin Borin

Deltagande i workshop, *The practical ramifications of solvent effects on paint films*, Nationalmuseum, Stockholm 15–17 februari.

Kurirresa till Statens Museum for Kunst, Köpenhamn, 2–3 januari.

Resa i samband med inlån av Rembrandt-målning, Rijksmuseum, Amsterdam 28 februari.

Resa i samband med inlån av Rembrandt-målning, Nationalmuseum, Stockholm 3 april.

Deltagande i ICOM-CC 18th triennial conference Copenhagen, *Linking Past and Future*, Köpenhamn 4–8 september.

Kurirresa till Moderna Museet, Stockholm 20 september.

Kurirresa till Groninger Museum, Groningen, 4–5 december.

Intendent samlingar och

forskningssamordnare Per Dahlström

Kurirresa till New York 1–6 oktober.

Tf museichef Anna Hyltze

Deltagande i Muscon-konferens, möte med Ateneums chef Susanna Pettersson, forskare Anna-Marie von Bonsdorff och projektledare Anne-Marie Pennonen samt möte med intendent Anu Utriainen angående Ateneums nyhängning av samlingarna, Helsingfors 20–23 september.

Kommunikatör Helene Karlsson

Vårmöte, Sveriges Museer, Södertälje 25–27 mars.

Solveig Lehtonen

Studieresa inom Nätverket för samlingar Kulturförvaltningen till M/S Museet for Søfart i Helsingör 6 april.

Intendent (pedagogik) Philippa Nanfeldt

Dissemination Conference on Intercultural Dialogue, EU-seminarium arrangerat av VGR, Klara Strand, Stockholm 16 maj.

Kurirresa till Hamburger Kunsthalle 23–24 maj.

Intendent Eva Nygårds

Kurirresa till San Francisco Museum of Modern Art 6–15 juni.

Nordic Registrars Meeting, Stockholm 27–28 april.

Möten på Nationalmuseet i Warszawa 4–5 december.

Marknadsförare Malin Opperud

Studieresa med Museibutikens personal samt avdelningschef, Köpenhamn 21–22 augusti.

Konservator papper Mariateresa Pullano

Delatagande i IADA International Symposium *From Generation to Generation – Sharing Knowledge, Connecting People*, Oslo 3–5 maj.

Delatagande i *Gels in Conservation*, Emmanuel Centre, London 16–18 oktober.

Gästkollega hos Riksantikvarieämbetet.

Föremålsregistrator Kalle Våljemark

Museernas vårmöte 2017, Södertälje 25–27 april.

Konservator måleri Petra Waern

Studieresa inom Nätverket för samlingar Kulturförvaltningen till M/S Museet for Søfart i Helsingör 6 april.

Kurirresa till Statens Museum for Kunst, Köpenhamn 27–28 april.

Deltagande i Nordiska Konservatorsförbundet Svenska sektionens, NKF-s, årsmöte och General Assembly för ECCO European Confederation for Conservation, Armémuseum, Stockholm 15–16 maj.

Kurirresa till J.F. Willumsens Museum, Frederikssunds kommun, Danmark 29–30 augusti.

Kurirresa till Petit Palais Musée des Beaux-Arts de la Ville de Paris, Paris 5–6 september.

Samlingsforum, temat *Magasin – nyckel till historia och framtid*, Skissernas Museum, Lund 22–23 november.

Utställningskoordinator Britt-Marie Widén

Kurirresa till Fondation Beyeler, Basel 11–13 januari.

Kurirresa till Denver Art Museum, Denver, USA 12–18 oktober.

Fort- bildning

Personalen deltog i en gemensam utbildning med Tomas Jordan under rubriken "Konflikthantering och kommunikation", Göteborgs konstmuseum 28 augusti.

Konstpedagog Lisbet Ahnoff

"Att ställa ut religiösa föremål på museum", Helena Wangefeldt Ström, föreläsning och samtal, Röhsska museet, Göteborg 12 december.

Konservator måleri Malin Borin

Nätverksträff, Nätverket för samlingar i Kulturförvaltningen, intendent Anneli Blom och samlingsregistrator Cilla Ingvarsson presenterade arbetet inför ombyggnad av entrén och akvariet, 11 oktober.

Kulturförvaltningen Göteborgs utbildning "Förbättrad samverkan", Göteborgs stadsmuseum 17 oktober.

Konstpedagog Sofia T. Buhre

"Att ställa ut religiösa föremål på museum", Helena Wangefeldt Ström, föreläsning och samtal, Röhsska museet, Göteborg 12 december.

Konstpedagog Freja Holmberg

PRIO 0 till 18, barnkulturkonferensfestival arrangerad av VGR, Göteborg 6–8 september.

"Att ställa ut religiösa föremål på museum", Helena Wangefeldt Ström, föreläsning och samtal, Röhsska museet, Göteborg 12 december.

Kommunikatör Helene Karlsson

Föreläsning med genusfotografen Tomas Gunnarsson, 3 mars 2017.

Grundkurs i normkritik, Kvinnofolkshögskolan 11 maj och 8 juni 2017.

Mötesplats kommunikation, Göteborgs Stad, 29 september 2017.

Trendrapport om ungdomar, Konsument och Medborgarservice Göteborgs Stad, 14 november.

Konstpedagog Jonna Kihlsten

PRIO 0 till 18, barnkulturkonferensfestival arrangerad av VGR, Göteborg 6–8 september.

"Att ställa ut religiösa föremål på museum", Helena Wangefeldt Ström, föreläsning och samtal, Röhsska museet, Göteborg 12 december.

Solveig Lehtonen

Workshop i packning och hantering av museiföremål, Studio Västsvensk Konservering, 14 december.

Intendent (pedagogik) Philippa Nanfeldt

PRIO 0 till 18, barnkulturkonferensfestival arrangerad av VGR, Göteborg 6–8 september.

"Att ställa ut religiösa föremål på museum", Helena Wangefeldt Ström, föreläsning och samtal, Röhsska museet, Göteborg 12 december.

Konservator papper Mariateresa Pullano

"Förbättrad samverkan", Göteborgs stadsmuseum 17 oktober.

Nätverksträff, Nätverket för samlingar i Kulturförvaltningen, intendent Anneli Blom och samlingsregistrator Cilla Ingvarsson presenterade arbetet inför ombyggnad av entrén och akvariet, 11 oktober.

Konservator måleri Petra Waern

Funktänk! Inspiration och Workshop, Göteborgs stadsmuseum 6 februari.

"Förbättra arbetsmiljön och minska sjukskrivningstal", workshop anordnad av Göteborgs Stad stadsledningskontoret på uppdrag av kommunstyrelsen, Traktören, Göteborg 21 februari.

"Kränkande särbehandling", Kulturförvaltningen, Göteborgs Stad, Göteborgs stadsmuseum 23 februari.

"Förbättrad samverkan", Kulturförvaltningen, Göteborgs Stad, Göteborgs stadsmuseum 10 oktober och Göteborgs stadsbibliotek 17 oktober.

Göteborgs Stad, Sacorådet, utbildning gällande tillägget i arbetsmiljölagen, "AFS 2015:4", Arbetsmiljömedicin, Göteborgs universitet, Medicinareberget 21 mars, Sacorådet, Stampgatan Göteborg 5 april, 2 maj och 12 okt samt "Det nya samverkansavtalet 2017", 25 oktober.

"Demokrati och mänskliga rättigheter", Göteborgs Stad stadsledningskontoret på uppdrag av kommunstyrelsen, Göteborgs Stadsteater, 30 november.

Nätverksträff, Nätverket för samlingar i Kulturförvaltningen, intendent Anneli Blom och samlingsregistrator Cilla Ingvarsson presenterade arbetet inför ombyggnad av entrén och akvariet 11 oktober.

Med- arbetare

2017 genomgick Göteborgs Stads museer en organisationsförändring och enheterna på Göteborgs konstmuseum ändrades i två steg med början 1 september och stod klar 1 december.

Vid Göteborgs konstmuseum har följande personal varit anställd under 2017:

Ledning

Isabella Nilsson, museichef, till och med 31 maj
Anna Hyltze, tf. museichef, från 27 mars
Susanne Fägersten Sabel, tf. museichef, 27 mars–31 augusti

Medarbetare

Emelie Arendorff Runnerström, konstpedagog
Curran Arnett, tekniker
Kristoffer Arvidsson, forskningsledare
Malin Borin, konservator måleri
Arne Bourghardt, tekniker, avgick med pension 28 april
Cornelia Cederleuf, administratör, forskare
Per Dahlström, intendent samlingen och forskningssamordnare
Susanne Fägersten Sabel, enhetschef kommunikation, teknik och säkerhet

Malin Gustafsson, kommunikatör tjänstledig 2017

Sandra Gustafsson, vikarierande receptionist från 1 november

Anders Hammarstrand, tekniker, inlånad från Röhsska museet

Freja Holmberg, konstpedagog

Anna Hyltze, enhetschef och intendent

Helena Karlsson, receptionist/administratör

Helene Karlsson, kommunikatör

Jonna Kihlsten, vikarierande konstpedagog från 14 augusti

Daniel Landahl, fastighets- och säkerhetssamordnare

Solveig Lehtonen, tekniker

Philippa Nanfeldt, intendent konstpedagogik, enhetschef från 1 december

Håkan Nilsson, lokalvårdare, inlånad från Röhsska museet

Bue Nordström, butiksassistent tjänstledig från 1 september

Eva Nygårds, intendent utlån

Malin Opperud, marknadsförare

Anna Petters, föremålstekniker med depositionsansvar

Mariateresa Pullano, konservator papper
 Camilla Pålsson, vikarierande intendent
 utställningar från 21 augusti
 Arthur Ragnarsson, tekniker
 Eva Ranglin, bibliotekarie
 Mia Rådström, vikarierande butiksassistent
 från 1 september
 Hossein Sehatlou, fotograf
 Maggie Singer, receptionist
 Johan Sjöström, intendent utställningar
 tjänstledig från 22 september
 Julia Svensson, ekonom
 Åse Vester, administratör tjänstledig 2017
 Susanne Stenbäcken, konservator inlånad från
 Röhhiska museet
 Kalle Våljemark, föremålsregistrator
 Petra Waern, konservator måleri
 Marie Wallgren, receptionist
 Britt-Marie Widén, utställningskoordinator
 Fredrik von Zweigbergk, butiksforestandare

Timanställda pedagoger och värdar: Lisbet
 Ahnoff, Fredrika Almqvist, Sofia T. Buhre,
 Matilda Ekelöw, Ida Gudmundsson, Ester-Lee
 Heller, Elisabeth Lindstrand, Vered Machluf och
 Johannes Nordholm.

Språkvärdar: Amjad Eshmawi, Kalle Kinnunen
 och Sucad Omar.

Timanställda i reception och butik: Frida
 Bladby, Sofia T. Buhre, Alexander Gustafsson,
 Sandra Gustafsson, Anne Hakosalo, Madeleine
 Holm, Olivia Jaensson, Cecilia Jonsson, Kalle
 Kinnunen, Gustav Lejelind, Amy Mason,
 Elizabeth Nasimbwa, Mia Rådström och
 Madeleine Ulrici Jostedt.

Timanställda tekniker: Arne Bourghardt, Joel
 Danielsson, Daniel Grizelj, Dorota Lukianska,
 Hannes Nilsson, Lennart Pettersson och
 Magdalena Ågren.

Bokslut

Resultat (belopp i tkr)	Bokslut 2017	Budget 2017	Avvikelse	Bokslut 2016	Bokslut 2015	Bokslut 2014
Intäkter	23 304	21 528	1 776	21 039	22 284	26 328
varav entréintäkter	4 168	3 300	868	2 646	3 174	5 130
Kostnader	39 808	37 839	-1 969	37 984	41 190	42 118
Nettokostnad	16 504	16 311	-193	16 945	18 906	15 790
Kommunbidrag	16 311	16 311	0	16 094	15 776	15 500
Resultat	-193	0	-193	-851	-3 130	-290

Volymtal/nyckeltal	2017	2016	2015	2014
Antal anläggningsbesök	248 879	202 880	220 475	251 318
varav verksamhetsbesök, totalt	213 253	167 013	180 378	208 372
varav verksamhetsbesök, barn och unga	44 216	33 956	34 221	41 907
Deltagare i pedagogiska aktiviteter, barn och unga	19 305	17 069	15 006	17 390
Antal aktiviteter totalt, hemarena	1 364	1 054	990	1 117
varav utställningar	13	16	15	18
varav pedagogiska aktiviteter, barn och unga	743	664	588	699
varav övriga aktiviteter	608	374	387	400
Antal aktiviteter vid uppsökande verksamhet	14	0	0	43
Öppethållande, antal timmar per vecka	41	41	41/48	41/48
Unika träffar på hemsidan	467 400	216 885	128 615	124 303
Uthyrning lokaler, antal timmar	50	108	90	88
Antal besök i andra kommuner	6	17	15	9
Nöjd kundindex	-	-	79	-
Antal besök per årsarbetare	8 081	6 482	6 911	8 377
Antal besök per öppen timma	118	96	101	116
Kostnad per besök	66	84	86	62
Kostnad per öppen timma	7 840	8 019	8 594	7 214

Göteborgs konstmuseum har haft ett mycket välbesökt år 2017 och ökat sina anläggningsbesök med 23 procent. Ökningen syns även i besök av barn och unga som ökat med 30 procent. Den utställning som lockat flest besök under året var *Tove Jansson. Lusten att skapa och leva* (separat entréavgift). Till utställningen gjorde Göteborgs konstmuseum sin hittills största pedagogiska satsning med ett omfattande utbud av pedagogiska aktiviteter som språkvårdskap, workshops, visningar, föreläsningar, museielektioner med mera. Satsningen möjliggjordes genom ekonomiskt stöd från Sten A Olssons stiftelse för Forskning och Kultur. Utställningen besöktes av 52 430 personer varav 39 procent var barn och unga. Mer än en fjärdedel av besökarna deltog i en pedagogisk aktivitet och 22 procent besökte Göteborgs konstmuseum för första gången. 95 procent av besökarna tyckte att utställningen uppfyllde eller överträffade deras förväntningar enligt genomförd besöksundersökning.

Museets har totalt sett haft en kraftig ökning av deltagare i den pedagogiska verksamheten jämfört med föregående år, en ökning med 13 procent deltagande barn och unga respektive 92 procent deltagande vuxna. Antalet aktiviteter för vuxen publik har också ökat 63 procent, vilket har sin förklaring i det stora antal utställningsintroduktioner som genomfördes till Tove Jansson-utställningen. Utöver detta har museet arbetat med satsningar som sommarlovssatsningen riktad till unga i ett gemensamt projekt med Göteborgs Konsthall. En pilot har också genomförts med skolor i Biskopsgården för att utveckla metoder att nå fler barn och unga i socialt utsatta områden.

Antalet besök till övriga tillfälliga utställningar och samlingen har också varit höga. Totalt ökade andelen besök med årsbiljett med 49 procent. Ökningen tillskrivs bland annat utställningen *Rembrandts Batavernas trohetsed* som möjliggjordes genom ekonomiskt stöd från Västra Götalandsregionen, samt höstens uppmärksammade utställning *Julia Peirone. Girls, Girls, Girls*.

Rembrandt – mästare och inspiratör

Med sitt suggestiva ljusdunkelmåleri och sin berörande kraft räknas Rembrandt van Rijn till en av barockens främsta mästare. Han är representerad i Göteborgs konstmuseum med en målning och ett åttiotal grafiska blad. Under 2017–2018 visades en utställning kring Rembrandts *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis*. Detta sena mästerverk inlånat från Konstakademien i Stockholm presenterades i ett sammanhang bestående av målningar och grafik av Rembrandt, hans elever och samtida från Göteborgs konstmuseums samling och Göteborgs Stad. Följande text bygger på material kring utställningen.

Rembrandt anses vara en av barockens främsta mästare, inte bara som målare utan också som tecknare och grafiker. Genom sin innovativa teknik triumferar han som ljusskildrare och uttolkare av mänskliga känslor. Rembrandts bibliska och historiska motiv, liksom hans porträtt och självporträtt, ger uttryck åt det grandiosa, dramatiska och våldsamma men också åt sorg, medkänsla och självvrannsakan.

Rembrandt Harmenszoon van Rijn föddes 1606 i Leiden i den holländska republiken (De sju förenade provinserna) i nuvarande Nederländerna. Han var det åttonde barnet i en syskonskara på nio. Fadern var mjölnare och modern dotter till en bagare. Familjen var relativt välbärgad. Modern var katolik men fadern tillhörde den reformerta kyrkan.

Efter skolgången skrevs Rembrandt in vid hemstadens universitet men avbröt studierna för att utbilda sig till målare. Under tre år var han lärling hos historiemålaren Jacob van Swanenburgh i Leiden. Därefter studerade Rembrandt under sex månader för Pieter Lastman i Amsterdam. Tillbaka i Leiden etablerade han sig omkring 1625 som självständig mästare tillsammans med Jan Lievens. Tre år senare började Rembrandt ta emot elever och fortsatte att göra så under hela sin karriär.

Rembrandt inledde sin bana med små målningar med bibliska motiv. I dessa märks influenser från Rubens och Caravaggios nederländska efterföljare. Utan att någonsin ha besökt Italien utvecklade Rembrandt ljusdunkeltraditionen från Caravaggio i ett måleriskt handlag som med åren blev allt friare.

1629 upptäcktes Rembrandt av statsmannen Constantijn Huygens, som förmedlade viktiga uppdrag för hovet i Haag. I slutet av 1631 flyttade konstnären till Amsterdam med dess växande konstmarknad. Rembrandt nådde där berömmelse med gruppporträttet *Doktor Tulps anatomi-lektion* (1632). Han sålde verk genom konsthandlaren Hendrick van Uylenburgh och gifte sig med dennes kusin, Saskia Uylenburgh, 1634.

Saskia kom från en fin familj – fadern var advokat och borgmästare i Leeuwarden – så äktenskapet innebar ett kliv upp på samhällsstegen. 1634 blev Rembrandt också medborgare i Amsterdam och medlem av målargillet.

1642 utförde han sitt mest berömda verk, *Nattvakten (Kapten Banning Cocqs skyttegille)*. Trots det stora riskspelet att inte avbilda alla medlemmarna i gillet likvärdigt, som var brukligt, utan istället organisera dem som figurer i en levande komposition, blev målningen en stor framgång. Men redan samma år bröts Rembrandts uppåtgående framgångskurva. I juni 1642 dog Saskia vid 29 års ålder och Rembrandts produktion minskade efter den svåra förlusten. Tre av deras barn hade dessutom dött i späda ålder och Rembrandt tog hand om den överlevande sonen Titus. Saskia hade gett Rembrandt tillgång till sonens arv på villkor att Rembrandt inte gifte om sig.

Efter hustruns död anställde Rembrandt Geertje Dircx som hushållerska men relationen präglades av en sönderslitande konflikt. Geertje anklagade Rembrandt för att ha brutit ett löfte om giftermål, vilket ledde till en juridisk strid som Rembrandt vann. Geertje spärrades in på en kvinnoanstalt under fem år. Istället anställde han den betydligt yngre Hendrickje Stoffels som blev hans hushållerska, älskarinna och modell.

Den avtagande produktionen gjorde att inkomsterna dalade och Rembrandt hamnade i ekonomiska svårigheter. Rembrandt kunde inte betala lånen för det hus på Breestraat i Amsterdam som han och Saskia köpt 1639. Trots att huset och hans omfattande konstsamling auktionerades bort 1656 kunde han inte betala alla skulder. Rembrandt flyttade till ett enklare boende i ett område med många mennoniter och judar som blev hans modeller. Titus och Hendrickje startade en konsthandel som sålde Rembrandts verk.

Hendrickje dog 1663 vid 37 års ålder under ett böldpestutbrott och Titus avled fem år senare, endast 26 år gammal. Rembrandt gick ur tiden den 4 oktober 1669 i Amsterdam vid 63 års ålder. Vid sin död var han långt ifrån lika framgångsrik

Rembrandt Harmensz. van Rijn, holländsk 1606–1669, **Batavernas trohetsed till Claudius Civilis**, 1661–1662, olja på duk, 196 × 309 cm, donerad 1798 till Konstakademien i Stockholm av fru Anna Johanna Peill, född Grill, änka till herr Henrik Wilhelm Peill, till minne av hennes framlidne make, deponerad vid Nationalmuseum, Stockholm.

som under sina glansdagar. Rembrandt tog sig under de sista åren fram endast tack vare en liten men trogen kundkrets.

STIL OCH TEKNIK

Rembrandt utvecklade tidigt en egen stil präglad av ljusdunkelmåleriets dramatiska ljusbehandling, men det är i sina sena verk som han på allvar frigjorde det måleriska föredraget i synliga penseldrag och skrapningar.

I Rembrandts sena måleri kontrasteras mjukt målade partier mot kraftfullt modellerade avsnitt. Konstnären skissade upp motivet tunt i färg mot en tonad grund. I lager på lager av valörer och färger byggde han upp ljusverkan med ljusformer, slagskuggor och reflekterat ljus. Färgskalan är dämpad i ett fåtal jordfärger och blyvitt med inslag av rött. Skuggorna målades tunt i transparent färg för att ge djupillusion. Ljuset målades däremot pastost. Rembrandt lade ofta på färgen med målarkniv och skrapade också i färgen med penselskaftet. Han excellerar i att framställa hudens skiftningar och skimrande guldbrokader utan att måla ut varje detalj. I guldkedjor, guldbroderier och andra material lät han ljuset spela i levande reflexer. Trots att Rembrandts sena stil idag ses som förebådare av modernismen, betraktades den under hans levnad som omodern då ett mer polerat franskt måleri tog över marknaden. Bland Rembrandt sena verk utmärker sig de självvrannsakande självporträtten, de existentiellt laddade bibliska scenerna och helgonporträtten.

BATAVERNAS TROHETSSED TILL CLAUDIUS CIVILIS

Rembrandts sista stora uppdrag blev målningen till Amsterdams nybyggda och mycket påkostade rådhus. Från konstnärens sida var det en stor satsning som, till skillnad från *Nattvakten* ett par decennier tidigare, slog fel.

Uppdraget att utsmycka rådhusets fyra väggfält hade ursprungligen gått till Rembrandts elev Govert Flinck, enligt ett program som tagits fram av poeten Joost van den Vondel. Då Flinck hastigt dog delades uppdraget mellan bland andra Jacob Jordaens, Jan Lievens och Rembrandt. Rembrandt tilldelades en scen ur batavernas uppror mot romarna, som målas upp av den romerske historikern Tacitus.

Scenen beskriver hur bataverna om natten svär en trohetsed till sin rebelledare Claudius (Gaius) Julius Civilis i en "helig lund" under "barbariska riter":

Civilis sammankallade stamhövdingarna och frihetskämparna bland folket till en helig lund med en festmåltid som förevändning, och när han såg att den nattliga festyran gripit deras sinnen, började han tala om deras stams heder och ära, och han fortsatte med att räkna upp de oförrätter de lidit. Hans ord väckte stort bifall, och han band dem alla samman genom fosterländska eder och barbariska riter.

Den historiska scenen fungerade som bakgrund till det samtida protestantiska Hollands frigörelse från det spanska väldet. 1581 hade sju nordliga provinser i det spanska habsburgska riket brutit sig ur och bildat republiken De sju förenade provinserna.

I stället för att fullfölja Flincks påbörjade duk valde Rembrandt att framställa en egen komposition. Rembrandt har i målningen använt ljuset för att understryka ögonblickets högtidliga allvar när bataverna svär en trohetsed till sin enögde rebelledare.

I *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis* får Rembrandts sena teknik ett av sina mest stor slagna uttryck. Rembrandt har skildrat en scen av stolthet och upprorskänsla. Claudius Civilis tronar som en enögd kung i en hög huvudbonad. Med höjda svärd stämmer hans anhängare in i en högtidlig ed. De är grupperade runt ett långsmalt bord på ett sätt som leder tankarna till nattvards-

motivet. Den ensamma ljuskällan är gömd bakom en man som sitter hitom bordet. Det är en brokig skara av enkla människor. Deras ansiktsuttryck är övertygade, andaktsfulla och i vissa fall oroliga eller uppslupna. Det måleriska handlaget är häpnadsväckande grovt. Vissa partier är endast antydda medan andra är pastost modellerade. Det starka ljuset binder samman figurerna. Med den uppreste Claudius och figurerna framför bordet skapas en rytmisk variation i kompositionen.

Karaktäristiken av stamhövdingen Claudius och hans anhängare är allt annat än idealiserad. De framstår som vanliga människor snarare än hjältar. Claudius, som var blind på ena ögat, avbildas också med sitt "lyte" väl synligt, inte som av tradition i profil. Som framgår av en skiss i München, som Rembrandt troligen gjorde under arbetets gång, utgör verket bara en mindre del av den ursprungliga målningen. Av skissen kan vi sluta oss till att Rembrandt gjort flera ändringar. Bordet har förlängts åt vänster, figurer har lagts till.

Rembrandt utförde målningen 1661–1662. I juli 1662 monterades den på plats men plockades ner efter en kort tid. Den kom aldrig att sättas tillbaka. Bristande respekt för ämnet, avsaknad av heroisering och att målningen gav ett ofärdigt intryck har angetts som tänkbara skäl till beställarnas missnöje.

Rembrandteleven Jürgen Ovens fick i uppdrag att på kort tid måla det verk som ersatte Rembrandts refuserade målning 1663. Ovens version är utförd i ett ljusdunkelmåleri i Caravaggios tradition. Bataverna bär praktfulla rustningar. Måleriet har en mer polerad finish enligt tidens mode. I kontrast framgår Rembrandts djärva angreppssätt: det råa, delvis skissartade måleriet med stark reliefverkan.

Efter att målningen refuserats skar konstnären ner duken till ett mer hanterligt format för att kunna sälja den. Av den 5 x 5 meter stora målningen återstår en duk som mäter cirka 2 x 3 meter. Runt den centrala scenen fanns i den ursprungliga målningen valv som inramade händelsen och i förgrunden en trappa, vilket gav betraktaren

Rembrandt Harmensz. van Rijn, holländsk 1606–1669,
Riddaren med falken, 1660-tal, olja på duk, 98,5 x 79 cm,
gåva av Gustaf Werner och enskilda konstvännar 1921,
Göteborgs konstmuseum, GKM 0698.

ett perspektiviskt avstånd till scenen. Nu kommer vi gestalterna mycket nära. I målningen skymtar fortfarande en uppspänd baldakin.

Målningen såldes på en auktion i Amsterdam till köpmannen Nikolaas Kohl 1734. När hans änka, Sophia Grill, avled 1766 ärvdes den av hennes släktingar och skickades till Sverige. Den var under det sena 1700-taket deponerad på Konstakademien och påverkade generationer av svenska konstnärer. I Elias Martins skildring av Gustav III:s besök i Konstakademien 1780 kan målningen ses i bakgrunden. Kungen lånade målningen till slottet 1785 men några år senare var den tillbaka på akademien efter att Anna

Johanna Peill, född Grill, 1798 donerat målningen till Konstakademien till minne av sin make Henrik Wilhelm Peill. Sedan 1864 har målningen varit deponerad på Nationalmuseum.

Vid sidan av *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis* visades i utställningen ett antal andra verk av Rembrandt, hans elever och samtida, som här beskrivs.

REMBRANDT, RIDDAREN MED FALKEN

I Göteborgs konstmuseum finns en målning av Rembrandt från samma tid som *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis*, utförd omkring 1661. Den kallas *Riddaren med falken* men föreställer troligen ett helgon. Även i denna mindre målning spelar Rembrandt ut sitt breda måleritek-niska register för att gestalta mänskliga känslor.

Den skäggprydda riddaren möter oss med en blick som tycks se igenom allt. Han är frontalt avbildad, stående i halvfigur strax till höger om bildens mittaxel. Mannen bär en mörk mantel och ett glimmande kors i ett band om halsen. På huvudet har han en röd baret med svart kant krönt av en strutsfjäder. På den handskklädda vänsterhanden som han håller framför sig sitter en falk med huva. Högerhanden vilar på höften med tummen om bältet. I bakgrunden skymtar en häst i profil och en ridknekt.

Bakgrunden med hästen och ridknekten präglas av rörelse medan riddaren utstrålar ett stoiskt lugn. Scenen är höljd i dunkel men ett skarpt ljus träffar mannens ansikte och får den vänstra ansiktshalvan att lysa upp medan den högra ligger i skugga. Riddaren ser rakt mot betraktaren. Lysande som av ett inre ljus tycks han höjd över den fysiska verkligheten, som om han sett den materiella världens tomhet.

I sin stilla upphöjdhet kan gestalten påminna om Kristusframställningar. Mycket talar för att målningen ingår i Rembrandts svit av religiösa motiv från sent 1650- och tidigt 1660-tal och att det är helgonet Sankt Bavo, skyddshelgon för

Gent, som framställs. Utmärkande för dessa religiösa bilder är hur Rembrandt frångått den romersk-katolska traditionens sätt att framställa helgon som upphöjda med lysande glorian för att istället betona helgonets mänsklighet.

Liksom Rembrandt var Sankt Bavo en framgångsrik man. Efter ett utsvävande liv konverterade han till kristendomen, delade ut sina ägodelar bland fattiga och blev en botgörande eremitmunk. Kanske är det ögonblicket av omvändelse som gestaltas. Den helige Bavos uttryck säger att materiell rikedom endast är luft. Plötsligt ter sig hans utstyrsel komisk. På ett drabbande sätt skildrar Rembrandt fåfänga och förgänglighet i bilden av en människa ställd inför frågan om meningen med den egna existensen.

Målningen är utförd i ett expressivt manér med omväxlande pastosa och tunt laserade partier, typiskt för Rembrandts sena måleri. Sadeln i bakgrunden är skissartat tecknad med mörk färg medan mannens ansikte är kraftfullt utmejslat. Rembrandt har använt grunderingens bruna färg som mellanton, från vilken han byggt upp ljusare och mörkare partier. Skissen arbetades fram direkt på den tonade grunden i mörka penseldrag. För att få djup i de mörka partierna laserade konstnären jordfärger i flera skikt. Till sist målade han dit glansdagrar i blyvitt utspridda över ansiktet, i plymen samt över manteln och korset. Målningen går helt i jordfärger och svart med accenter av rött i baretten, falkens huva och tygstycket som mannen har virat runt armen.

Målningen skänktes till museet av Gustaf Werner och enskilda konstvänner 1921.

REMBRANDTS SKOLA, KONUNGARNAS TILLBEDJAN

Konungarnas tillbedjan var tidigare attribuerad till Rembrandt men tillskrivs numera hans skola och anses vara en kopia av ett förlorat original. Även en målning i Eremitaget i Sankt Petersburg anses vara en kopia av samma förlorade original.

Rembrandts skola, **Konungarnas tillbedjan**, 1600-tal, olja på pannå, 76 × 64,5 cm, gåva av Gustaf Werner 1923, Göteborgs konstmuseum, GKM 0745.

Konungarnas tillbedjan skildrar den bibliska berättelsen om hur tre vise män uppvaktar det nyfödda Jesusbarnet. Scenen utspelar sig i det enkla stall där Maria och Josef sökte skydd under sin vandring för att skattskriva sig i Davids stad (Jerusalem). Maria sitter till höger med det lilla barnet i knäet. Herremannen i förgrunden har tagit av sig turbanen och fallit på knä inför barnet medan följet i bakgrunden träder in i det mörklagda rummet. Den kungliga gestalten i mitten skrider iklädd guldbroderad mantel och turban nerför trappan med armarna utsträckta åt sidorna medan en tjänare håller upp en parasoll bakom honom. I bakgrunden skymtar en tredje svart man i turban. Ljuset silas in genom en öppning i taket och träffar de knäböjande männen, modern och barnet och gruppen i bakgrunden.

Originalen är troligen utförda strax efter att Rembrandt flyttade till Amsterdam 1631. Målningen skänktes till Göteborgs konstmuseum av Gustaf Werner 1923.

GRAFIKEN

Rembrandt utförde under sitt liv omkring 350 målningar, 300 etsningar och över 1 000 teckningar. Som tecknare kunde han med några få linjer fänga karaktären av en människa eller ett djur, rörelser och gester, en förmåga som även kom till användning i grafiken. Etsningstekniken utvecklade han till mästarekap.

Rembrandt kombinerade ofta etsningstekniken med tornål, att rista direkt i plåten, vilket ger en luddig uttrycksfull linje. Etsningarna kan vara enkla, som i *Tiggare som lutar sig mot staven* (1630), men ofta arbetade han på sina motiv i flera steg med fält av parallella linjer. Linjerna korsas med andra fält av linjer som bygger upp valörer för att skapa det ljus som är så typiskt för hans arbete. Några exempel är *Lazarus uppväckelse* (1632), *Kristus på korset* (1635), *Frambärandet i templet* (1640) och *Ängeln lämnar Tobias familj* (1641).

Motiven har ofta ett mänskligt patos; Rembrandt skildrar människan i hennes utsatthet. Familjen som går från dörr till dörr för att tigga ihop ett mål mat eller några slantar i *Tiggarfamilj framför husdörren* (1648) är hjärtskärande. Ett annat exempel är *Tiggare med träben* (1630). I *Rembrandt och hans fru Saskia* (1636) har konstnären tecknat sig själv under arbete, elegant klädd och med hustrun i bakgrunden; han ser rakt på oss medan kvinnofiguren längre in i bilden bidrar till djupverkan. Rembrandts mästarekap som tecknare framgår inte minst av hans djurstudier. I *Ryttaren* (1632) har konstnären med rytmiskt virvlande linjer tecknat rytturen som rider över krönet.

Samtliga nämnda blad finns i Göteborgs konstmuseum. Rembrandtgrafiken i samlingen har till största delen kommit till museet genom donationer från bland andra Karl Johan Gezelius, Egon Lundgren, Oscar Quensel, Nils Rapp, professorskan Wahlberg och Emma Zorn. Under utställningsperioden visades även grafik av Anders Zorn och den med Rembrandt samtida grafikern Giovanni Benedetto Castiglione (1609–1664).

JÜRGEN (JURIAEN) OVENS, FAMILJEGRUPP

Jürgen (Jurien) Ovens föddes i Schleswig-Holstein men kom att vistas under långa perioder i Holland. Under hela 1640-talet bodde han i Amsterdam där han troligen var elev till Rembrandt. Han återvände senare till hemlandet och blev då hovmålare hos hertigarna av Schleswig-Holstein. Under en senare vistelse i Amsterdam fick han i uppdrag att utföra den målning som skulle ersätta Rembrandts refuserade arbete med *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis* i Rådhuset.

Ovens finns representerad i Göteborgs konstmuseum med ett stort familjeporträtt. En herre med spatserkäpp och röd mantel hälsas välkommen av sin familj efter en resa eller jakt. I bakgrunden syns en häst, en ridknekt och en hund. Hustrun sitter till höger och ser upp mot sin man medan de två barnen springer mot sin far. De

Jürgen (Juriaen) Ovens, tysk-holländsk 1623–1678, **Familjegrupp**, odaterad, olja på duk, 194 × 257 cm, gåva av Gustaf Werner, 1923, Göteborgs konstmuseum, GKM 0734/GKM 0746.

befinner sig i en park och i bakgrunden skymtar ett slott. Porträttet är livfullt med vackert återgivna material i klädedräkterna. I utställningen visades detta porträtt mitt emot Batavernas trohetsed. Det är intressant att jämföra de båda verken, då en jämförelse tydligt visar deras olika stilar, vilket kan förklara varför Rembrandts målning blev refuserad. Där Rembrandt i sitt måleri är grov och kraftfull, realistisk och mänsklig, är Ovens elegant och polerad. Familjescenen ter sig charmfullt idealiserad, vilket säkert var vad beställarna efterfrågade.

Målningen, som skänktes till museet av Gustaf Werner 1923, var tidigare uppdelad i två men fogades samman till en enhet 1935.

JACOB ADRIAENSZ. BACKER, DE FYRA EVANGELISTERNA

Intill Ovens stora målning hängde i utställningen en relativt stor figurmålning av holländaren Jacob Adriaensz. Backer, kallad *De fyra evangelisterna*. Backer föddes i Harlingen och utbildade sig hos Lambert Jacobsz i Leeuwarden. Han koncentrerade sig på porträtt och studiehuvuden, mer sällan på figurscener som denna. Klassicismen Backer var aldrig elev till Rembrandt men tog intryck av Rembrandts porträtt- och historiemåleri efter att han kom till Amsterdam 1633.

De fyra evangelisterna är ett tidigt verk i konstnärens produktion. Snarare än som upphöjda

Jacob Adriaenz. Backer, holländsk 1608–1651, **De fyra evangelisterna**, odaterad, olja på duk, 163×132 cm, gåva av G.A. Bratt 1938, Göteborgs konstmuseum.

helgon framställs evangelisterna som vanliga människor eller munkar. I detta finns en intressant parallell till Rembrandts framställning av den helige Bavo. De sitter vid ett bord runt en uppslagen bok med sina respektive symboler: Matteusängeln bakom Matteus, Johannesörnen i övre högra hörnet, Lukasoxen till höger och Markuslejonet nere till vänster. Ämnet kan ha tilltalat mennoniterna, den religiösa protestantiska sekt som Backer och hans lärare tillhörde. Målningen skänktes till museet av G.A. Bratt 1938.

HENDRICK TERBRUGGHEN, SÅNGARE, 1620-TAL

När norra Nederländerna frigjorde sig från det katolska Spanien i början av 1600-talet infördes religionsfrihet. I Utrecht var katolicismen fortfarande stark och konstnärerna hämtade inspiration från den italienska konsten. Hendrick Terbrugghen vistades i Italien 1605–1614. I Rom såg han verk av Carravaggio som med sin radikala realism innebar en revolution i den europeiska konsten. Tillbaka i Utrecht utvecklade han tillsammans med Gerrit van Honthorst och Dirck van Baburen ett från Carravaggio inspirerat ljusdunkelmåleri som betydde mycket för den unge Rembrandts utveckling.

Sångaren är avbildad ur en låg blickpunkt, och målningen var tänkt att hängas högt på väggen. Det finns ett element av *trompe-l'oeil* med sångboken som sticker ut över kanten. Sångaren är draperad i en vit klädnad och en glänsande broderad mantel. På huvudet har han en svart barett. Han höjer handen och blickar upp mot skyn under sin sång, uppfylld av musiken, medan den andra handen håller en uppslagen bok med noter.

Terbrugghen började måla musiker och sångare från 1624 och fortsatte fram till sin död fem år senare. Målningar av denna typ ingick ibland i serier som illustrerade de fem sinnena. *Sångare* är en allegori över hörseln. Målningen skänktes till museet av Axel Jonsson 1940.

Hendrick Terbrugghen, holländsk 1588–1629, **Sångare**, 1620-tal, olja på duk, 104 × 85,3 cm, gåva av Axel Jonsson 1940, Göteborgs konstmuseum.

BERNHARD KEIL, VINGÅRDSARBETAREN, SLUTET AV 1640-TALET

Bernhard Keil föddes i Helsingör 1624. Som trettonåring sattes han i lära hos målaren Morten van Steenwinckel i Köpenhamn. Efter fem år reste han vidare till Amsterdam som på den tiden var basen för en livlig konsthandel. Under ett par år, med början 1642, var Keil verksam i Rembrandts ateljé. Han arbetade sedan som självständig mästare i Amsterdam tills han reste till Italien där han 1656 etablerade sig i Rom. Under namnet Monsù Bernardo blev han där en uppskattad konstnär men han föll efter sin död snart i glömska och var länge närmast okänd som konstnär. Liksom flera

Bernhard Keil, dansk 1624–1687, **Vingårdsarbetaren**, slutet av 1640-talet, olja på duk, 93 × 73 cm, donerad 1981 till Göteborgs Stad av familjen Wachtmeister, Göteborgs Stad.

andra konstnärer i Amsterdam arbetade Keil gärna med enkla allegoriska motiv.

Vingårdsarbetaren, som tillhör Göteborgs Stad, visar en man avbildad i halvfigur. Vingårdsarbetaren fyller större delen av den stående bildytan. Mannen, som har grånat skägg och är iklädd en röd skjorta, ser mot betraktaren. Han är riktad åt höger och har fångats mitt i steget. Mot axeln vilar en stav med en korg med vindruvor och i den andra handen håller han sin hatt. I bakgrunden skymtar ett landskap med vita moln och ett träd. Vingårdsarbetaren är en anspelning på ett av de fyra elementen och en av de fyra årstiderna. I det här fallet jorden och hösten. Målningen skänktes till Göteborgs Stad av familjen Wachtmeister 1981.

Rembrandts verk fortsätter att fånga nya generationer av betraktare. De tycks överskrida historiska och kulturella avstånd. Utställningen visade på det sammanhang som Rembrandt verkade i med elever och samtida konstnärskollegor. Av detta sammanhang framgår att Rembrandt följde stilriktningar som var aktuella under hans

livstid, som ljusdunkelmåleriet, även om han utvecklade dessa på ett egensinnigt sätt. Hans stora betydelse som mästare och inspiratör framgår också av elevernas verk. Men man kan också se hur Rembrandt, framför allt i sina sena verk, avviker från den konstnärliga normen i sin långtgående frigörelse av måleriets medel, något som kunde provocera beställare. De sista åren av Rembrandts liv var inte så kommersiellt framgångsrika och hans stil betraktades som omodern. Idag anses Rembrandt vara en av konsthistoriens största mästare och de sena verken betraktas som hans mest fullgångna. I de sena självporträtten framträder en konstnär som med självvranssakan betraktar sitt åldrade ansikte. Här, liksom i *Batavernas trohetsed till Claudius Civilis*, manifesteras Rembrandts största tillgång som målare: hans ärlighet och medmänsklighet. Det som kanske störde beställarna i hans samtid är det som idag gör målningen så drabbande: avsaknaden av idealisering kombinerad med psykologisk inlevelse och storslagen dramatisering. I Rembrandts verk ser vi inte bara Rembrandt – det konsthistoriska monumentet – vi möter också oss själva.

Kristoffer Arvidsson och Per Dahlström

